

Nejvyšší státní zastupitelství

Metodický materiál

EXTREMISMUS

SL 54/2006

**Brno
říjen 2009**

O B S A H

Část první: Mezinárodní a vnitrostátní souvislosti extremismu a úloha trestního práva,
Základní pojmy 3

Úvod 4

Vymezení základních pojmů 6

1. 1. Extremismus 7
1. 2. Trestné činy spojené s extremismem 9
1. 3. Pravicový extremismus 10
  1. 3. 1. Antipluralitní nacionalistický konzervatismus 11
  1. 3. 2. Fašismus 11
  1. 3. 3. Nacismus 11
  1. 3. 4. Propagační metody pravicového extremismu 11
  1. 3. 5. Současná pravicová extremistická scéna v České republice 12
1. 4. Levicový extremismus a jiné formy extremismu 13
  1. 4. 1. Současná levicová extremistická scéna v České republice 13
1. 5. Další související pojmy 14
1. 6. Pojmy uváděné jako znaky skutkových podstat - politické přesvědčení, národnost, etnická skupina, rasa, vyznání 14

Část druhá - Hmotněprávní problematika 15

1. Úvod 16

2. Výklad skutkových podstat trestných činů spjatých s extremismem 16

2. 1. Trestný čin násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 196 TZ [§ 352 odst. 2 a 3 tr. zákoníku] 17
2. 2. Trestný čin hanobení národa, rasy a přesvědčení podle § 198 TZ [§ 355 tr. zákoníku] 20
2. 3. Trestný čin podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv podle § 198a TZ [§ 356 tr. zákoníku] 22
2. 4. Trestný čin vraždy podle § 219 odst. 1, 2 písm. g) trestního zákona [§ 140 odst. 1 nebo 2, odst. 3 písm. g) tr. zákoníku] 27
2. 5. Trestný čin ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1, 2 písm. b) TZ [§ 146 odst. 2 písm. e) tr. zákoníku] 31
2. 6. Trestný čin ublížení na zdraví podle § 222 odst. 1, 2 písm. b) TZ [§ 145 odst. 1, 2 písm. f) tr. zákoníku] 33
2. 7. Trestný čin vydírání podle § 235 odst. 1, 2 písm. f) trestního zákona [§ 175 odst. 1, 2 písm. f) tr. zákoníku] 37
2. 8. Trestný čin poškozování cizí věci podle § 257 odst. 1, 2 písm. b) TZ [poškození cizí věci podle § 228 odst. 1, 2 písm. b) tr. zákoníku] 38
2. 9. Trestné činy podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka podle § 260, § 261 a § 261a TZ [založení, podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka podle § 403 tr. zákoníku, projevu sympatií k hnutí směřujícím k potlačení práv a svobod člověka podle § 404 tr. zákoníku, popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia podle § 405 trestního zákoníku] 39
  2. 9. 1. Trestný čin podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka podle § 260 TZ [§ 403 tr. zákoníku] 42
  2. 9. 2. Trestný čin podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka podle § 261 TZ [projevu sympatií k hnutí směřujícím k potlačení práv a svobod člověka] [projevu sympatií k hnutí směřujícím k potlačení práv a svobod člověka podle § 404 tr. zákoníku] 44

2. 9. 3. Trestný čin podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka podle § 261a trestního zákona [popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia podle § 405 trestního zákoníku]	47
3. Základní typy extremistického jednání spjaté s podezřením z trestného činu a možnosti jejich právní kvalifikace	51
3. 1. Letákové a plakátové akce	51
3. 2. Publikační a vydavatelská činnost	53
3. 3. Veřejné demonstrace a propagační prostředky, včetně transparentů a hesel	55
3. 4. Přednášky, školení, výstavy	61
3. 5. Koncerty	63
3. 6. Vykřikování, psaní a veřejné prezentování rasistických hesel, pozdravů, a kreslení symbolů	66
3. 7. Vyhrožování	68
3. 8. Fyzické útoky	70
3. 9. Divácké násilí	74
3. 10. Internet	74
3. 11. Ničení majetku	76
3. 12. Vydírání	77
4. Vztah trestných činů spojených s extremismem k přestupkovému právu	77
Část třetí - procesněprávní problematika	79
1. K procesu dokazování trestné činnosti spojené s extremismem	79
1. 1. K odhalování trestné činnosti spojené s extremismem	79
1. 2. K účasti státního zástupce při prvotních úkonech policejního orgánu	84
2. K procesu dokazování u extremistických trestných činů	87
2. 1. Výslech obviněného	87
2. 2. Výslechy svědků a poškozených	88
2. 3. Prohlídky [domovní, jiných prostor, popř. osobní]	88
2. 4. Rekognice	89
2. 5. Znalecké posudky	89
Část čtvrtá - závěr	92
Hlavní prameny	93
Rejstřík vybraných klíčových pojmů	94

Část první: Mezinárodní a vnitrostátní souvislosti extremismu a úloha trestního práva, základní pojmy

Úvod

Problematika **extremismu** je stále aktuální, navíc citlivě sledována médii. Extremismus je problémem nejen naší země, ale problémem obecným a celosvětovým. Projevuje se jak ve vnitrostátním hledisku, tak také v mezinárodním hledisku.

Následky extremistických jednání jsou často fatální, což určuje vysokou společenskou nebezpečnost tohoto jevu.

Ke specifickým tohoto fenoménu pak lze zařadit latenci, stejně jako fakt, že pachatelé jsou často velmi mladí lidé.

Jde o problematiku nesmírně širokou. Souvisí se sdílením a akceptací základních demokratických hodnot, jakými jsou rovnost lidí v důstojnosti a v právech, právo na život, na zdraví, svoboda vyznání, ochrana menšinových práv. Jde o problémy vnímání a respektu k právům národnostních a jiných menšin, o práva národů na sebeurčení.

Extremismus je nutno považovat za jev historicky starý. Problém dobývání cizího území, podrobování si jiných národů, poroba celých skupin lidí, náboženské války a náboženské netolerance, rasismu provází lidstvo celým jeho vývojem.

Slovo „**extrém**“ pochází z latiny a jeho význam je „nejvzdálenější“ nebo „nejkrajnější“. Lze předpokládat, že v politické teorii tento pojem označuje takovou pozici na pomyslné politické škále, která je **nejvíce vzdálená od politického středu**. Obvykle se však extremismus chápe jako jakákoli ideologie nebo aktivita, která směřuje proti stávajícímu politickému systému jako takovému a klade si za cíl jeho likvidaci a následné nahrazení vlastní alternativou. O této alternativě se většinou předpokládá, že **bude nedemokratická, diktátorská a že bude porušovat lidská práva.**¹

Jde tedy o problematiku **zasahující do ochrany lidských práv a základních svobod**.

Pojmem **extremismus** jsou většinou označovány **vyhraněné ideologické postoje, které vybočují ze zákonných, ústavních norem, vyznačují se prvky netolerance, a útočí proti základním demokratickým ústavním principům, jak jsou definovány v českém ústavním pořádku** (toto vymezení podávají např. Informace o stavu extremismu v ČR, které se zpracovávají tímto způsobem od roku 2006 a tvoří přílohu Zprávy o stavu vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku v ČR – před tímto rokem se jednalo o samostatnou Zprávu o stavu extremismu).

Zajímavé je, že termín extremismus použila poprvé německá vláda v roce 1972, a to v souvislosti s označením některých teroristických aktivit skupiny RAF.

Pokud bychom tedy hledali mezinárodněprávní souvislosti ochrany před tímto jevem, museli bychom předně zmínit základní obecně známé instituty ochrany lidských práv.

Především zmiňujeme problematiku **aktivit Organizace spojených národů**, a to zejména její dokumenty, mezi něž řadíme:

- * **Chartu OSN (č. 30/1947 Sb.),**
- * **Všeobecnou deklaraci lidských práv,**
- * **Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (č. 120/1976 Sb.),**
- * **Mezinárodní pakt o hospodářských sociálních a kulturních právech (č. 169/1991 Sb.),**

¹ CHARVÁT, J. Současný politický extremismus a radikalismus. Praha: Portál, 2007, s. 9-10.

- * Úmluvu o zabránění a trestání zločinů genocidia (č. 32/1955 Sb.),
- * Mezinárodní úmluvu o odstranění všech forem rasové diskriminace (č. 95/1974 Sb.),
- * Úmluvu proti mučení a jinému nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (č. 143/1988 Sb.), jakož i další dokumenty:
- * Deklaraci OSN o právech osob příslušejících k národnostním, etnickým, náboženským a jazykovým menšinám.

Dále pak odkazujeme na činnost Komise pro lidská práva a její aktivity, rovněž tak na činnost Výboru pro lidská práva.

Nelze však opomenout významnou činnost **Rady Evropy**, která zdůrazňuje nutnost ochrany lidských práv. Vedle **Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb.)** je zapotřebí zmínit i **Rámcovou úmluvu o ochraně národnostních menšin (č. 96/1998 Sb.)** a **Úmluvu o nepromlčitelnosti válečných zločinů a zločinů proti lidskosti (č. 53/1974 Sb.)**

Pro Českou republiku, jako členskou zemi Evropské unie, má pak velký význam rovněž **Směrnice Rady Evropské unie č. 2000/43/EC ze dne 29. 6. 2000 provádějící zásadu rovného zacházení s osobami bez ohledu na rasový nebo etnický původ.**

Závěrem k mezinárodně-právním souvislostem odkazujeme na aktivity Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, který zřídila úřad Vysokého komisaře OSN pro národnostní menšiny, který plní v rámci OBSE mediační a kontrolní funkci.

Postavení mezinárodních dokumentů v našem právní řádu je určeno **čl. 10 Ústavy České republiky, podle něhož vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu, přičemž stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.**

Z hlediska vnitrostátního práva a ústavních základů právního řádu odkazujeme na **Ústavu České republiky (1/1993 Sb.)** a **Listinu základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku České republiky (2/1993 Sb.).** Podle úvodního článku Listiny jsou lidé **svobodní a rovni v důstojnosti a právech.** Listina vyjadřuje **zákaz diskriminace podle pleti, jazyka, víry, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národního původu, sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.** Listina tedy stojí na **přírozenoprávní koncepci práv a na rovnosti lidí v právech.** V Listině pak nacházejí své zakotvení i **práva národnostních a etnických menšin.**

Princip majority a ochrany práv menšiny [čl. 6 Ústavy]

Spočívá v přijetí rozhodnutí na základě vyjádření souhlasu většiny rozhodujících, byť třeba prostřednictvím zvolených zástupců. Ochrana menšiny zajišťuje její právo na existenci a reálnou možnost stát se většinou na základě demokratického boje. **Menšinami nelze rozumět jen menšiny jazykové, národnostní, etnické, náboženské a sociální, ale jakoukoli menšinu, byť definující se pouze podle jednoho společného znaku či názoru na určitou otázku. Menšinou může být i jednotlivec odlišující se svým názorem.**

Ochrana práv menšiny zároveň znamená, že s jejími právy nemůže nikdo disponovat, ani lid sám. Nelze, aby většina legálně zakotvila **pro určitou menšinu restrikcí práv** (např. svobody projevu, sdružování atd.), a tak jí znemožnila dostat na svou stranu další osoby, a stát se tak většinou. Navíc by omezení základních práv pro menšinu mohlo být v rozporu s **principem rovnosti občanů ve státě.**

Nezadatelnost a nezcizitelnost základních práv a svobod je založena na myšlence, že **základními právy je člověk nadán již z podstaty své existence**. Stát je tedy může garantovat, zabezpečovat, rozvíjet, ale **nemůže je zrušit**. **Nezadatelnost lidských práv** znamená, že se jich člověk nemůže **vzdát**. Nemůže je ani na jiného převést (**nezcizitelnost**). Listina základních práv a svobod v čl. 1 větě druhé přímo hovoří o **nezadatelnosti, nezrušitelnosti, nepromlčitelnosti a nezcizitelnosti práv a svobod**.

Česká republika je podle čl. 1 odst. 1 Ústavy stát založený na úctě k lidským právům a svobodám člověka a občana.²

Tato nastíněná východiska nacházejí své vyjádření v jednotlivých zákonech a podzákonných právních předpisech.

Proto se promítají i do úpravy trestního práva, které má povahu „**ultima ratio**“, tedy plní ve společnosti **pomocnou úlohu**.

§ 12

Zásada zákonnosti a zásada subsidiarity trestní represe

(1) Jen trestní zákon vymezuje trestné činy a stanoví trestní sankce, které lze za jejich spáchání uložit.

(2) Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.

Chrání ty vztahy, které jsou primárně upraveny normami jiných právních odvětví, před nejzávažnějšími útoky fyzických osob na tyto zájmy. **Trestněprávní ochranou se zabýváme v dalších částech metodického návodu.**

V tomto metodickém materiálu se pokoušíme o **postižení fenoménu extremismu**, a to pro praktickou práci státního zástupce. Tomu je přizpůsobena rovněž struktura této pomůcky. Metodický materiál je rozčleněn na čtyři základní části, k nimž náleží:

1/ Úvod - vymezení základních pojmů, mezinárodněprávní a vnitrostátní souvislosti extrémismu, aktuální situace v této oblasti v ČR, úloha trestního práva.

2/ Hmotněprávní problematika - výklad skutkových podstat trestných činů, možnosti právní kvalifikace konkrétního jednání, vztah trestního práva k přestupkovému právu.

3/ Procesněprávní problematika - odhalování trestné činnosti, účast státního zástupce na prvotních úkonech, proces dokazování v trestním řízení

4/ Závěr.

---

² ČERNÝ, P. Právní ochrana před extremismem. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 8.

1 Vymezení základních pojmů

V této kapitole vymezíme **základní pojmy, které jsou podstatné z pohledu trestné činnosti spojené s extremismem**. Nejde nám přitom o co nejširší výklad podstatných pojmů, ale o výklad v rozsahu, který státnímu zástupci umožní aplikaci trestněprávních norem.

1. 1. Extremismus

Extremismus znamená **antitezi demokratického právního státu**.³ Jde o jednání zpravidla motivované ideologicky, které vybočuje ze zákonných norem, vyznačuje se netolerancí a útočí proti demokratickým principům a proti společenskému uspořádání.⁴ Existují **různé definice pojmu extremismus**, vždy spjatý s tím, z jakého pohledu je extremismus vymezován.

V rovině **sociologické a kriminologické** (jak uvádí např. publikace J. Kuchty, H. Válkové a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 490) jej lze vymezit jako **souhrn určitých sociálně patologických jevů vytvářených více či méně organizovanými skupinami osob a příznivci těchto skupin, s dominujícím odmítáním základních hodnot, norem a způsobů chování platných v aktuální společnosti**. Z policejního hlediska (původně jde o definici vypracovanou Bezpečnostní informační službou) se **extremismem rozumí verbální, grafické, násilné a jiné aktivity jednotlivců nebo skupin výrazně vybočujících z všeobecně uznávaných norem s výraznými prvky netolerantnosti, nesnášenlivosti a odmítavým postojem ke kompromisu, útočící na podstatu státu, život, zdraví nebo cizí majetek**. **J. Herczeg (Trestné činy z nenávisti, ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 14)** poukazuje na to, že nezřídka je velmi složité určit, kdo je extremistou a kdo pouze radikálem, který se pohybuje ještě v rámci daného ústavního systému. Absence legální definice byla vnímána jako nedostatek, a proto např. ústavněprávní výbor Národní rady Slovenské republiky navrhl v rámci připomínek k návrhu trestního zákoníku (později přijatého pod č. 300/2005 Z. z.) zavést do trestního zákoníku legální definice pojmů **extremismus, extremist a extremistická skupina**. Nakonec došlo jen k tomu, že v § 140a slov. tr. zák. se uvádí definice **extremistických trestných činů** [tato úprava byla s účinností od 1. 9. 2009 vložena novelou č. 257/2009 Z. z.:

§ 140a Trestné činy extrémizmu

Trestné činy extrémizmu sú trestný čin podpory a propagácie skupín smerujúcich k potlačeniu základných práv a slobôd podľa § 421 a 422, výroby extrémistických materiálov podľa § 422a, rozširovania extrémistických materiálov podľa § 422b, prechovávanía extrémistických materiálov podľa § 422c, hanobenia národa, rasy a presvedčenia podľa § 423, podnecovania k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti podľa § 424, podnecovania, hanobenia a vyhrážania osobám pre ich príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, farbe pleti, etnickej skupine alebo pôvodu rodu podľa § 424a a trestný čin spáchaný z osobitného motívu podľa § 140 písm. d) a f).

§ 140

³ MAREŠ, M. Úvod do problematiky pravicově extremistických hudebních produkcí na území ČR (vstupní studie vědeckých a praktických poznatků), s. 4.

⁴ HERCZEG, J. Trestné činy z nenávisti, s. 13.

Osobitný motív

Osobitným motívom sa rozumie spáchanie trestného činu

- a) na objednávku,
- b) z pomsty,
- c) v úmysle zakryť alebo uľahčiť iný trestný čin,

d) v úmysle verejne podnecovať k násiliu alebo nenávisti voči skupine osôb alebo jednotlivcovi pre ich príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, farbe pleti, etnickej skupine, pôvodu rodu alebo pre ich náboženské vyznanie, ak je zámenkou pre vyhrážanie sa z predchádzajúcich dôvodov,

e) v úmysle spáchať trestný čin terorizmu a niektorých foriem účasti na terorizme podľa § 419,

f) z národnostnej, etnickej alebo rasovej nenávisti alebo nenávisti z dôvodu farby pleti, alebo

g) so sexuálnym motívom.

Extremistické postoje jsou způsobilé přejít v aktivity, které působí, ať již přímo nebo v dlouhodobém důsledku, **destruktivně** na stávající demokratický politicko - ekonomický systém, tj. snaží se nahradit demokratický systém systémem antagonistickým (totalitním nebo autoritářským režimem, diktaturou, anarchií). Tímto typem aktivit se zabývá Bezpečnostní informační služba na základě zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách, dle jeho ustanovení § 5 písm. a).

Vychází se tedy z jednotného pojetí extremismu jako **podhoubí aktivit zaměřených proti ústavnímu zřízení a jím chráněným hodnotám.**

Extremismus obvykle používá tyto instrumenty: historický revizionismus, sociální demagogii, aktivismus, podporu verbálního až fyzického násilí vůči oponentům a vůči apriori definovaným sociálním skupinám a konspirativní teorii.

Černý, P.: Politický extremismus a právo, Eurolex Bohemia, Praha 2005, s. 23 a n.:

Rozlišuje primární kritérium členění, a to **primární politické orientace** – na **pravicový a levicový;** **sekundární politické orientace** – na **náboženský, ekologický a nacionalistický.**

Ve vztahu k prvnímu členění dále poukazuje na to, že koncepce popisu politického spektra (vycházející z tradičního rozdělení stran ve francouzském Národním shromáždění po Velké francouzské buržoazní revoluci (některé prameny dokonce hovoří o tom, že šlo již o uspořádání stavů v období předcházejícím této revoluci, když byly svolány) – **tzv. pravo – levé osy.**⁶ Namítá se však, že – byť z uvedeného členění vychází většina pramenů – že mezi socialisty, liberály a liberálními konzervativci se už uskutečnila **rozsáhlá výměna myšlenek, takže váha takového rozlišení je značně zpochybněna.** Zabývá se dále extremismem pravicovým (svoboda, právo jednotlivce na rozvoj, nepřipustnost zásahů do ekonomiky, nedotknutelnost vlastnictví, atd.) a levicovým (rovnost, sociální spravedlnost, solidarita a kolektivní zájmy) chápáním světa (vedle toho je zde ještě středová politická orientace). **To je tzv. pojetí horizontální osy.** Pokud jde o **vertikální osu – tam jde o míru ortodoxnosti subjektů, které tyto názory zastávají, reprezentují a prosazují.** Pojem extremismu se potom pojí ke krajně pravicovému či krajně levicovému umístění příslušného subjektu na

⁵ K pojmům „pravice“ a „levice“ blíže viz CHARVÁT, J. Současný politický extremismus a radikalismus. Praha: Portál, 2007, s. 13-16.

⁶ Srov. rovněž CHARVÁT, J. Současný politický extremismus a radikalismus. Praha: Portál, 2007, s. 16-17.

pomyslné ose mající tvar kříže – nahoře je „konzervatismus“, dole „liberalismus“, vlevo „levice“ a vpravo „pravice“.

K rozlišování **pravicového** (1. odmítání rovnosti, 2. jednostranné vyšší hodnocení vlastního národa, etnika, atd., 3. zaměření proti skupinám, které se odlišují, 4. v popředí násilí, 5. zdůrazňování role státu – „etatismus“, 6. zaměření proti demokratickému ústavnímu státu, 7. nekompromisní vystupování proti krajní levici) a **levicového extremismu** (1. určitá shoda s demokratickým ústavním státem, ale vyvození radikálních až extremistických důsledků – absolutní rovnost, 2. úzké sepětí s ideologiemi jako maoismus, trockismus, stalinismus, marxismus-leninismus, anarchismus, 3. zdůrazňování chyb demokratického státu a vystupování proti němu – buď ji chtějí nahradit diktaturou proletariátu nebo anarchistickým pojetím neřízené společnosti, 4. souhlas s násilím, 5. zdůrazňovaný „antifašismus“) - srov. s. 28 a n. citované publikace.⁷

Extremismus je tedy 1. levicový a 2. pravicový a dále 3. náboženský, 4. ekologický a (v některých případech) 5. národnostní (regionalistický).

1. 2. Trestné činy spojené s extremismem

Pokyn obecné povahy poř. č. 1/2008, o trestním řízení, účinný do konce roku 2009, vymezoval v odkazu v čl. 72 **následující výčet trestných činů spáchaných z nenávistné pohnutky, spočívající v rasové, národnostní, náboženské a jiné nenávisti** [a to v souladu s úpravou účinnou ještě do konce roku 2009 – která ovšem vzhledem k ustanovení § 2 odst. 1 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. **bude aplikovatelná i po dni nabytí účinnosti nového trestního zákoníku**]:

- trestný čin násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 196 trestního zákona,
- trestný čin hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení podle § 198 trestního zákona,
- trestný čin podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod podle § 198a trestního zákona,
- trestný čin vraždy podle § 219 odst. 1,2 písm. g) trestního zákona,
- trestný čin ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1,2 písm. b) trestního zákona,
- trestný čin ublížení na zdraví podle § 222 odst. 1,2 písm. b) trestního zákona,
- trestný čin vydírání podle § 235 odst. 1,2 písm. f) trestního zákona,
- trestný čin poškozování cizí věci podle § 257 odst. 1, 2 písm. b) trestního zákona,
- trestný čin podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka podle § 260 trestního zákona,
- trestný čin podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka podle § 261 trestního zákona,
- trestný čin podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka podle § 261a trestního zákona.

Současně pak zmiňovaný pokyn obecné povahy stanovil v čl. 72, že z nenávistné pohnutky mohou být spáchány i jiné trestné činy, kde tato pohnutka není znakem skutkové podstaty.

⁷ Dále podrobně viz i CHARVÁT, J. Současný politický extremismus a radikalismus. Praha: Portál, 2007, s. 17-20, 63-122 [pojmy „krajní pravice“ a „krajní levice“].

Pokyn obecné povahy č. 8/2009, o trestním řízení, v čl. 73, v poznámce pod čarou č. 297) uvádí tento výčet **trestných činů spáchaných z nenávistné pohnutky, spočívající v rasové, národnostní, náboženské a jiné nenávisti:**

- * vraždy podle § 140 odst. 1 nebo 2, odst. 3 písm. g) tr. zákoníku,
- * těžkého ublížení na zdraví podle § 145 odst. 1, 2 písm. f) tr. zákoníku,
- * ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1, 2 písm. e) tr. zákoníku,
- * mučení a jiného nelidského a krutého zacházení podle § 149 odst. 1, 2 písm. c) tr. zákoníku,
- * zbavení osobní svobody podle § 170 odst. 1, 2 písm. b) tr. zákoníku,
- * omezování osobní svobody podle § 171 odst. 1, 3 písm. b) tr. zákoníku,
- * zavlčení podle § 172 odst. 1 nebo 2, odst. 3 písm. b) tr. zákoníku,
- * vydírání podle § 175 odst. 1, 2 písm. f) tr. zákoníku,
- * porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí podle § 183 odst. 1, 3 písm. b) tr. zákoníku,
- * poškození cizí věci podle § 228 odst. 1 nebo 2, odst. 3 písm. b) tr. zákoníku,
- * zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 odst. 1, 2 písm. b) tr. zákoníku,
- * násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 352 odst. 2 a 3 tr. zákoníku,
- * hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob podle § 355 tr. zákoníku,
- * podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod podle § 356 tr. zákoníku,
- * urážky mezi vojáky podle § 378 odst. 1, 2 tr. zákoníku,
- * urážky mezi vojáky násilím nebo pohrůzkou násilí podle § 379 odst. 1, 2 písm. d) tr. zákoníku,
- * urážky vojáka stejné hodnosti násilím nebo pohrůzkou násilí podle § 380 odst. 1, 2 písm. c) tr. zákoníku,
- * porušování práv a chráněných zájmů vojáků stejné hodnosti podle § 382 odst. 1, 2 písm. c) tr. zákoníku,
- * porušování práv a chráněných zájmů vojáků podřízených nebo s nižší hodností podle § 383 odst. 1, 2 písm. c) tr. zákoníku,
- * genocidia podle § 400 tr. zákoníku,
- * útoku proti lidskosti podle § 401 odst. 1 písm. e) tr. zákoníku,
- * apartheidu a diskriminace skupiny lidí podle § 402 tr. zákoníku,
- * založení, podpory a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka podle § 403 tr. zákoníku,
- * projevu sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka podle § 404 tr. zákoníku a
- * popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia podle § 405 trestního zákoníku.

Kriminalitou s extremistickým podtextem lze rozumět kriminalitu motivovanou rasovou, národnostní nebo jinou sociální nenávistí.⁸

1. 3. Pravicový extremismus

⁸ MÁDR, J., RŮŽIČKA, M. K trestné činnosti spojené s extremismem z pohledu státního zastupitelství (a to i na pozadí dvou rozhodnutí Nejvyššího soudu), Státní zastupitelství č. s. 3.

Extremismus se projevuje v různých podobách. Lze učinit rovněž rozlišení na **extremismus pravicový a levicový**.

Pravicový extremismus upírá určitým vrstvám obyvatelstva jejich práva. Zpravidla vyčleňuje tyto určité vrstvy obyvatelstva z přístupu k právu kvůli jejich etnickému, rasovému původu, příslušnosti k určité kultuře. Absolutizuje určité hodnoty, národní zájmy, přijímá vůdcovský princip.⁹

J. Herczeg pak zastává názor, že myšlenkovým východiskem pravicového extremismu je rasismus, který stojí na přesvědčení o nadřazenosti bílé rasy.¹⁰

S přihlédnutím k takto definovanému vymezení pravicového extremismu v práci soudního znalce M. Mareše, dále ve stručnosti vymezíme základní typy pravicového extremismu.

1. 3. 1. Antipluralitní nacionalistický konzervatismus

K jeho charakteristikám patří, že **obhazuje především tradiční morální hodnoty a národní tradice**. Současně však uchovává i subjektivní tradice, a to např. nepřátelství k určitým národům, nebo tradiční spojení apod. Klade důraz na nositele státní a národní autority - na armádu, aristokracii, velkopřemysly, církve. Negativně pohlíží na pluralitní hodnotové spektrum.¹¹

1. 3. 2. Fašismus¹²

Vychází z politiky Benita Mussoliniho. Jde o vizi nových lidí spojených v totalitním státě, který prostupuje celou společností. Zdůrazňuje kult **vůdce, který ztělesňuje národ**. Usiluje o řešení sociálních otázek. Kapitalismus volné soutěže nahrazuje státem řízenou ekonomikou. Usiluje o vytváření korporativních organizací. Klerofašismem se pak nazývá spojení fašistického hnutí a fašistického státu s církví.

1. 3. 3. Nacismus¹³

Vychází z politiky německého nacionálně-socialistického hnutí v době od dvacátých do čtyřicátých let 20. století. **Původní nacismus je charakteristický antiparlamentarismem, antiliberalismem, antibolševismem, antikapitalismem, antisemitismem. Prosazoval rasistickou doktrínu, údajně odůvodněný boj ras a princip výběru, rasovou jednotu, vůdcovský princip, úsilí o životní prostor**. Na nacismus navázal po druhé světové válce **neonacismus**, který se pokouší rehabilitovat nacistické hnutí. Neonacisté zejména proklamují nadřazenost bílé rasy, vlastní národní identitu, usilují o white power hnutí, tj. hnutí bílé síly, o oživení rasových střetů.

1. 3. 4. Propagační metody pravicového extremismu

Mezi **formy, v nichž se pravicový extremismus vyskytuje**, lze uvést:

⁹ MAREŠ, M. Úvod do problematiky pravicově extremistických hudebních produkcí na území ČR (vstupní studie vědeckých a praktických poznatků), s. 4.

¹⁰ HERCZEG, J. Trestné činy z nenávisťi, s. 16. K rasismu rovněž CHARVÁT, J. Současný politický extremismus a radikalismus. Praha: Portál, 2007, s. 51-61.

¹¹ K nacionalismu srov. CHARVÁT, J. Současný politický extremismus a radikalismus. Praha: Portál, 2007, s. 29-41.

¹² CHARVÁT, J. Současný politický extremismus a radikalismus. Praha: Portál, 2007, s. 65-67.

¹³ CHARVÁT, J. Současný politický extremismus a radikalismus. Praha: Portál, 2007, s. 67-70.

- působení v politických stranách, které usilují o moc,
- působení v zájmových skupinách, které pomocí osvěty usilují o politický vliv,
- působení v ilegálních skupinách, kde vykonávají svůj vliv na politiku např. pomocí teroristických akcí.

Mezi propagační metody náleží:

- letákové a plakátové akce,
- publikační a vydavatelská činnost,
- veřejné demonstrace a propagační prostředky, včetně transparentů a hesel,
- přednášky, školení,
- koncerty, výstavy,
- propagace činem.

1. 3. 5. Současná pravicová extremistická scéna v České republice¹⁴

Nejvýznamnějším představitelem tzv. pravicového extremismu je hnutí Skinheads, které vzniklo ve vyspělých zemích počátkem 80. let. Tehdy se toto hnutí radikalizovalo, a to v dobách nezaměstnanosti. Současně v té době vznikl jejich hlavní znak - vyholená hlava. V rámci hnutí Skinheads vznikla ideologie White Power, která se otevřeně hlásila k nacionálnímu socialismu.

Hnutí českých skinheads zahrnuje jak **ultrapравicové**, tak i **ultralevicové** frakce. **Ultrapравicové** frakce lze rozdělit na **neonacisty, fašisty a nacionalisty**.

Čeští neonacisté se vyskytují ve všech ideových směrech.

Čeští fašisté se inspiroují Mussolinim a generálem Gajdou.

Čeští nacionalisté pak akcentují ideu státu, ve kterém vládne zákon a odmítají antisemitismus.

Vnější znaky často ustupují v dnešní době do pozadí, což se týká i znaku „vyholená hlava“. Zůstává však jejich přesvědčení.

Jednou z nejmilitantnějších odnoží skinheads jsou **Bohemia Hammer Skins (BHS)**, která má asi 500-800 členů ve věku 20-25 let. Většina členů pochází z českých fašistů a Naziskinheads.

Jejich ideologie vychází z neonacismu, nacionálního socialismu, rasismu a antisemitismu.

Své názory propagují tiskovinami a nášivkami, rovněž pomocí internetu a na podkladě pořádání koncertů.

Nejvýraznějším reprezentantem neonacistické scény se stalo hnutí **Blood a Honour Division Bohemia**.

Pro toto hnutí je typické:

- snaha po vytvoření registrovaného seskupení občanů,
- ústup od pořádání velkých koncertních setkání příznivců Skinheads,
- pokles produkce tiskovin, šíření CD s rasistickými nahrávkami.

Hnutí Národní odpor se projevuje organizováním demonstrací, manifestací a protestních pochodů, zpravidla ohlášených na příslušných úřadech.

Hnutí národního sjednocení zastávají program International Third Position. Jde o nadnárodní organizaci působící v západní Evropě. Jejím cílem je ústup od otevřeného politického boje k pronikání do hospodářské oblasti, s cílem být nezávislý na státu. Cílem je zakládat podniky, farmy, vzdělávací střediska, jejichž zaměstnanci by byli pouze lidé z neonacistických organizací.

¹⁴ CHARVÁT, J. Současný politický extremismus a radikalismus. Praha: Portál, 2007, s. 142-156.

Národní aliance je známa svým heslem - Nic než národ, bojuje za práva Čechů. Vydávala časopis Vlajka. Toto hnutí bylo v roce 2000 rozpuštěno rozhodnutím Ministerstva vnitra ČR.

K menším hnutím pak náleží W.A.R. (White Arian Resistance) a Sudetoněmecká vlastenecká fronta.¹⁵

1. 4. Levicový extremismus a jiné formy extremismu

Vedle pravicového extremismu se vyskytuje rovněž **levicový extremismus**. Dále rozlišujeme **levicový extremismus, náboženský extremismus, ekologický extremismus, národnostní extremismus**.

V České republice se vyskytuje **náboženský, ekologický a národnostní extremismus** pouze zřídka.

Pozornost je naproti tomu nutno věnovat **levicovému extremismu, který se vyznačuje především záští sociální, třídní, antikulturní a sympatizující s historickým komunismem a anarchismem**.¹⁶ Chtějí zavést socialisticko-komunistický režim, nebo anarchii. Pokoušejí se o společnost, kde je absolutní rovnost. Chtějí zrušení států, odstranění nerovnosti, včetně ekonomické oblasti.

Vedle toho pak vyvíjejí činnost tzv. autonomní hnutí, tj. nedogmaticky a neideologicky orientovaná zdánlivě apolitická hnutí, která vyjadřují radikálně nonkonformní postoje vůči společnosti.

1. 4. 1. Současná levicová extremistická scéna v České republice¹⁷

K nejčastějším konfliktům stoupenců extrémní levice se zákonem dochází u **anarchistů** v souvislosti s protestními akcemi, především demonstracemi pořádanými na protest proti nárůstu fašistických, rasistických a xenofobních tendencí ve společnosti. Neohlášené akce zpravidla vyústí ve střet s policií. Tyto útoky vyprovokují zpravidla členové hnutí punks, kteří se na aktivitách extrémní levice podílejí jako úderné hroty. **Kromě střetu s policií se členové zejména autonomních hnutí dostávají do střetu s neofašisty, kteří přímo napadají protestní akce autonomů, nebo po skončení akce fyzicky napadají osamocené anarchisty. Výsledkem jsou výtržnická jednání a ublížení na zdraví.**

V České republice dochází ke spojování klasických anarchistů s tzv. autonomním hnutím. Taková hnutí jsou označována jako anarchoautonomní.

Představitelem anarchoautonomní scény je Československá Anarchistická federace. Myšlenkově směřuje k anarchokomunismu. Vydává samizdatový časopis Autonomie. Je členem Internacionály anarchistických federací IAF/IFA a spolupracuje s mezinárodní radikální anarchistickou organizací Peoples Global Action (PGA).

K dalším anarchoautonomním hnutím patří Antifašistická akce (AFA) a Federace anarchistů (FSA).

Od roku 1996 se silně projevuje Socialistická solidarita a Svaz komunistické mládeže. Součástí tohoto hnutí jsou i **příslušníci hnutí skinheads (Redskins a Sharpskins)**.

Sharpskins vydávají hudební časopisy tzv. faniziny, například magazín Bulldog.

Redskins jsou nejradikálnější a nejmilitantnější levicově orientovaná odnož hnutí skinheads. Dopouštějí se fyzických útoků vůči ultrapravicově orientovaným skinheads a členům neonacistických organizací. Vyznávají marxistické ideologie, stalinismus, maoismus,

¹⁵ CHMELÍK, J. Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty, s 20-22.

¹⁶ MÁDR, J., RŮŽIČKA, M. K trestné činnosti spojené s extremismem z pohledu státního zastupitelství (a to i na pozadí dvou rozhodnutí Nejvyššího soudu), Státní zastupitelství č. 9/2005, s. 5.

¹⁷ CHARVÁT, J. Současný politický extremismus a radikalismus. Praha: Portál, 2007, s. 157-168.

trockismus. Od ostatních se odlišují tím, že na bomberech a baseballových čepicích nosí nápisy „redskins“ a odznaky zastávané ideologie.

Squat. Patří k autonomním hnutím. Squatery jsou zpravidla mladí lidé. Tito obsazují většinou opuštěné domy (například domy určené k likvidaci). Jde u nich o snahu odpoutat se od vlivu rodičů a realizovat své představy o životě. Bývají útočištěm narkomanů a kriminálních živlů.

Ekologická hnutí. Náleží také do autonomní scény. Ekologická hnutí bývají zneužívána radikálními hnutími, například anarchisty jako nástroj jejich myšlenek.

Hnutí Punks. Vzniklo jako reakce na neúspěch filozofie Hippies. Je spojováno s novým rockovým směrem. Oblékají se nápadným a výstředním způsobem, často šokujícím veřejnost s četnými doplňky oděvu - ozdoby z řetízků, cvočků a kovových předmětů, typická je pro ně úprava účesu. Zpravidla bývají napojeni na anarchisty. Mají kritický až anarchistický pohled ke společnosti. Používají heslo No Future - žádná budoucnost. Jsou spjatí s hudebními žánry - rock, heavy metal. Dopouštějí se trestné činnosti většinou pod vlivem návykových látek.

Dále se v ČR vyskytují různá seskupení - **hooligans, sprejeři, technaři, motorkáři**, kteří jsou spíše charakteristi výtržnostmi a poškozováním cizích věcí. Pro ně nejsou kriminální delikty s rasovým podtextem typické.¹⁸

1. 5. Další související pojmy

Nyní ve stručnosti uvedeme další související pojmy. Přitom budeme využívat vymezení používaných J. Herczegem [obdobně viz např. CHARVÁT, J. Současný politický extremismus a radikalismus. Praha: Portál, 2007, s. 43 a n.]

Rasismus

- je ideologie, že na základě biologických rozdílů jsou legitimizovány rozdíly mezi lidmi,

Xenofobie

- jde o nesnášenlivost k cizincům, imigrantům, běžencům a averze ke kulturním, náboženským a sociálním rozdílům jiných etnik, národů, národností,

Antisemitismus

- ideologie nepřátelství k Židům a k židovskému náboženství, je formou xenofobie¹⁹

Terorismus

- jde o užívání násilí proti nevinným osobám s cílem dosáhnout určitého cíle prostřednictvím šíření strachu. Osoby, vůči nimž je násilí užíváno, se přitom samy ničím neprovinily. Extremismus využívá terorismu jako metody, ale ne všechny teroristické útoky však mají extremistickou motivaci.²⁰

1. 6. Pojmy uváděné jako znaky skutkových podstat - politické přesvědčení, národnost, etnická skupina, rasa, vyznání

Nyní uvádíme pojmy, které trestní zákon používá ve svých skutkových podstatách. Jejich odpovídající výklad je základním předpokladem pro správnou aplikaci skutkových podstat trestných činů.

Politické přesvědčení:

¹⁸ CHMELÍK, J. Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty. s.23-25.

¹⁹ HERCZEG, J. Trestné činy z nenávisťi, s. 16.

²⁰ MÁDR, J., RŮŽIČKA, M. K trestné činnosti spojené s extremismem z pohledu státního zastupitelství (a to i na pozadí dvou rozhodnutí Nejvyššího soudu), Státní zastupitelství č. 9/2005, s. 5.

- vychází z čl. 20 Listiny základních práv a svobod, podle něhož občané mají právo zakládat politické strany a politická hnutí, podle čl. 22 Listiny základních práv a svobod zákonná úprava politických práv a svobod a její výklad musí umožňovat a ochraňovat svobodnou soutěž politických sil v demokratické společnosti.

Národnost:

- znamená příslušnost k určitému národu, když národem se rozumí historicky vzniklé společenství lidí, které se vyznačuje společnými dějinnými osudy, pospolitostí ekonomického života, specifickou kulturou a psychickými rysy a vědomím vlastní existence,

Etnická skupina:

- označovaná též pojmem **etnikum**, která má společné dějiny, zvláštní kulturní znaky (jazyk), mentalitu a práci, příslušníci etnické skupiny mají povědomí sounáležitosti a vědomí odlišnosti od jiných společenství lidí a jsou spojováni názvem etnika. Etnická skupina žije zpravidla v početné menšině v rámci jiného společenství. Například v České republice romské etnikum.²¹

Rasa:

- je skupina lidí lišící se od jiné různými typickými znaky, které se týkají vzhledu, barvy pleti, vlasového porostu, tvaru nosu, rtů apod., rovněž temperamentu. Lidstvo se člení na 3 základní rasové skupiny - **rovníkovou, indoevropskou a mongolskou**. Dále do 30 různých podskupin.

Vyznání:

- je aktivní i pasivní vztah k určitému náboženství, jako všeobecné teorii a k výkladu světa jako podávanému určitou církví. Pokud trestní zákon uvádí pojem - osoba bez vyznání, jde o osobu, která uvědoměle odmítá jakékoliv náboženství nebo víru.²²

²¹ ŠÁMAL, P. PÚRY, F., RIZMAN, S. Trestní zákon. Komentář. II. díl. 6. vydání. s. 1184.

²² ŠÁMAL, P. PÚRY, F., RIZMAN, S. Trestní zákon. Komentář. II. díl. 6. vydání. s. 1185.

Část druhá - Hmotněprávní problematika

1. Úvod

Tuto část metodického materiálu rozdělujeme do **dvou velkých částí**:

- a) jednak na **problematiku, jaké typy extremismu se v praxi vyskytují, jak lze taková jednání právně kvalifikovat**,
- b) jednak na **výklad skutkových podstat trestných činů spojených s extremismem**. Tento výklad provádíme nejen z pohledu trestněprávní teorie, ale také z pohledu konkrétní rozhodovací praxe.

Nejde přitom o **zcela úplný a vyčerpávající pohled na problematiku**.

V této části práce jsme si stanovili za cíl umožnit **orientaci v extremistickém jednání s trestněprávním podtextem a ve skutkových podstatách příslušných trestných činů**. Je nám známo, že základní problém, který v praxi existuje, spočívá v tom, jakou právní kvalifikaci zvolit. Odtud pak vychází i požadavek širší dokazování v průběhu trestním řízení a procesu dokazování. Upozorníme pouze na základní a nejpodstatnější poznatky.

Proto v kapitole 2. **Výklad skutkových podstat trestných činů spojených s extremismem** usilujeme o co nejširší výklad skutkové podstaty.

Naproti tomu v kapitole 3. **Základní typy extremistického jednání spjatého s podezřením z trestného činu a možnosti jejich právní kvalifikace** postupujeme tak, že uvádíme reálné případy, které se odehrály a ke každému typu jednání uvádíme základní pravidla právní kvalifikace. Tuto kapitolu zpracovali jako určitou „kuchařku pro praxi“. Proto jsme záměrně kapitolu 3. nepojali rigorózně vědecky, ale spíše směrem k praktickému právu.

Má-li mít metodický návod smysl, musí vycházet z určitého zjednodušení a zobecnění problematiky.

Bude na každém státním zástupci, aby s tímto metodickým materiálem jako s celkem. Bude-li potřebovat informaci, jak kvalifikovat určité jednání, vyjde ze základních pravidel pro právní kvalifikaci jak jsou pojaty v kapitole 3, kdy tuto úvahu si „dotvoří“ podle výkladu dané skutkové podstaty v kapitole 2. Vždy však bude na dozorujícím státním zástupci, aby zohlednil konkrétní okolnosti případu při volbě odpovídající právní kvalifikace.

V kapitole 4 se pak zabýváme otázkou *Vztahu trestných činů spojených s extremismem k přestupkovému právu*. Toto je rovněž praktické pro práci státních zástupců, pokud posuzují, zda ve věci jde o podezření z trestného činu, rovněž pro aplikaci zásady ne bis in idem.

2. Výklad skutkových podstat trestných činů spjatých s extremismem

Pohnutka trestných činů, která spočívá v rasové, národnostní, náboženské a jiné nenávisti je znakem základní či kvalifikované skutkové podstaty trestného činu. **Níže se užívá zkratky „TZ“ pro platný trestní zákon a zkratky „tr. zákoník“ pro trestní zákoník č. 40/2009 Sb.**

1. Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 196 odst. 2 a 3 TZ [**§ 352 odst. 2 a 3 tr. zákoníku**]
2. Hanobení národa, rasy a přesvědčení podle § 198 TZ [**Hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob podle § 355 tr. zákoníku**]
3. Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod podle § 198a TZ [**Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod podle § 356 tr. zákoníku**]

4. Vraždy podle § 219 odst. 1, 2 písm. g) TZ [§ 140 odst. 1 nebo 2, odst. 3 písm. g) tr. zákoníku]
5. Ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1, 2 písm. b) a § 222 odst. 1, 2 písm. b) TZ [těžkého ublížení na zdraví podle § 145 odst. 1, 2 písm. f) tr. zákoníku a ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1, 2 písm. e) tr. zákoníku]
6. Vydírání podle § 235 odst. 1, 2 písm. f) TZ [§ 175 odst. 1, 2 písm. f) tr. zákoníku]
7. Poškození cizí věci podle § 257 odst. 1, 2 písm. b) TZ [poškození cizí věci podle § 228 odst. 1 nebo 2, odst. 3 písm. b) tr. zákoníku]
8. Genocidia podle § 259 TZ [§ 400 tr. zákoníku a útoku proti lidskosti podle § 401 odst. 1 písm. e) tr. zákoníku]
9. Podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka podle § 260, § 261 a § 261a TZ [založení, podpory a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka podle § 403 tr. zákoníku, projevu sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka podle § 404 tr. zákoníku, popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia podle § 405 trestního zákoníku].

Trestné činy spojené s extremismem jsou charakteristické tím, že k jejich spáchání se vyžaduje existence více či méně organizované skupiny osob, která porušuje nebo směřuje k porušování práv a svobod jiných osob. Samotné jednání může spočívat zejména v založení, členství, podpoře, propagaci takové nelegální organizace nebo ve veřejném projevování sympatií k ní.

Dle J. Herczega²³ lze dělit tyto trestné činy na

1. Trestné činy spáchané s existencí nelegálních skupin, organizací, sdružení nebo hnutí (§ 198a odst. 3 písm. b), § 260, § 261 TZ, resp. § 356 odst. 1, 3 písm. b), § 403, § 404 tr. zákoníku) a
2. Trestné činy spáchané bez ohledu na existenci takových nelegálních skupin (§ 196 odst. 2, 3, § 198, § 198a odst. 1, 2, § 261a TZ, resp. § 352 odst. 2 a 3, § 355, § 356 odst. 1, 2, 3 písm. a), § 405 tr. zákoníku).

2. 1. Trestný čin násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 196 TZ [§ 352 odst. 2 a 3 tr. zákoníku]

§ 352 (§ 196)

Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci

(2) Kdo užije násilí proti skupině obyvatelů nebo jednotlivci nebo jim vyhrožuje usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého rozsahu pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

(3) Stejně jako v odstavci 2 bude potrestán, kdo se spolčí nebo srotí ke spáchání takového činu.

²³ HERCZEG J. Trestné činy z nenávisti str. 12.

Z důvodové zprávy k návrhu trestního zákoníku [tisk 410 Poslanecké sněmovny – volební období 2006 – 2009]:

V praxi se poměrně často vyskytují útoky motivované rasovou, etnickou, národnostní nebo jinou podobnou příslušností ke skupině lidí, přičemž pachatelé často na takovou příslušnost usuzují z barvy pleti či jiných vzhledových znaků napadené osoby, aniž by jim skutečná rasová, etnická, národnostní nebo jiná příslušnost ke skupině lidí byla známa. Z tohoto důvodu v dikci skutkové podstaty trestného činu násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (§ 352) osnova zdůrazňuje, že **tento čin může být motivován jak skutečnou, tak i domnělou rasovou, etnickou, národnostní nebo jinou příslušností ke skupině lidí.**

Objektem

tohoto trestného činu je **klidné občanské soužití** a především **zákaz jakékoli diskriminace určité skupiny lidí, tedy porušení principu rovnosti**, jak je garantován v čl. 3 odst. 1 Listiny: „*Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.*“ Tyto hodnoty jsou chráněny i řadou mezinárodních úmluv. Trestní zákon jim však v citovaném ustanovení poskytuje **ochranu jen před útoky motivovanými politickým přesvědčením, národností, rasou, příslušností k etnické skupině, vyznáním nebo nedostatkem vyznání napadených osob.**²⁴

Objektivní stránka

spočívá v **užití násilí proti skupině obyvatelů nebo jednotlivci nebo v pohrůžce usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého rozsahu.**

Násilím se rozumí útok na tělesnou integritu osoby nebo věc. Násilím proti osobě bude použití fyzické síly proti člověku, které však nemusí mít za následek ublížení na zdraví. Násilí proti věci může spočívat v poškození motorového vozidla, vytlučení oken, dveří apod...

K naplnění objektivní stránky trestného činu dle § 196 odst. 2 tr. zák. [§ 352 odst. 2 tr. zákoníku] formou „**vyhrožování usmrcením**“ je **nutné** (přestože to zákon výslovně neuvádí, jak je tomu v ustanovení § 197a tr. zák.), aby výhrůžka byla pro svou závažnost **způsobila vyvolat u dotčených osob obavu z její realizace.** Pro posouzení závažnosti výhrůžky je tak významné kromě slovního obsahu vlastního výroku, i celkové chování obviněného a poškozeného v době události a dále jejich vzájemné vztahy.²⁵

Násilí ani vyhrožování zde nejsou prostředkem k vynucení určitého chování, ale cílem samy o sobě.

Je-li pohrůžka usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého rozsahu prostředkem k vynucení určitého chování, nejde o trestný čin dle § 196 odst. 2 tr. zák., ale o trestný čin vydírání podle § 235 TZ (č. 25/1983 Sb. rozh. tr.).

²⁴ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod č. 209/1992 Sb., Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (č. 120/1976 Sb.), Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace (č. 95/1974), Mezinárodní úmluva o potlačení a trestání zločinu apartheidu (č. 116/1976 Sb.), Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin (č. 96/1998 Sb.), směrnice Rady 2000/43/ES ze dne 29. června 2000, kterou se provádí zásada rovného zacházení mezi osobami bez ohledu na jejich rasový nebo etnický původ.

²⁵ Např. rozhodnutí Nejvyššího soudu č. 28/1994 Sb., rozh. tr. - HERCZEG J. Trestné činy z nenávisti, s. 28.

Jestliže pachatel přistoupí k realizaci výhrůžky, bude odpovědný v závislosti na způsobeném následku za závažnější poruchový trestný čin (např. ublížení na zdraví dle § 221 odst. 1, 2 písm. b) tr. zák., resp. § 146 odst. 1, 2 písm. e) tr. zákoníku). V této právní kvalifikaci je zahrnuto násilné jednání vůči jednotlivci, které jinak bez způsobeného ublížení na zdraví – by bylo jen trestným činem podle § 196 odst. 2 tr. zák., resp. podle § 352 odst. 2 tr. zákoníku (č. 11/1971 Sb. rozh. tr.). Výjimečně bude souběh možný tam, kde násilí směřovalo vůči skupině obyvatelů a jen některému bylo ublíženo na zdraví.

Předmětem útoku je skupina obyvatelů nebo jednotlivec.

Skupinou obyvatelů se rozumí skupina nejméně tří osob (odlišných od pachatele), která je blíže určena jejich politickým přesvědčením, národností, příslušností k etnické skupině, rasou, vyznáním nebo tím, že jsou bez vyznání (např. členové politické strany, církve apod...). Trestní zákon však nevyžaduje, že by se muselo jednat o osoby s trvalým pobytem na území republiky nebo o občany České republiky.

Po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl, postačí i dolus eventualis.

Pohnutkou je zde kvalifikovaná nenávist vůči skupině obyvatelů nebo proti jednotlivci pro jejich politické přesvědčení²⁶, národnost²⁷, příslušnost k etnické skupině²⁸, rasu²⁹, vyznání nebo proto, že jsou bez vyznání.

Podle nového trestního zákoníku představuje pohnutku kvalifikovaná nenávist vůči skupině obyvatelů nebo proti jednotlivci pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání.

Právní kvalifikace podle ustanovení § 196 odst. 2 TZ [§ 352 odst. 2 tr. zákoníku] tedy bude podmíněna přesně stanovenou motivací útoku, který musí být veden proti skupině obyvatel nebo proti jednotlivci **z taxativně vymezené záště**. Nestačila by tedy motivace zaměřená na jiné charakteristiky napadených osob (např. společenské postavení či pracovní zařazení), protože citovaná skutková podstata neposkytuje univerzální ochranu všem nebo jakýmkoli skupinovým zájmům. Vzhledem k tomu např. útok vedený proti osobám jen pro jejich sexuální orientaci by nemohl být posouzen podle § 196 odst. 2 TZ, resp. § 352 odst. 2 tr. zákoníku, jestliže by zároveň takový útok nebyl motivován politickým přesvědčením, národností, rasou nebo vyznáním (resp. nedostatkem vyznání) napadených osob. **To plně platí i ohledně skutečné či domnělé rasy, příslušnosti k etnické skupině, národnosti, politického přesvědčení, vyznání nebo proto, že dotčené osoby jsou skutečně nebo domněle bez vyznání.**

²⁶ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 11. 1998, sp. zn. 4To 85/98.ASPI, Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 4. 2002, sp. zn. 11 Zpc 36/2001. Soudní rozhledy, 2003, č. 1, s. 29. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 4. 2002, sp. zn. 11 Zp 36/2001, www.nsoud.cz.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21. 12. 1993, sp. zn. Pl. ÚS 19/93. Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 1, rozhodnutí č. 1 s. 1. Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. 12. 2006 ve věci Linkov proti České republice.

²⁷ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, tisk 778, www.psp.cz

Orgány veřejné správy nevedou evidenci příslušníků národnostních menšin. Získávání, zpracovávání a používání osobních údajů ohledně příslušnosti k národnostní menšině se řídí ustanoveními zvláštních předpisů. Údaje o přihlášení se k národnosti získané těmito orgány při sčítání lidu nebo podle jiného zvláštního zákona, které umožňují určení příslušnosti k národnostní menšině, nesmějí být použity pro jiný účel, než pro který byly shromážděny a uloženy, a po statistickém zpracování musejí být zničeny - § 4 odst. 3 zákona č. 273/2001 Sb.

²⁸ K vymezení pojmu **etnické skupiny**: ŠAMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. Trestní zákon. Komentář. II. díl. 6., doplněné a přepracované vydání, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1184.

²⁹ RIZMAN, S. K vymezení pojmu „rasa“ v českém trestním právu.

ŠAMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. Trestní zákon. Komentář II., díl 6, doplněné a přepracované vydání, Praha: C.H. Beck, 2004, s. 1185.

Pohnutka trestného činu dle § 196 odst. 2 TZ [§ 352 odst. 2 tr. zákoníku] je však vymezena úžeji než záruky poskytované Listinou a mezinárodními dokumenty, chybí zde např. pohlaví a barva pleti. Tak brachiální útok na homosexuála pro jeho sexuální orientaci bude (za předpokladu, že nedojde k ublížení na zdraví a nedojde k němu veřejně nebo na místě veřejnosti přístupném) pouhým přestupkem.³⁰

Vzorem pro doplnění pohnutky, aby odpovídala znění Listiny by mohlo být ustanovení § 49 odst. 1 písm. e) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, podle kterého se přestupku proti občanskému soužití dopustí, kdo „působí jinému újmu pro jeho příslušnost k národnostní menšině nebo pro jeho etnický původ, pro jeho rasu, barvu pleti, pohlaví, sexuální orientaci, jazyk, víru nebo náboženství, pro jeho politické nebo jiné smýšlení, členství nebo činnost v politických stranách nebo politických hnutích, odborových organizacích nebo jiných sdruženích, pro jeho sociální původ, majetek, rod, zdravotní stav anebo pro jeho stav manželský nebo rodinný“.

Ačkoliv je tato skutková podstata zaměřena především na postih pachatelů, jejichž politické přesvědčení, národnost, rasa nebo vyznání jsou odlišné od napadených osob (**interrasové konflikty**), Nejvyšší soud judikoval, že tohoto trestného činu se pachatel může dopustit i vůči skupině obyvatel nebo jednotlivci stejného politického přesvědčení, národnosti, rasy nebo vyznání jaké má pachatel (**intrarasové konflikty**).³¹

Skutková podstata podle § 196 odst. 3 TZ [§ 352 odst. 3 tr. zákoníku] stanoví stejný trestní postih [jako v odstavci 2] u těch, kteří se

- **spolčili** [forma přípravy – dohoda dvou nebo více osob o spáchání konkrétního, byť detailně neurčeného, trestného činu, ať již výslovná nebo konkludentní – obsahem spolčení je u některých členů spolčení **budoucí pachatelství** či **budoucí spolupachatelství** a u dalších **budoucí organizátorství** nebo **pomoc**. Spolčení je obdobné jako **vzájemný návod** a může být proto posuzováno i jako příprava ve formě návodu. Spolčení jako **dohoda o budoucím trestném činu** má v poměru k pokusu i k dokonanému trestnému činu povahu podpůrnou, stejně jako k organizátorství, návodu a pomoci jako formám účastenství, jakož i k přípravě ve formě organizátorství, návodu a pomoci] nebo **srotili** [forma přípravy – faktické shluknutí nejméně tří osob ke spáchání individuálně určeného trestného činu, není k němu třeba výslovné dohody, a proto účastníkem sročení je i ten, kdo s k němu úmyslně připojí s vědomím o jeho účelu - vždy tu jde o okamžité či bezprostřední spáchání trestného činu, na rozdíl od spolčení] **ke spáchání trestného činu podle § 196 odst. 2 TZ [§ 352 odst. 2 tr. zákoníku]**. Po subjektivní stránce se zde vyžaduje úmysl.³²

2. 2. Trestný čin hanobení národa, rasy a přesvědčení podle § 198 TZ [§ 355 tr. zákoníku]

§ 355 (§ 198)

Hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob

(vypuštěno: „přesvědčení“)

³⁰ Návrh trestního zákoníku [tisk 744 Poslanecké sněmovny – volební období 1998 – 2002] předpokládal úpravu též další kvalifikované pohnutky v podobě **sexuální orientace**; Poslanecká sněmovna však tuto část návrhu neakceptovala (to ve všech skutkových podstatách trestných činů z nenávisti) již v případě textu schváleného sněmovnou dne 30. 11. 2005. V tisku 410 Poslanecké sněmovny se potom už tato pohnutka neobjevila.

³¹ HERCZEG, J. Trestné činy z nenávisti str. 36, Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 11. 1997, sp. zn. 2 Tzn 85/97, ASPI.

³² ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. Trestní zákon. Komentář II., díl 6, doplněné a přepracované vydání, Praha: C.H. Beck, 2004, s. 69-70, 1185.

- (1) Kdo veřejně hanobí
- a) některý národ, jeho jazyk, některou rasu nebo etnickou skupinu, nebo
  - b) skupinu osob pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání, (nahrazeno: „obyvatelů republiky“)
- bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(2) Odnětím svobody až na tři léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

- a) nejméně se dvěma osobami, nebo
- b) tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.

Z důvodové zprávy k návrhu trestního zákoníku [tisk 410 Poslanecké sněmovny – volební období 2006 – 2009]:

Trestný čin hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob (§ 355) se přebírá z platné právní úpravy. Okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby zde bude i spáchání tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.

Objektem trestného činu je ochrana klidného občanského soužití před veřejným hanobením, které směřuje proti rovnosti lidí bez rozdílu národnosti, jazyka, etnické skupiny, rasy, politického přesvědčení a vyznání. V tomto ustanovení jsou chráněny totožné zájmy jako v § 196 odst. 2 TZ [resp. § 355 tr. zákoníku], ale proti útokům jiné povahy.

Objektivní stránka spočívá v tom, že pachatel veřejně hanobí:³³

- a) některý národ nebo jazyk
- b) některou etnickou skupinu nebo rasu
- c) skupinu obyvatelů republiky pro jejich politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou bez vyznání.

Z hlediska subjektivní stránky se vyžaduje úmysl. **Pohnutkou** u § 198 odst. 1 písm. b) TZ [§ 355 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku] je nenávisť vůči skupině obyvatelů pro jejich politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou bez vyznání. Útoky motivované jinými důvody (např. sexuální orientace) sem nelze zahrnout [viz výše poznámka pod čarou týkající se nezařazení sexuální orientace do kodexu].

Kolize s právem na svobodu projevu³⁴

Jedná se o **verbální trestný čin**, a proto při posuzování trestně-právní odpovědnosti je třeba brát v úvahu **ústavně zaručenou svobodu projevu**.

³³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 20. 10. 1927, sp. zn. Zm I 261/27, ASPI.

NOVOTNÝ, O. DOLENSKÝ, A., PÚRY, F., RIZMAN, S. TERYNGEL, J. Trestní právo hmotné – II. zvláštní část. 3 vydání, Praha: Codex, 1997, s. 118.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 12. 2002, sp. zn. 7 Tdo 989/2002, ASPI.
Zpráva o problematice extremismu na území ČR v roce 1997. Ministerstvo vnitra 1998.

³⁴ Rozhodnutí Ústavního soudu ČR ze dne 2. 10. 2001, sp. zn. II. ÚS 435/01, ASPI.

Demokratický stát sice garantuje základní práva a svobody, což je jeho základním definičním znakem, avšak takřka žádná práva a žádné svobody nejsou **absolutní** [výjimky by se mohly týkat způsobilosti k právům podle čl. 5 Listiny, zákazu mučení a krutého nelidského ponižujícího zacházení podle čl. 7 odst. 2 Listiny, práva občanů ČR na svobodný vstup na území státu podle čl. 14 odst. 4 Listiny nebo presumpce neviny podle čl. 40 odst. 2 Listiny; tato práva však nelze zařadit mezi práva politická]; to se týká právě **práv politických**.

Mezi politická práva řadíme základní práva a svobody uvedené v čl. 17 až 23 Listiny: svoboda projevu, právo na informace, petiční právo, právo shromažďovací, právo sdružovací, právo podílet se na správě veřejných věcí, právo na odpor.

Omezení politických práv a svobod se týká omezení účasti na veřejném životě těch subjektů, které se staví proti základním hodnotám, na nichž demokratická společnost spočívá.³⁵

Okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby je podle § 198 odst. 2 TZ [a obdobně i podle § 355 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku] spáchání činu nejméně se dvěma osobami.

Na rozdíl od pojmů „hnutí“ (§ 260, § 261 TZ, resp. **§ 403, § 404 tr. zákoníku**), resp. „skupina“, „organizace“ nebo „sdružení“ (§ 198a odst. 3 písm. a) TZ, **§ 356 odst. 3 písm. a) tr. zákoníku**) bude pojem „se dvěma osobami“ možno chápat jako formu společného jednání tří osob i bez známek jakékoli organizovanosti. Může jít o spolupachatelství nebo některou z forem účastenství. Pachatel však musí vědět, že páchá takový čin nejméně se dvěma osobami.

Souběh § 198 a § 260, § 261 a § 261a TZ [§ 355 a § 403, § 404 a § 405 TZ]

Ustanovení § 198 TZ **[§ 355 TZ]** a ustanovení § 260 TZ **[§ 403 TZ]** chrání okruh společenských zájmů obdobného charakteru. Ustanovení § 198 TZ **[§ 355 TZ]** však postihuje pouze **případy útoků slabší intenzity**. Postačí k nim veřejný a pohoršlivý způsob jednání, tedy takový, který je způsobilý vyvolat rozhořčení a morální odsouzení veřejnosti. Není vyloučeno, aby tento čin byl podle okolností **součástí trestného činu podle § 260 TZ [§ 403 TZ]**. V takovém případě by ovšem s ohledem na výši trestních sazeb šlo o faktickou konzumpci a samostatně by se ustanovení § 198 TZ **[§ 355 tr. zákoníku]** pachateli nepřičítalo.³⁶

Postih podle ustanovení § 198 TZ **[§ 355 tr. zákoníku]** bude namístě za situace, kdy jednání pachatele sice bude mít některé vnější shodné projevy s jednáním popsáním v ustanoveních § 260, § 261 a § 261a TZ **[§ 403 až § 405 tr. zákoníku]**, avšak nebude mít žádnou spojitost s existujícím hnutím popsáním v ustanovení § 260 TZ **[§ 403 tr. zákoníku]**, ani nebude dáváno pachatelem do jakékoli souvislosti se zločiny nacismu či komunismu postihovanými v rámci ustanovení § 261a TZ **[§ 405 tr. zákoníku]**. V praxi se může jednat o veřejné projevy nenávisti vůči Židům či Romům bez uvedených souvislostí.

Naproti tomu souběh trestných činů hanobení národa, rasy a přesvědčení podle § 198 odst. 1 písm. a) TZ **[§ 355 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku]** a podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka podle § 261 TZ **[§ 404 tr. zákoníku]** je možný v případě, kdy obviněný veřejně hrubě uráží některou rasu a současně tím veřejně projevuje své sympatie k hnutí uvedenému v § 260 TZ **[§ 403 tr. zákoníku]**.

2. 3. Trestný čin podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejích práv podle § 198a TZ [§ 356 tr. zákoníku]

³⁵ Blíže srov. ČERNÝ, P. Právní ochrana před extremismem. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 49-70.

³⁶ Srov. výkladové stanovisko NSZ č. 8/1996 Sb. v. s. NSZ, ASPI.

§ 356 (§ 198a)

Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod

(1) Kdo veřejně podněcuje k nenávisti k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo k omezování práv a svobod jejich příslušníků, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(2) Stejně bude potrestán, kdo se spolčí nebo srotí k spáchání činu uvedeného v odstavci 1.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem, nebo
- b) účastní-li se aktivně **takovým činem** činnosti skupiny, organizace nebo sdružení, které hlásá diskriminaci, násilí nebo rasovou, etnickou, **třídní**, náboženskou **nebo jinou** nenávist.

Z důvodové zprávy k návrhu trestního zákoníku [tisk 410 Poslanecké sněmovny – volební období 2006 – 2009]:

Trestný čin podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod (§ 356) osnova přebírá z platného trestního zákona s **úpravou odstavce 3 písm. b), v kterém je aktivní účast na činnosti skupin organizací nebo sdružení, které hlásají diskriminaci, násilí nebo rasovou, etnickou, třídní, náboženskou nebo jinou nenávist okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby a nikoli samostatnou skutkovou podstatou, jako tomu je v platné právní úpravě.**

Objektem³⁷ trestného činu podle § 198a TZ [**§ 356 tr. zákoníku**] je jedno ze základních lidských práv, a to **rovnost lidí bez rozdílu národnosti, příslušnosti k etnické skupině, rase, náboženství, třídě**³⁸ **či jiné skupině osob.**³⁹ Účelem trestněprávní úpravy je chránit jakýkoliv národ nebo jakoukoliv rasu a jejich příslušníky před útoky, které jsou vedeny s cílem vzbudit k nim nenávist nebo omezit jejich práva a svobody. Platná právní úprava tak zcela naplňuje požadavky mezinárodních smluv, kterými je Česká republika v této oblasti vázána (zejména úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace).

Objektivní stránka spočívá ve veřejném podněcování k:

- a) nenávisti k některému národu, etnické skupině, rase, náboženství, třídě či jiné skupině osob
- b) omezování práv a svobod příslušníků některého národa, etnické skupiny, rasy, náboženství, třídy nebo jiné skupiny osob

³⁷ K objektu podněcování ve smyslu § 198a TZ - viz Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 12. 2002, sp. zn. 6 Tdo 524/2002, ASPI.

³⁸ K pojmu třída – viz ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. Trestní zákon. Komentář. II. díl. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1189.

³⁹ K pojmu třída a jiná skupina osob - Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. 5. 1993, ve věci Kokkinakis proti Řecku, ASPI.

Podněcováním se rozumí projev, kterým pachatel zamýšlí vzbudit u jiných osob nenávist k některému národu, rase, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo vyvolat jednání dalších osob vedoucí k omezování práv a svobod jejich příslušníků.⁴⁰

Nenávistí je třeba rozumět zvláště silný negativní emocionální vztah k některému národu nebo rase.⁴¹

Na formě projevu nezáleží. Může se tak stát slovem, písmem, tiskem, obrazem, veřejnou počítačovou sítí nebo jiným způsobem (např. symbolickým spálením vlajky).⁴² Podněcování může být učiněno přímo či nepřímo, zjevně i skrytě (např. ironizováním na účet určité skupiny osob), přičemž trestný čin je dokonán již projevem, jehož obsahem je podněcování. Podněcování může být adresováno neurčitému okruhu a počtu osob, ale spadá sem i jednání vůči individuálně nebo druhově určeným osobám. Jedná se o delikt ohrožovací, a proto k vyvolání nenávisti k příslušníkům některého národa či rasy nemusí dojít.

Z hlediska **subjektivní stránky** se vyžaduje **úmysl**.

Kvalifikovaná příprava k trestnému činu (spolčení, sročení) je povýšena na dokonaný trestný čin a trestní zákon (§ 198a odst. 2 TZ, resp. **§ 356 odst. 2 tr. zákoníku**) stanoví pro toho, kdo se k takovému činu spolčí nebo srotí, stejný trest jako pro přímého pachatele trestného činu.

Spolčení je dohoda, byť i konkludentní, dvou nebo více osob o budoucím spáchání konkrétního trestného činu.

Sročení je faktické sdružení nejméně tří osob ke spáchání individuálně určeného trestného činu, které směřuje k okamžitému či bezprostřednímu spáchání trestného činu.

Okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby je spáchání činu tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.

§ 198 odst. 3 písm. b) TZ [§ 356 odst. 1, 3 písm. b) tr. zákoníku – nově jde o kvalifikovanou, nikoli samostatnou základní skutkovou podstatu - vztahuje se jen k odstavci 1]

Trestným činem podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod je i **aktivní účast na činnosti skupin, organizací nebo sdružení, které hlásají diskriminaci, násilí nebo rasovou, etnickou, třídní, náboženskou nebo jinou nenávist** (§ 198 odst. 3 písm. b) TZ, resp. **po dni 1. 1. 2010 – musí veřejně podněcovat k nenávisti k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo k omezování práv a svobod jejich příslušníků a současně se aktivně účastnit na činnosti skupiny, organizace nebo sdružení, které hlásá diskriminaci, násilí nebo rasovou, etnickou, třídní, náboženskou nebo jinou nenávist**).

Po dni nabytí účinnosti trestního zákoníka již nejde o samostatnou skutkovou podstatu, byť – jak se úprava v trestním zákoně hodnotila - netypicky vyjádřenou v jednom odstavci vedle okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby, kterou je spáchání tohoto trestného činu

⁴⁰ ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. Trestní zákon. Komentář. II. díl. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1186.

⁴¹ ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. Trestní zákon. Komentář. II. díl. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1186.

⁴² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28. 3. 1935, Zm III 629/34, Rt 5259, ASPI.

tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem [§ 198 odst. 3 písm. a)].

Toto ustanovení [tj. § 198 odst. 3 písm. b) TZ] bylo do trestního zákona doplněno novelou provedenou zákonem č. 134/2002 Sb., která implementovala závazek vyplývající ze společného postupu odsouhlaseného Radou EU na základě článku K3 Smlouvy o Evropské unii týkající se boje proti rasismu a xenofobii.⁴³

§ 198a odst. 3 písm. b) TZ [§ 356 odst. 1, 3 písm. b) tr. zákoníku]

obsahuje tři formy spojení pachatelů činu se stoupající mírou organizovanosti:

- 1) skupinu
- 2) organizaci
- 3) sdružení

Trestní zákon vyžaduje pro trestní postih dle § 198 odst. 3 písm. b) TZ [§ 356 odst. 1, 3 písm. b) tr. zákoníku] **aktivní účast na činnosti nelegálních organizací**, tj. plnění určitých úkolů v rámci skupiny či zabezpečení některých prací či služeb (to by ovšem byla již podpora trestná podle § 260 TZ, resp. § 403 tr. zákoníku). Pouhé pasivní členství, např. placení členských příspěvků, k trestnímu postihu dle § 198a odst. 3 písm. b) TZ [§ 356 odst. 1, 3 písm. b) tr. zákoníku – **ve spojení tedy s jednáním popsáním v základní skutkové podstatě v odstavci 1)** zpravidla stačit nebude (mohlo by však být posouzeno jako materiální podpora dle § 260 TZ, resp. § 403 tr. zákoníku).

Aktivní účast je třeba vykládat v souvislosti s činností takových nelegálních organizací. U extremistické hudební skupiny se aktivní účastí bude rozumět činnost hudebníka, zpěváka, manažera skupiny apod. Na druhou stranu ale nelze považovat za aktivní účast na činnosti hudební skupiny samotnou přítomnost osob na koncertě.

Tabulka:⁴⁴

	personální obsah	ideový obsah
skupina	seskupení nejméně tří osob (nemusí mít žádnou organizační strukturu ani delší trvání)	hlásání diskriminace, násilí nebo rasové, etnické nebo náboženské nenávisti
organizace	společenství nejméně tří osob, které se vyznačuje určitou mírou organizovanosti, dělby úkolů mezi členy, koordinovaností jejich činností, a tím i vyšší mírou efektivity činnosti takového uskupení	hlásání diskriminace, násilí nebo rasové, etnické nebo náboženské nenávisti
sdružení	specifické formy organizace v podobě spolků, svazů, klubů a jiných sdružení	hlásání diskriminace, násilí nebo rasové, etnické nebo náboženské nenávisti
hnutí	skupina nejméně tří osob v určité míře organizovaná a strukturovaná, která má alespoň zřetelné kontury, společné postoje a orientaci	směřuje k potlačení práv a svobod člověka nebo hlásá národnostní, rasovou, náboženskou či třídní zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob

⁴³ Čl. I.(A) písm. d) a e) Společného postupu ze dne 15. 7. 1996 odsouhlaseného Radou na základě článku K (3) Smlouvy o Evropské unii týkající se boje proti rasismu a xenofobii.

⁴⁴ HERCZEG, J. Trestné činy z nenávisti, s. 49.

Vztah trestných činů dle § 198 odst. 3 písm. b) TZ [§ 356 odst. 3 písm. b) tr. zákoníku] a § 260 TZ [§ 403 tr. zákoníku]

Znaky skutkových podstat trestných činů dle § 198 odst. 3 písm. b) TZ a § 260 odst. 1 TZ se zdánlivě překrývají, a proto je nutné obě skutkové podstaty odlišit (zejména ve vztahu k přísnější trestné skutkové podstatě dle § 260 odst. 1, odst. 2 písm. b) TZ - **§ 403 odst. 1, 2 písm. b) tr. zákoníku**).

Hlavní rozdíl mezi skutkovými podstatami trestného činu podle § 198a odst. 3 písm. b) TZ [§ 356 odst. 1, 3 písm. b) tr. zákoníku] a trestného činu podle § 260 TZ [§ 403 tr. zákoníku] je nutno spatřovat v tom, že zatímco aktivita pachatelů začleněných do skupin, organizací či sdružení podle § 198a odst. 3 písm. b) TZ [§ 356 odst. 1, 3 písm. b) tr. zákoníku] se omezuje na hlásání diskriminace, násilí nebo rasové, etnické nebo náboženské nenávisti **[po 1. 1. 2010 musí být naplněno i jednání uvedené v odstavci 1]**, pachatel ve smyslu § 260 odst. 1 TZ [§ 403 odst. 1 tr. zákoníku], resp. pachatelé z řad členů organizované skupiny podle § 260 odst. 1, odst. 2 písm. b) TZ [§ 403 odst. 1, 2 písm. b) tr. zákoníku], podporují nebo propagují hnutí, které hlásá národnostní, rasovou, náboženskou či třídní zášť či zášť vůči jiné skupině osob a navíc alternativně prokazatelně směřuje k potlačení práv a svobod člověka, t. j. směřuje k výrazně intenzivnějšímu zásahu do základních lidských práv a svobod (**č. 11/2007 Sb. rozh. tr.**).

Bude tak třeba rozlišovat mezi:

- **aktivní účastí** na skupinách hlásajících kvalifikovanou zášť, která je trestná podle § 198 odst. 3 písm. b) TZ **[+ jednání uvedené v odstavci 1 - § 356 odst. 1, 3 písm. b) tr. zákoníku]**
- podporou a propagací extremistických hnutí, která jsou trestná podle § 260 TZ [§ 403 tr. zákoníku]
- pouhým projevováním sympatií, které je trestné podle § 261 TZ [§ 404 tr. zákoníku].

Vyloučení jednočinného souběhu

Trestný čin podle § 260 TZ [§ 403 tr. zákoníku] je k trestnému činu podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod podle § 198a odst. 3 TZ [§ 356 odst. 1, 3 písm. b) tr. zákoníku] ve vztahu speciality, a proto je **jednočinný souběh těchto trestných činů vyloučen**.

Nenávistná pohnutka,⁴⁵ tedy spáchání činu na jiném pro jeho rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je bez vyznání, je okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby u trestných činů vraždy (§ 219 odst. 2 písm. g) TZ) a ublížení na zdraví (§ 221 odst. 2 písm. b), § 222 odst. 2 písm. b) TZ - **§ 140 odst. 1 nebo 2, odst. 3 písm. g) tr. zákoníku, těžkého ublížení na zdraví podle § 145 odst. 1, 2 písm. f) tr. zákoníku a ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1, 2 písm. e) tr. zákoníku**).

⁴⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 3. 2001, sp. zn. 4 Tz 35/2001, www.nsoud.cz
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 1998 sp. zn. 2 Tzn 123/97. Soudní rozhledy, 1998, č. 8, s. 212

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2002, sp. zn. 4 Tz 319/2001, www.nsoud.cz
Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2006. Nejvyšší státní zastupitelství 2007.

Tato okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby byla do trestního zákona vložena **novelou č. 152/1995 Sb.** Před dnem 1. 9. 1995 kdy nabyla předmětná novela účinnosti, bylo možno **rasově motivovanou vraždu posoudit jako vraždu spáchanou z jiné zvlášť zavrženíhodné pohnutky dle § 219 odst. 2 písm. f) TZ.**

2. 4. Trestný čin vraždy podle § 219 odst. 1, 2 písm. g) trestního zákona⁴⁶ [§ 140 odst. 1 nebo 2, odst. 3 písm. g) tr. zákoníku]

znění před dnem 1. 1. 2010:

§ 219 Vražda

(1) Kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na deset až patnáct let.

(2) Odnětím svobody na dvanáct až patnáct let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) na dvou nebo více osobách,

b) zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem,

c) opětovně,

d) na těhotné ženě,

e) na osobě mladší než patnáct let,

f) na veřejném činiteli při výkonu nebo pro výkon jeho pravomoci,

g) na jiném pro jeho rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je bez vyznání, nebo

h) v úmyslu získat majetkový prospěch nebo v úmyslu zakrýt nebo usnadnit jiný trestný čin, anebo z jiné zvlášť zavrženíhodné pohnutky.

znění po dni 1. 1. 2010:

§ 140 (§ 219 odst. 1, 2)

Vražda [ve znění zákona č. 306/2009 Sb.]

(1) Kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na deset až **osmnáct let. (nahrazeno: 15)**

(2) Kdo jiného úmyslně usmrtí s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, bude potrestán odnětím svobody na dvanáct až dvacet let.

(3) Odnětím svobody na **patnáct až dvacet let** nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 **nebo 2 (nahrazeno: 12, 15)**

a) na dvou nebo více osobách,

b) na těhotné ženě, (původně: pod písm. d/)

c) na dítěti mladším čtrnácti [zpět nahrazeno patnácti let, (nahrazuje: „osobu“ a „15“, původně pod písm. e/)

d) na úřední osobě při výkonu nebo pro výkon její pravomoci, (nahrazuje: „veřejném činiteli“, původně pod písm. f/)

⁴⁶ ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. Trestní zákon. Komentář., 5. doplněné a přepracované vydání, Praha: C. H. Beck, 2003, s. 1193.

- e) na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinnosti,
- f) na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání směřujícího k záchraně života nebo ochraně zdraví, nebo na jiném, který plnil svoji obdobnou povinnost při ochraně života, zdraví nebo majetku vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona,
- g) na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání,
- h) opětovně, (původně pod písm. c/)
- i) zvláště surovým nebo trýznivým způsobem, nebo (původně pod písm. b/)
- j) v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného majetkový prospěch nebo ve snaze zakrýt nebo usnadnit jiný trestný čin nebo z jiné zavrženíhodné pohnutky. (původně pod písm. h/)

(4) Příprava je trestná.

Z důvodové zprávy k návrhu trestního zákoníku [tisk 410 Poslanecké sněmovny – volební období 2006 – 2009]:

Jako nejtěžší trestný čin proti životu osnova postihuje **vraždu (§ 140)**. Pojem vraždy je tradičním pojmem trestního práva hmotného a rozumí se jím jednání (konání nebo opomenutí), kde úmysl pachatele (přímý nebo eventuální) se vztahuje jak k jednání, tak i k jeho následku. Míra úmyslného způsobení následku však nemusí být u všech vražd stejná, a proto osnova sankcionuje přísněji toho, kdo jiného úmyslně usmrtí s rozmyslem nebo po předchozím uvážení (dvanáct až dvacet let odnětí svobody), na rozdíl od případů, kdy pachatel jedná v náhlém hnutí mysli; jako privilegovaná skutková podstata k vraždě je pak navrhováno zabití, kdy pachatel jiného úmyslně usmrtí v silném rozrušení, strachu, úleku nebo zmatku anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného. Pokud jde o povahu rozmyslu na rozdíl od předchozího uvážení, pak spáchání trestného činu s rozmyslem je odlišením od afektu a podobných stavů, ale může jít i o velmi krátkou úvahu, při níž pachatel jedná uváženě, ale nikoli po předchozím uvážení. U předchozího uvážení jde naopak o situaci, kdy pachatel si předem, tj. před spácháním činu, zváží rozhodující okolnosti provedení činu a čin si z hlediska jeho provedení tzv. naplánuje. V obou těchto případech však musí pachatel alespoň vědět, že svým jednáním směřuje k usmrcení jiného a s takovým následkem musí být přinejmenším srozuměn (eventuální úmysl), byť rozmyšlení nebo předchozí uvážení bude zpravidla předcházet přímému úmyslu, kdy pachatel smrtelný následek chce (srov. § 15).

Ustanovení § 140 odst. 3 přejímá úpravu dosavadního § 219 odst. 2 platného trestního zákona s tím, že do jednotlivých okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby doplňuje vraždu na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinnosti, na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání, nebo na jiném, který plnil svoji obdobnou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona; půjde tedy o případy podobné, kdy usmrcený poškozený plnil svou povinnost např. záchranáře, hasiče atd., směřující k záchraně života, ochraně zdraví nebo majetku dalších osob. Tzv. vraždu spáchanou na objednávku, kam patří zejména tzv. podnikatelské vraždy, bude třeba i nadále postihovat jako vraždu spáchanou z jiné zavrženíhodné pohnutky ve smyslu § 219 odst. 3 písm. j) platného trestního zákona.

Vysoká závažnost trestného činu vraždy podle § 140 odst. 3 vyžaduje možnost uložení výjimečného trestu v obou jeho formách nad 20 až do 30 let i na doživotí (§ 54).

Pachatelem na rozdíl od trestného činu podle § 220 TZ **[§ 142 tr. zákoníku – privilegovaná skutková podstata, obdobná jako u trestného činu podle § 141 tr. zákoníku - Zabití]** může být **kdokoli**.

Objektivní stránka trestného činu vraždy je charakterizována **usmrcením člověka, kterým se rozumí jakékoliv zbavení života živého člověka**. Přitom je nerozhodné, jakých prostředků bylo při něm použito, zda šlo o jednání jednorázové nebo o jednání postupné a dlouhodobé. Proto je vraždou jak zastřelení, probodnutí, tak i dlouhodobé týrání a nepodávání stravy dítěti anebo déletrvající podávání jedu v malých dávkách.

Usmrcení člověka lze páchat konáním i opomenutím takového konání k němuž byl pachatel podle okolností a svých poměrů povinen (§ 89 odst. 2 TZ, resp. **§ 112 tr. zákoníku**).⁴⁷

Z vykládacího pravidla § 89 odst. 2 TZ vyplývá, že nelze do jednání v trestněprávním smyslu zahrnovat jakékoli opomenutí. Musí to být opomenutí zvláštní povinnosti, kde společnost s konáním určité osoby předem počítá a spoléhá na ni, a proto ji stanoví jako povinnost právní (např. lékař nesplní svou povinnost podat nemocnému lék).

Opomenutí je tedy postaveno na roveň konání, jestliže někdo nevykonal to, co bylo jeho právní povinností, a proto nestačí pouze porušení povinnosti vyplývající pouze z morálních pravidel (srov. R 7/1988-I).

Trestný čin vraždy je trestným činem úmyslným. Úmysl pachatele, byť eventuální, musí směřovat k usmrcení člověka. Pokud by pachatel jednal v úmyslu ohrožit nebo poškodit jiný zájem chráněný trestním zákonem a jeho jednání mělo za následek smrt člověka, ke které by nebyl dán úmysl pachatele (pachatel nevěděl, že takový následek může způsobit, nebo to sice věděl, ale nebyl s tím srozuměn) není trestně odpovědný za vraždu. Vůle ať už ve formě chtění nebo srozumění, musí směřovat k následku ke smrti jiného. **Musí zde být tedy aktivní vztah pachatele k následku. Srov. i definici srozumění též jako smíření (§ 15 odst. 2 tr. zákoníku).**

⁴⁷ Dle citovaného ustanovení **jednáním se rozumí i opomenutí takového konání, k němuž byl pachatel povinen podle jiného právního předpisu, úředního rozhodnutí nebo smlouvy, v důsledku dobrovolného převzetí povinnosti konat nebo vyplývala-li taková jeho zvláštní povinnost z jeho předchozího ohrožujícího jednání anebo k němuž byl z jiného důvodu podle okolností a svých poměrů povinen.** V důvodové zprávě k návrhu trestního zákoníku se k této úpravě uvádí mj., že vzhledem k nedostatečné definici opomenutí ve stávajícím ustanovení § 89 odst. 2 platného trestního zákona se navrhuje zpřesnění této definice tak, že jednáním se rozumí i opomenutí takového konání, k němuž byl pachatel povinen podle zvláštního právního předpisu, úředního rozhodnutí nebo smlouvy, v důsledku dobrovolného převzetí povinnosti konat nebo vyplývala-li taková jeho zvláštní povinnost z jeho předchozího ohrožujícího jednání, anebo k němuž byl z jiného důvodu podle okolností a svých poměrů povinen. Toto zpřesnění dosavadní definice jednání ve vztahu k nepravým omisivním trestným činům především uvádí jako zdroj právní povinnosti, kterou pachatel neplní, jiný právní předpis odlišný od trestního zákona, popř. individuální právní akt nebo smlouvu, dále tzv. garanci (ručení za integritu chráněného statku) nebo tzv. ingerenci (povinnost konat v návaznosti na předchozí nebezpečné jednání pachatele). Zvláštní povinnost konat, jejíž opomenutí zakládá podle tohoto znění, ale i podle dosavadního znění v platném trestním zákoně, odpovědnost za následek (účinek), je třeba odlišovat od obecné povinnosti konat, kterou stanoví trestní zákon.

Kvalifikované skutkové podstaty trestného činu vraždy jsou vždy tvořeny znaky základní skutkové podstaty (§ 219 odst. 1, **resp. § 140 odst. 1 – odst. 2 tvoří samostatnou kvalifikovanou skutkovou podstatu**) a dalšími znaky, které typizují vyšší stupeň nebezpečnosti pro společnost (jde o znaky nejružnějšího druhu, které se vztahují jak k následku, resp. účinku, tak i k jiným okolnostem (Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné – obecná a zvláštní část. Praha: Linde, 2005, s. 133) – **podle úpravy účinné po 1. 1. 2010 – typizují vyšší stupeň závažnosti.**

Ke konkrétní okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby v ustanovení § 219 odst. 2 TZ **[§ 140 odst. 2 nebo odst. 3 tr. zákoníku]** se přihlédne,

- a) jde-li o těžší následek, i tehdy, zavinil-li jej pachatel z nedbalosti, vyjímaje případy, že tento zákon vyžaduje i zde zavinění úmyslné,
- b) jde-li o jinou skutečnost, i tehdy, jestliže o ní pachatel nevěděl, ač o ní vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl, vyjímaje případy, kdy tento zákon vyžaduje, aby o ní pachatel věděl.

§ 17 (§ 6)

Zavinění k okolnosti zvlášť přitěžující

K okolnosti, která podmiňuje použití vyšší trestní sazby, se přihlédne, **(vypuštěno „přitěžující nebo“ - upraveno u § 39)**

- a) jde-li o těžší následek, i tehdy, zavinil-li jej pachatel z nedbalosti, vyjímaje případy, že trestní zákon vyžaduje i zde zavinění úmyslné, **nebo**
- b) jde-li o jinou skutečnost, i tehdy, jestliže o ní pachatel nevěděl, ač o ní vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl, vyjímaje případy, kdy trestní zákon vyžaduje, aby o ní pachatel věděl.

Z důvodové zprávy k návrhu trestního zákoníku:

Z platné právní úpravy je přebírána v podstatě beze změny úprava zavinění ve vztahu k zvlášť přitěžující okolnosti (§ 17), zatímco úprava zavinění ve vztahu k okolnosti přitěžující je zařazena v souladu s logikou členění obecné části nového trestního zákoníku do ustanovení o **výměře trestu** (§ 39).

Z hlediska zavinění je tedy v případě jednotlivých kvalifikovaných skutkových podstat zakotvených v § 219 odst. 2 TZ **[§ 140 odst. 2 nebo 3 tr. zákoníku]** vyžadováno **zavinění u kvalifikované skutkové podstaty** upravené v:

- **§ 219 odst. 2 písm. g)** (spáchání vraždy na jiném pro jeho rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je bez vyznání) - **na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání - § 140 odst. 3 písm. g) tr. zákoníku - jedná zde v přímém úmyslu [§ 4 písm. a)]** z této pohnutky, protože jestliže spáchá trestný čin z tohoto důvodu, nutně chce, aby to bylo pro rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání poškozeného nebo proto, že je bez vyznání, resp. **po dni 1. 1. 2010 - pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání**, je zde vyjádřeno cílené zaměření proti určité osobě právě

z tohoto důvodu, následek – účinek – může být způsoben i v nepřímém úmyslu [§ 4 písm. b) TZ, resp. § 15 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku]. Pachatel nemusí podrobně znát kategorie „rasa“, „etnická skupina“, „národnost“, „politické přesvědčení“, „vyznání“, apod. a obsah těchto pojmů.

2. 5. Trestný čin ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1, 2 písm. b) TZ [§ 146 odst. 2 písm. e) tr. zákoníku]

§ 146 (§ 221)

Ublížení na zdraví [ve znění zákona č. 306/2009 Sb.]

(1) Kdo jinému úmyslně ublíží na zdraví, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta. (nahrazeno: „až na dvě“)

(2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

- a) na těhotné ženě,
- b) na dítěti mladším čtrnácti (nahrazeno: patnácti) let,
- c) na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinnosti, (původně: pod písm. a/)
- d) na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání směřujícího k záchraně života nebo ochraně zdraví, nebo na jiném, který plnil svoji obdobnou povinnost při ochraně života, zdraví nebo majetku vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona, nebo
- e) na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání. (původně: pod písm. b/)

(3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví. (nahrazeno: 3, „smrt“ /viz odst. 4/)

(4) Odnětím svobody na pět až deset let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

Z důvodové zprávy k návrhu trestního zákoníku [tisk 410 Poslanecké sněmovny – volební období 2006 – 2009]:

Ostatní okolnosti [vedle těžšího následku v podobě těžké újmy na zdraví nebo smrti způsobené z nedbalosti] podmiňující použití vyšší trestní sazby jsou zde stanoveny obdobně jako u vraždy, byť s přihlédnutím k menší závažnosti těchto trestných činů. Úmysl získat majetkový prospěch nebo úmysl zakrýt nebo usnadnit jiný trestný čin zde není vyjádřen jako zvlášť přitěžující okolnost, neboť v případě, že by pachatel ubližoval na zdraví v tomto úmyslu, byl by postížen pro trestný čin loupeže nebo jiný v úvahu přicházející trestný čin proti svobodě nebo majetkový trestný čin v jednočinném souběhu.

Obdobně jako u trestného činu vraždy (§ 140) se do jednotlivých okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby doplňuje zvýšená ochrana poskytovaná svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinnosti, zdravotnickému

pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání, nebo jinému, který plnil svoji obdobnou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona; půjde tedy o případy podobné, kdy poškozený plnil svou povinnost např. záchranáře, hasiče apod., směřující k záchraně života, ochraně zdraví nebo majetku dalších osob.

Objektem

je vždy **lidské zdraví**, tj. normální tělesné i duševní funkce organismu (*Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné – obecná a zvláštní část. Praha: Linde, 2005, s. 614*).

Předmětem útoku je **živý člověk**, nikoli lidský plod (*Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. II. díl. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, s. 1314*).

Chráněno je lidské zdraví i u osoby již nemocné nebo zraněné. Ublížení na zdraví v takovém případě záleží ve způsobení dalšího poranění, resp. ve zhoršení nemoci.

Při úvaze o tom, zda a jaké ublížení na zdraví bylo činem způsobeno, je východiskem stav před poškozením, nikoli stav absolutního zdraví. Rozhodující je tedy, oč se stav zhoršil oproti předchozímu. Nezáleží však na tom, zda ke zhoršení přispěl zvláštní psychický nebo fyzický stav poškozeného, bez něhož by byla intenzita poškození mírnější (č. 31/1973 Sb. rozh. tr.).

Trestní zákon nevykládá pojem ublížení na zdraví, a to na rozdíl od těžké újmy na zdraví vymezené v § 89 odst. 7 TZ - **po nabytí účinnosti trestního zákoníku** viz:

§ 122 (§ 89 odst. 7)

Ublížení na zdraví a těžká újma na zdraví

(1) Ublížením na zdraví se rozumí takový stav záležející v poruše zdraví nebo jiném onemocnění, který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje, nikoli jen po krátkou dobu, obvyklý způsob života poškozeného a který vyžaduje lékařského ošetření.

Správné závěry o tom, jakou povahu má ublížení na zdraví anebo jaké nebezpečí pro napadeného z útoku pachatele hrozilo, může soud učinit jen na podkladě lékařského nálezu nebo posudku. Pro takové závěry není pro soud směrodatné, jak se poškozený po útoku cítil. Při právním posouzení jednání pachatele, kterým útočil proti zdraví občana, není možno vycházet jenom z toho, jaká újma na zdraví poškozeného byla tímto útokem způsobena, ale je třeba přihlížet i k okolnostem, za jakých se útok stal, jakým předmětem bylo útočeno a jaké nebezpečí pro napadeného z útoku hrozilo (č. 16/1964 Sb. rozh. tr.)

Rozhodnutí NS, sv. 22 - T 511 (NS ČR – 5 Tdo 775/2002 ze dne 17. 10. 2002)

1. Pro závěr o existenci ublížení na zdraví jako následku trestného činu podle § 221 odst. 1 TZ (stejně tak jako i trestného činu podle § 223 TZ) nestačí jen subjektivní pocit poškozeného, ale změny zdravotního stavu musí být odpovídajícím způsobem objektivizovány. Správné závěry o tom, jakou povahu má újma na zdraví, může soud učinit jen na základě lékařského nálezu nebo posudku, přičemž však závěr o charakteru a závažnosti újmy na zdraví, tedy o tom, zda v konkrétním případě došlo k ublížení na zdraví jako trestnému činu, je závěrem

právním, který přísluší učinit soudu, a to po zhodnocení všech rozhodných kritérií, včetně jednoznačného objasnění doby léčení či pracovní neschopnosti u poškozeného. Přitom se zásadně nelze mechanicky omezit jen na kritérium délky pracovní neschopnosti nebo doby trvání poruchy zdraví, neboť posuzování každého případu musí být komplexní a přísně individuální.

„.....Jestliže pachatel jinému úmyslně ublíží na zdraví pro jeho rasu, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je bez vyznání, jde za podmínek § 88 odst. 1 TZ – **po 1. 1. 2010 již neplatí** - o trestný čin ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1, 2 písm. b) TZ **[§ 146 odst. 1, 2 písm. e) tr. zákoníku]**, a ne o souběh trestného činu ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1 TZ **[§ 146 odst. 1, 2 písm. e) tr. zákoníku]** s trestným činem násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 196 odst. 2 (přiměřeně srov. **R 11/1971**).

Jestliže však byla násilím, jehož bylo použito při jednání podle § 196 odst. 2 TZ **[§ 352 odst. 2 tr. zákoníku]** vůči více osobám, způsobena někomu z nedbalosti těžká újma na zdraví nebo smrt, je možný souběh trestného činu ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1, 2 písm. c), resp. odst. 3 TZ **[§ 146 odst. 1, 2 písm. e), popř. i odst. 3 nebo 4 tr. zákoníku]** s trestným činem násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 196 odst. 2 TZ **[§ 352 odst. 2 tr. zákoníku]**.

“.....Pachatel zde jedná v přímém úmyslu z některé z těchto pohnutek, ale následek, resp. účinek (ublížení na zdraví), zde může být způsoben v eventuálním úmyslu.....“.⁴⁸

2. 6. Trestný čin ublížení na zdraví podle § 222 odst. 1, 2 písm. b) TZ⁴⁹ [§ 145 odst. 1, 2 písm. f) tr. zákoníku]

§ 145 (§ 222)

Těžké ublížení na zdraví [ve znění zákona č. 306/2009 Sb.]

(1) Kdo jinému úmyslně způsobí těžkou újmu na zdraví, bude potrestán odnětím svobody na **tři** léta až **deset** let. **(nahrazeno: 2, 8)**

(2) Odnětím svobody na **pět až dvanáct** let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 **(nahrazeno: 3, 10)**

- a) na dvou nebo více osobách,
- b) na těhotné ženě,
- c) na dítěti mladším **čtrnácti** **(nahrazeno: patnácti)** let,
- d) na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinnosti, **(původně: pod písm. a/)**
- e) na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání, nebo na jiném, který plnil svoji obdobnou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona,

⁴⁸ ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. Trestní zákon. Komentář., 5. doplněné a přepracované vydání, Praha: C. H. Beck, 2003, s. 1208, s. 1211, 1213.

⁴⁹ ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. Trestní zákon. Komentář., 5. doplněné a přepracované vydání, Praha: C. H. Beck, 2003, s. 1215.

- f) na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání, (původně: pod písm. b/)
- g) opětovně, nebo
- h) ze zavrženíhodné pohnutky.

(3) Odnětím svobody na osm až patnáct šestnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt. (nahrazeno: 10, vypuštěno „výjimečným trestem“ „nebo odst. 2“)

(4) Příprava je trestná.

Z důvodové zprávy k návrhu trestního zákoníku [tisk 410 Poslanecké sněmovny – volební období 2006 – 2009]:

Nejzávažnějším trestným činem proti zdraví je těžké ublížení na zdraví (§ 145), který se na jedné straně od vraždy liší tím, že úmysl pachatele zde směřuje k způsobení těžké újmy na zdraví (§ 122 odst. 2), zatímco u vraždy směřuje k usmrcení jiného, a na druhé straně od trestného činu ublížení na zdraví (§ 146), kde úmysl směřuje jen k ublížení na zdraví (§ 122 odst. 1), byť následkem u těžkého ublížení na zdraví a také u ublížení na zdraví může být také i smrt z nedbalosti (§ 145 odst. 3 a § 146 odst. 4).

Ohledně objektu a předmětu útoku viz pod bodem 2. 5.

§ 122 (§ 89 odst. 7)

Ublížení na zdraví a těžká újma na zdraví

(2) Těžkou újmou na zdraví se rozumí jen vážná porucha zdraví nebo jiné vážné onemocnění. Za těchto podmínek je těžkou újmou na zdraví

- a) zmrzačení,
- b) ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti,
- c) ochromení údu,
- d) ztráta nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí,
- e) poškození důležitého orgánu,
- f) zohyzdění,
- g) vyvolání potratu nebo usmrcení plodu,
- h) mučivé útrapy, nebo
- i) delší dobu trvající porucha zdraví.

K naplnění trestného činu podle § 222 odst. 1 nestačí, aby pachatel úmyslně vykonal něco, co způsobilo těžkou újmu na zdraví, nýbrž je třeba, aby jeho úmysl též směřoval ke způsobení těžké újmy na zdraví (srov. R 19/1963).

Pro závěr, že těžká újma na zdraví byla pachatelem způsobena úmyslně, není nutné, aby pachatel chtěl způsobit právě takové poranění, které bylo jeho jednáním způsobeno. Tento závěr je odůvodněn již zjištěním, že pachatel jednal v úmyslu způsobit poškozenému poranění alespoň takové intenzity, které má charakter těžké újmy na zdraví ve smyslu § 89 odst. 7 (Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. II. díl. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, s. 1321).

Měl-li pachatel v úmyslu způsobit jinému těžkou újmu na zdraví, ale v důsledku jeho jednání došlo jen k ublížení na zdraví (resp. nemělo ani takový následek), je třeba ho právně kvalifikovat jako **pokus trestného činu ublížení na zdraví podle § 8 odst. 1, § 222 odst. 1** (Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. II. díl. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, s. 1322).

Krajský soud v Praze - 10 To 11/54 (č. 57/1954 Sb. rozh. tr.)

Jestliže pachatel v úmyslu způsobit někomu ublížení na zdraví použije k tomu zbraně, věda, že jde o zbraň, jejíž užití proti tělu druhého má zpravidla za následek těžkou újmu na zdraví, a vede-li ji proti důležitým částem těla, nutno z toho usuzovat na úmysl pachatelův způsobit těžkou újmu na zdraví.

NS ČSSR - Pls 5/65 (č. II/1965 Sb. rozh. tr.)

Z hlediska úmyslu způsobit těžkou újmu na zdraví stačí zjištění, že pachatel věděl, že svým jednáním může způsobit tento těžký následek, a byl s tím srozuměn (úmysl eventuální). Na takové srozumění lze usuzovat zejména z povahy použité zbraně, z intenzity útoku, ze způsobu jeho provedení a z pohnutky činu.

NS ČSSR - 10 Tz 79/66

To, zda pachatel měl v úmyslu způsobit jinému těžkou újmu na zdraví, je nutno spolehlivě prokázat, stejně jako ostatní znaky trestného činu. Rozhodnými okolnostmi jsou především způsob provedení činu, zejména, zda při útoku bylo použito nebezpečného předmětu, proti které části těla útok směřoval, intenzita útoku, pohnutka činu a vlastnosti pachatele, zejména jeho agresivita.

NS ČSR - 7 Tz 11/74 (Bull. NS ČSR č. 7/1974, rozh. č. 56)

I. Jestliže pachatel zaútočí proti jinému předmětem majícím povahu zbraně a způsobem objektivně způsobilým přivodit těžkou újmu na zdraví a zaměří útok na část těla, kde jsou uloženy pro život důležité orgány, nasvědčuje to tomu, že byl spáchán trestný čin ublížení na zdraví podle § 222 TZ nebo jeho pokus.

NS ČSR - 4 To 5/89

Není sporu o tom, že útok pachatele vedený opakovanými údery do hlavy a obličeje poškozeného nebo tím, že po sražení poškozeného na zem je do něho kopáno, a to zejména do míst, kde jsou uloženy pro život důležité orgány, je možno způsobit závažná zranění mající povahu těžké újmy na zdraví. Přesto však vždy zůstává povinností soudu zabezpečit všestranné objasnění konkrétního způsobu provedení útoku, jeho rozsahu a intenzity, jakož i konkrétního nebezpečí, které objektivně pro život a zdraví poškozeného hrozilo a především pak spolehlivě zjistit, zda úmysl pachatele - třeba i nepřímý, směřoval skutečně ke způsobení těžké újmy na zdraví poškozeného.

NS ČR - 7 Tz 44/90 (č. 35/1991 Sb. rozh. tr.)

Úmysl pachatele způsobit jinému těžkou újmu na zdraví nelze dovozovat jen z povahy předmětu, kterým byl veden útok. Je třeba zvážit i další okolnosti případu, jako jsou způsob použití tohoto předmětu, intenzita vedeného úderu, apod.

Rozhodnutí NS, sv. 15 - T 371 (NS ČR – 7 Tz 310/2001 ze dne 19. 12. 2001)

Skutečnost, že obviněný posuzovaným jednáním reagoval na předchozí chování poškozeného, sama o sobě nijak nevylučuje jeho úmysl způsobit poškozenému zranění, které má povahu ublížení na zdraví. Na to, zda obviněný jednal v úmyslu způsobit ublížení na zdraví, lze obecně usuzovat mimo jiné i z toho, jakou intenzitu mělo jeho jednání a proti

které části těla poškozeného směřovalo. Úmysl způsobit ublížení na zdraví není vyloučen jen proto, že jednání obviněného proti poškozenému spočívalo v jednorázovém aktu a že obviněný v tomto jednání nepokračoval.

Následek je jednou ze složek objektivní stránky trestného činu, zatímco zavinění představuje subjektivní stránku trestného činu, avšak má-li být správně posouzeno zavinění ve vztahu k určitému následku, nemůže se tak stát bez toho, aby byl tento následek náležitě zjištěn. Z adekvátnosti mezi následkem a jednáním, z něhož vzešel, lze pak usuzovat také na předvídatelnost následku, což je podstatný předpoklad spolehlivých závěrů o zavinění.

Viz však nově vkládané ustanovení § 146a tr. zákoníku (v návaznosti na skutkovou podstatu trestného činu zabití podle § 141 tr. zákoníku) novelou provedenou zákonem č. 306/2009 Sb.

§ 146a

Ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky

(1) Kdo jinému úmyslně způsobí ublížení na zdraví v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného, bude potrestán trestem odnětí svobody až na jeden rok.

(2) Odnětím svobody až na tři léta bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví.

(3) Kdo jinému úmyslně způsobí těžkou újmu na zdraví v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného, bude potrestán trestem odnětí svobody až na čtyři léta.

(4) Odnětím svobody na jeden rok až šest let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 3 na dvou nebo více osobách,
- b) spáchá-li takový čin na těhotné ženě, nebo
- c) spáchá-li takový čin na dítěti mladším patnácti let.

(5) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 3 smrt.

Citované ustanovení bylo vloženo do trestního zákoníku novelou č. 306/2009 Sb. a jde vlastně o doplnění úpravy o ustanovení obdobné § 141 tr. zákoníku o zabití; je doplněním ve vztahu k trestným činům ublížení na zdraví – tedy pro případy, kdy jednání z hlediska subjektivní stránky směřuje k podstatně méně závažnému následku, než který se předpokládá u trestného činu zabití. Zákonodárce tímto doplněním zvláštní části trestního zákoníku vyrovnává dosavadní nevyváženost úpravy z hlediska formulace skutkových podstat trestných činů, kdy při – fakticky stejných – formálních znacích, stran předpokladů jednání pachatele (motivace jeho činu), avšak při významně rozdílné míře škodlivosti činu, poskytl privilegium – kupodivu – pachateli činu daleko závažnějšího. Pachateli činu daleko méně závažného žádné privilegium neposkytl a odkázal jej tak na „čistou“ volnou úvahu soudu, zda mu přizná dobrodiní aspoň ve formě zmírnění trestu anebo tím, že vůbec trest neuloží (pokud by k tomu byly za daných okolností zákonné podmínky).

Z hlediska úmyslu způsobit těžkou újmu na zdraví postačí i úmysl **eventuální**. Ve vztahu k jednání popsanému v kvalifikované skutkové podstatě podle § 222 odst. 2 písm. b) TZ **[§ 145 odst. 2 písm. f) tr. zákoníku]** postačí zásadně **nedbalost**, a to i nevědomá.

2. 7. Trestný čin vydírání podle § 235 odst. 1, 2 písm. f) trestního zákona⁵⁰ [§ 175 odst. 1, 2 písm. f) tr. zákoníku]

§ 175 (§ 235)

Vydírání

(1) Kdo jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy nutí, aby něco konal, opominul nebo trpěl, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta nebo peněžitým trestem. (nahrazeno: až na léta 3)

- (2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,**
- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny,**
  - b) spáchá-li takový čin nejméně se dvěma osobami,**
  - c) spáchá-li takový čin se zbraní,**
  - d) způsobí-li takovým činem značnou škodu, (vypuštěno: „těžká újma na zdraví“ viz odst. 3)**
  - e) spáchá-li takový čin na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinnosti, nebo**
  - f) spáchá-li takový čin na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání.**

- (3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,**
- a) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví,**
  - b) spáchá-li takový čin v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání trestného činu vlastizrady (§ 309), teroristického útoku (§ 311) nebo teroru (§ 312), nebo**
  - c) způsobí-li takovým činem škodu velkého rozsahu. (vypuštěno: „uvedeným v odst. 1“)**

(4) Odnětím svobody na osm až šestnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt. (nahrazeno: 10, 15, vypuštěno: „nebo výjimečným trestem“)

(5) Příprava je trestná.

Z důvodové zprávy k návrhu trestního zákoníku [tisk 410 Poslanecké sněmovny – volební období 2006 – 2009]:

⁵⁰ ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. Trestní zákon. Komentář., 5. doplněné a přepracované vydání, Praha: C. H. Beck, 2003, s. 1271.

Osnova zpřísnuje postih v základní i kvalifikované skutkové podstatě (odst. 1 a 2) tak, aby odpovídal postihu za trestný čin loupeže a doplňuje i obdobným způsobem okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby.

Objektem trestného činu je svobodné rozhodování člověka.

Objektivní stránka spočívá v tom, že pachatel nutí jiného k tomu, aby něco konal, opomenul nebo trpěl, a to **násilím, pohrůzkou násilí** nebo **jiné těžké újmy**.

Násilí proti osobě je útok přímo proti tělu napadeného, i když nemá za následek ublížení na zdraví. Může směřovat i proti jiné osobě, např. osobě blízké.

Pohrůzka násilí nebo jiné těžké újmy je širším pojmem, pohrůzka násilí může obsahovat hrozbu násilím přítomným i budoucím, může směřovat proti napadenému i třetí osobě, kteří nemusí být ani přítomni. Pohrůzka jiné těžké újmy může směřovat proti cti, dobré pověsti, rodinnému životu atd., pokud se jako těžká újma jeví a napadený ji takto pocítuje.

Čin je dokonán násilným jednáním nebo pohrůzkou násilí nebo jiné těžké újmy (arg. „...nutí, aby...“) a nevyžaduje se, aby pachatel dosáhl toho, co sledoval. Cíl pachatele musí však být adresován poškozenému, a ten jej musí vnímat. Nevnímá-li poškozený, k čemu jej pachatel svým jednáním nutí, jde o pokus vydírání na nezpůsobitelném předmětu útoku (srov. **R 1/1980, s. 23** a dále **R 10/1979**).

Po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl.

Rozhodnutí NS, sv. 24 - T 571 (NS ČR – 5 Tdo 215/2003 ze dne 27. 2. 2003)

1. Předpokladem trestného činu vydírání podle § 235 odst. 1 TZ je neoprávněné jednání pachatele, kterým jiného nutí k tomu, aby něco konal, opominul nebo trpěl.

Neoprávněnost (protiprávnost) jednání pachatele zde může spočívat buď v tom, že poškozeného nutí k něčemu, co vůbec není oprávněn po něm požadovat a co poškozený není povinen činit, anebo je sice pachatel oprávněn poškozeného nutit k určitému konání, opominutí nebo trpění, ale činí tak prostředky (např. násilím) neodpovídajícími účelu nebo cíli, který má být dosažen.

2. 8. Trestný čin poškození cizí věci podle § 257 odst. 1, 2 písm. b) TZ⁵¹ [poškození cizí věci podle § 228 odst. 1, 2 písm. b) tr. zákoníku]

§ 228 (§ 257)

Poškození cizí věci

(nahrazeno: „poškození“)

(1) Kdo zničí, poškodí nebo učiní neupotřebitelnou cizí věc a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty. **(vypuštěno: „nebo peněžitým trestem“)**

(2) Stejně bude potrestán, kdo poškodí cizí věc tím, že ji postříká, pomaluje či popíše barvou nebo jinou látkou.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán,

⁵¹ ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. Trestní zákon. Komentář., 5. doplněné a přepracované vydání, Praha: C. H. Beck, 2003, s. 1452.

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 **nebo 2** na věci svědka, znalce nebo tlumočníka pro výkon jejich povinnosti,
- b) spáchá-li takový čin na věci jiného pro jeho **skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání,**
- c) spáchá-li takový čin na věci, která požívá ochrany podle **jiného právního předpisu, (nahrazeno: „ podle zvláštních)**
- d) způsobí-li takovým činem značnou škodu. **(původně odst. 2)**

(4) Odnětím svobody na dvě léta až **šest** let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 **nebo 2** škodu velkého rozsahu. **(původně odst. 3, nahrazeno: 8)**

Objektem trestného činu je vlastnické právo.

Předmětem útoku je cizí věc.

Z hlediska zavinění jde o trestný čin úmyslný, postačí úmysl nepřímý.

Trestní postih podle přísnějšího ustanovení § 257 odst. 2 písm. b) za poškozování cizí věci jiného pro jeho rasu, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je bez vyznání **[resp. za poškození cizí věci podle § 228 odst. 1, 2 písm. b) tr. zákoníku pro skutečnou nebo domnělou rasu jiného, jeho příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání,** zavedla novela trestního zákona provedená s účinností od 1. 9. 1995 zákonem č. 152/1995 Sb.]. K výkladu této motivace viz přiměřeně to, co se uvádí pod body 2. 1. a 2. 2.

2. 9. Trestné činy podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka podle § 260, § 261 a § 261a TZ⁵² [založení, podpory a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka podle § 403 tr. zákoníku, projevu sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka podle § 404 tr. zákoníku, popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia podle § 405 trestního zákoníku]

§ 403 (§ 260)

Založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka

(1) Kdo **založí,** podporuje nebo propaguje hnutí, které prokazatelně směřuje k potlačení práv a svobod člověka, nebo hlásá rasovou, **etnickou,** národnostní, náboženskou či třídní zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.

(2) Odnětím svobody na tři léta až **deset** let bude pachatel potrestán, **(nahrazeno: 8)**

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, **veřejně přístupnou počítačovou sítí** nebo jiným podobně účinným způsobem,
- b) spáchá-li takový čin jako člen organizované skupiny,
- a) **spáchá-li takový čin jako voják, nebo**

⁵² HERCZEG, J. Trestné činy z nenávisti, s. 69.

d) spáchá-li takový čin za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu. (původně písm. c/)

(3) Příprava je trestná.

§ 404 (§ 261)

Projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka

Kdo veřejně projevuje sympatie k hnutí uvedenému v § 403 odst. 1, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta. (nahrazeno: § 260)

§ 405 (§ 261a)

Popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia

Kdo veřejně popírá, zpochybňuje, schvaluje nebo se snaží ospravedlnit nacistické, komunistické nebo jiné genocidium nebo jiné zločiny nacistů a komunistů proti lidskosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

Z důvodové zprávy k návrhu trestního zákoníku [tisk 410 Poslanecké sněmovny – volební období 2006 – 2009]:

Skutkové podstaty trestných činů založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka (§ 403), projevu sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka (§ 404) a popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia (§ 405) osnova přebírá z platné právní úpravy jen s dílčími upřesněními dikce těchto ustanovení (srov. § 260 až 261a platného trestního zákona). U trestného činu založení, podpory a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka (§ 403) je doplněna jen okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby podle odstavce 2 písm. a) o spáchání činu veřejně přístupnou počítačovou sítí (např. Internetem) tak, aby to odpovídalo vymezení této zvlášť přitěžující okolnosti u jiných trestných činů [např. § 191 odst. 3 písm. b), § 287 odst. 2 písm. c), § 355 odst. 2 písm. b) atd.]. U trestného činu popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia (§ 405) byla ochrana rozšířena i na popírání, schvalování nebo ospravedlňování jiného genocidia než jen nacistického nebo komunistického.

Trestné činy podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka dle § 260, 261 a 261a TZ [založení, podpory a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka podle § 403 tr. zákoníku, projevu sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka podle § 404 tr. zákoníku a popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia podle § 405 tr. zákoníku] jsou systematicky zařazeny do hlavy desáté zvláštní části trestního zákona mezi trestné činy proti lidskosti [podle trestního zákoníku jde o hlavu XIII - Trestné činy proti lidskosti, proti míru a válečné trestné činy – uváděné trestné činy spadají do dílu I – Trestné činy proti lidskosti]. Důvodem je historicky ověřený fakt, že každá forma nacismu, fašismu nebo jiných podobných hnutí vede ve svých důsledcích ke zločinům proti lidskosti.⁵³

⁵³ Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku k tomu uvádí: Jde zejména o závazky stíhat jednání, která mezinárodní právo označuje jako zločiny proti lidskosti nebo válečné zločiny a závazky vyplývající z Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Také ustanovení § 400 a § 404 navazují na Čl. IV Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace. Zařazení těchto skutkových podstat do hlavy XIII je odůvodněno historickou zkušeností, že každé hnutí směřující k potlačení práv a svobod občanů nebo hlásající národnostní, rasovou, třídní

Objektem těchto trestných činů je ochrana základních lidských práv a svobod, rovnoprávnost lidí bez rozdílu rasy, etnické skupiny, národnosti, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, sociální příslušnosti nebo původu.

Důvody pro existenci těchto ustanovení v trestním zákoně.

Ustanovení § 260 a 261 TZ **[§ 403 a § 404 tr. zákoníku]** se vztahují na případy, kdy existuje hnutí, které si klade za cíl omezování práv a svobod nebo diskriminaci z různých důvodů. Oproti tomu ustanovení § 198a TZ **[§ 356 tr. zákoníku]** se dotýká pouze individuálních aktivit, třeba i podobně motivovaných. Rozdíl je také v tom, že § 198a TZ **[§ 356 tr. zákoníku]** postihuje podněcování, tedy individuální aktivitu vyzývající další osoby k nenávisti, zášti nebo k porušování práv a svobod, zatímco § 260 a § 261 TZ **[§ 403 a § 404 tr. zákoníku]** postihují podporu či propagaci hnutí výše popsaného, a to různými způsoby.

Tato ustanovení současně provádí závazky státu vyplývající z:

- * **Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace (vyhl. pod č. 95/1974 Sb.),**
- * **Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (vyhl. pod č. 120/1976 Sb.)**
- * **Mezinárodní úmluvy o potlačení a trestání zločinu apartheidu (vyhl. pod č. 116/1976 Sb.) do vnitrostátní právní úpravy.**

V návaznosti na to také ustanovení § 67a TZ s výjimkou trestného činu podle § 261 TZ stanoví nepromlčitelnost trestných činů uvedených v hlavě desáté.

Úprava v trestním zákoníku je odlišná, protože výjimky z dosahu vyloučení z promlčení stanoví právě i ohledně trestných činů podle § 403 a § 405 tr. zákoníku.

§ 35 (§ 67a)

Vyloučení z promlčení

- Uplynutím promlčecí doby nezaniká trestní odpovědnost
- a) za trestné činy uvedené v hlavě **třinácté zvláštní části tohoto zákona**, s výjimkou trestných činů založení, podpory a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka (**§ 403**), projevu sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka (**§ 404**), **popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia (§ 405), a to i pokud byly v minulosti spáchány činy, které by nyní měly znaky těchto trestných činů,**
  - b) za trestné činy **rozvracení republiky (§ 310), teroristického útoku (§ 311) a teroru (§ 312),** pokud byly spáchány za takových okolností, že zakládají válečný zločin nebo zločin proti lidskosti podle předpisů mezinárodního práva, **(vypuštěny byly trestné činy obecného ohrožení, vraždy, ublížení na zdraví, omezování osobní svobody, zbavení osobní svobody, zavlčení do ciziny, a porušování divomocní svobody. Vypuštěn bylo i celé původní písm. c/)**
  - c) za jiné trestné činy spáchané v době od 25. února 1948 do 29. prosince 1989, u nichž horní hranice trestní sazby odnětí svobody činí nejméně deset let, pokud z důvodů neslučitelných se základními zásadami právního řádu demokratického státu nedošlo k pravomocnému odsouzení nebo zproštění obžaloby, a které byly spáchány veřejnými činiteli anebo byly spáchány v souvislosti s pronásledováním jednotlivce nebo skupiny osob z důvodů politických, rasových či náboženských.

---

nebo náboženskou zášť může po uchopení moci vyústit v režim, ve kterém dochází ke zločinům proti lidskosti.

2. 9. 1. Trestný čin podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka podle § 260 TZ⁵⁴ [§ 403 tr. zákoníku]

§ 403 (§ 260)

Založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka

(1) Kdo **založí**, podporuje nebo propaguje hnutí, které prokazatelně směřuje k potlačení práv a svobod člověka, nebo hlásá rasovou, **etnickou**, národnostní, náboženskou či třídní zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.

(2) Odnětím svobody na tři léta až **deset** let bude pachatel potrestán, **(nahrazeno:**

8)

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, **veřejně přístupnou počítačovou sítí** nebo jiným podobně účinným způsobem,
- b) spáchá-li takový čin jako člen organizované skupiny,
- b) **spáchá-li takový čin jako voják, nebo**
- d) spáchá-li takový čin za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu. **(původně písm. c/)**

(3) Příprava je trestná.

Podpora a propagace

Tohoto trestného činu se dopustí, kdo **založí [přidal navíc nový trestní zákoník]**, podporuje nebo propaguje hnutí, které prokazatelně směřuje k potlačení práv a svobod člověka nebo hlásá národnostní, etnickou, rasovou, třídní či náboženskou zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob [slova „zášť vůči jiné skupině osob“ připojena novelou č. 405/2000 Sb.].⁵⁵

⁵⁴ HERCZEG, J. Trestné činy z nenávisti, s. 71.

⁵⁵ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 10. 12. 1947, (Boh. A. 1793/47 (441/47), ASPI. Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 4. 1947, (Boh. A. 1600/47 (670/46)), ASPI. Dále je třeba poukázat na to, že na základě rozpravy a hlasování při projednávání tisku 401 [volební období 1998 – 2002] v garančním výboru bylo do návrhu **zpracováno zobecnění na zášť vůči jakékoli jiné skupině osob [a to i v návaznosti na čl. 3 odst. 1 Listiny základních práv a svobod,** jestliže se tu zmiňoval rozsáhlejší seznam: „Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.“. Zpochybňování nacistických a komunistických zločinů podrobně rozebírá informační podklad Parlamentního institutu č. 5.137 **[Zpochybňování zločinů holocaustu (osvětimská lež)]**. Podle něj přibližně deset let po skončení války se objevily pokusy reinterpretovat, přehodnotit či bagatelizovat zločiny proti lidskosti, ke kterým došlo v průběhu druhé světové války. Řada států západní Evropy přistoupila k právnímu řešení otázky revisionismu především v průběhu 90. let. Represivní řešení problému nalezlo většinou podobu skutkových podstat nových trestných činů, tedy novelizace trestních zákonů. Tak je tomu v Belgii, Francii, Lucembursku, Rakousku, SRN, Španělsku a Švýcarsku. Návrh zákona vychází ze zkušeností výše uvedených zemí a zahrnuje do této kategorie i popírání, zpochybňování či bagatelizaci analogických zločinů z období komunistické totality.

Navrhovaný zákon samozřejmě nemůže působit retroaktivně, ale do budoucna podobně, jako je stíháno šíření a veřejná propagace fašismu a to i formou grafických symbolů či šíření textů propagujících fašismus. Bude záležet na orgánech činných v trestním řízení, aby dokázaly přiměřeným způsobem odlišit různé projevy a odstíny komunistické ideologie, neboť pravděpodobně neplatí automaticky, že každé hnutí, které se vztahuje ke komunismu, musí směřovat k potlačování lidských práv a svobod. Obráceně však, pokud jakékoli hnutí takové příznaky vykazuje, nezávisle na

Objektivní stránka trestného činu dle § 260 TZ [§ 403 tr. zákoníku]

spočívá

a) v podpoře nebo

b) v propagaci hnutí, které prokazatelně směřuje k potlačení práv a svobod člověka nebo hlásá národnostní, rasovou, náboženskou či třídní zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob

Podpora hnutí směřujícího k potlačování práv a svobod může mít podobu materiální nebo morální. Přímo finanční podporou bude např. poukazování financí na účet hnutí, darování hotovosti, pořádání sbírky apod. Nepřímo finanční podporou je například vstupné z koncertů hudební extremistické scény, které jsou obvykle pořádány ve prospěch některého z hnutí uvedených v § 260 TZ [§ 403 tr. zákoníku]. Kromě finanční podpory může být materiální podpora realizována i poskytnutím prostor pro činnost hnutí (pronájem sálu na hudební koncert) či poskytnutí služeb (vytištění propagačních materiálů, zřízení webové stránky apod.).

Morální podporou může být např. získávání nových přívrženců, utvrzování stávajících příslušníků hnutí v jejich počínání, zveřejnění článků prezentujících ideologii hnutí atd.). Zpravidla se tak děje na demonstracích a koncertech. Především koncerty extremistických hudebních skupin jsou místem, kde dochází k získávání nových členů a demonstraci síly hnutí vůči okolnímu světu.

Propagaci hnutí uvedeného v § 260 TZ [§ 403 tr. zákoníku] lze definovat jako jednání, kterým se pachatel (buď sám nebo za účasti dalších osob) snaží toto hnutí uvádět ve známost, šířit jeho ideologii mezi lidmi. Může být uskutečňována jak **přímo** (veřejné oslavování a vyzdvihování hnutí, hlásání jeho ideologie, tezí, cílů) tak i **nepřímo** (prostřednictvím publikace či jiného uveřejňování názorů, záměrů, ideologie takového hnutí, ale i prostřednictvím filmů, knih, obrazů či jiných uměleckých děl).

Na rozdíl od pouhého projevu sympatií postihovaného podle subsidiárního postavení § 261 TZ [§ 404 tr. zákoníku], zde musí existovat úmysl pachatele **takovým jednáním ovlivnit další osoby**. Trestní zákon ve výčtu znaků skutkové podstaty trestného činu podle § 260 TZ [§ 403 tr. zákoníku] ovšem nepožaduje zjištění konkrétního ovlivnění některého z existujících extremistických hnutí jako následku trestného jednání pachatele, nýbrž postihuje již samotný fakt podpory a propagace hnutí, které prokazatelně směřuje k potlačení práv a svobod občanů nebo hlásá národnostní, rasovou, třídní nebo náboženskou zášť.

Za hnutí ve smyslu § 260 odst. 1 TZ [§ 403 tr. zákoníku] se považuje skupina osob alespoň částečně organizovaná, byť třeba formálně neregistrovaná směřující k potlačení práv a svobod člověka nebo hlásající národnostní, rasovou, náboženskou či třídní zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob. Jedná se o **kvalifikovanou formu zločinecké organizace**, která je charakterizována těmito znaky:

- 1. personální obsah hnutí:** skupina osob, která je alespoň částečně organizovaná, byť třeba formálně neregistrovaná

---

tom, zda například grafické znaky a symboly byly pozměněny, je v zájmu demokratické společnosti, aby každý takový projev byl postihován. Úkolem státního zastupitelství bude na základě navržené obecnější formulace stejným způsobem stíhat **jednotlivce**, na které se vztahuje § 198a a **stoupence hnutí**, na které se vztahují § 260-261. Navržená formulace na rozdíl od dosavadní úpravy nesleduje pouze naplnění vnějších formálních znaků nějakého hnutí, ale klade důraz na naplnění podmínek, jimiž je buď směřování k omezování práv a svobod nějaké skupiny osob, nebo podněcování k nenávisti či zášti vůči skupině osob.

2. **ideologický obsah hnutí:** hnutí musí prokazatelně směřovat k potlačení práv a svobod občana nebo hlásat národnostní, rasovou, náboženskou či třídní zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob.

Pro naplnění znaků této skutkové podstaty je nutné, aby hnutí existovalo v době, kdy je pachatel podporoval či propagoval (**č. 11/2007 Sb. rozh. tr.**).

Subjekt tohoto trestného činu je **obecný**, to znamená, že jej může spáchat jakákoli trestně odpovědná osoba.

Po subjektivní stránce⁵⁶ se vyžaduje úmysl. Pachatel tedy buď

a) přímo chce svým jednáním propagovat či podporovat hnutí sledující cíle uvedené v § 260 odst. 1 TZ, resp. **§ 403 tr. zákoníku (úmysl přímý)** nebo

b) musí alespoň vědět, že jeho jednání může vést k propagaci či podpoře takového hnutí, a je s možností takového následku srozuměn (**úmysl nepřímý**).

Přitom nebude nutné, aby pachatel byl přímo členem takového hnutí nebo byl se členy hnutí v bezprostředním kontaktu, ale bude postačovat jeho **vědomost o existenci hnutí a srozumění** s tím, že svým jednáním ho podporuje či propaguje, tj. přispívá svým jednáním k jeho činnosti či jednotlivým aktivitám, ovlivňuje jeho stávající či potenciální členy (**č. 11/2007 Sb. rozh. tr.**).

Okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby je, spáchá-li pachatel takový čin tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, **veřejně přístupnou počítačovou sítí** [vloženo novým trestním zákoníkem] nebo jiným podobně účinným způsobem, jako člen organizované skupiny, **jako voják** nebo za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu.

Založení a členství v hnutí ve smyslu § 260 TZ

Ustanovení § 260 odst. 1 TZ tak postihuje podporu a propagaci takového hnutí, ale v době účinnosti právní úpravy v trestním zákoně č. 140/1961 Sb. na nejzávažnější jednání záležející v založení takového hnutí v něm pamatováno nebylo. Dovožovalo se tehdy, že de lege lata by bylo možno založení extremistického hnutí postihnout jako pokus trestného činu podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka dle § 8 odst. 1, § 260 odst. 1 TZ, resp. jako přípravy kvalifikované skutkové podstaty trestného činu podle § 7 odst. 1 § 260 odst. 1, 2 TZ.⁵⁷

Nově bylo zahrnuto do trestního zákoníku [§ 403 tr. zákoníku].

2. 9. 2. Trestný čin podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka podle § 261 TZ [projevu sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka]⁵⁸ [projevu sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka podle § 404 tr. zákoníku]

⁵⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. 7. 2004, 5 Tdo 563/2004, www.nsoud.cz.
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2006, sp. zn. 5 Tdo 79/2006, www.nsoud.cz.

⁵⁷ Založení a členství ve fašistické organizaci bylo možno postihovat např. jako trestný čin podvracení republiky (§ 79a zákona č. 86/1950 Sb., § 98 zákona č. 140/1961 Sb.), které bylo k podpoře a propagaci fašismu ustanovením speciálním. Po novelách trestního zákona provedených v 90. letech (vypuštění § 98) je ovšem takový postih vyloučen.

⁵⁸ HERCZEG, J. Trestné činy z nenávisti, s. 110.

§ 404 (§ 261)

Projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka

Kdo veřejně projevuje sympatie k hnutí uvedenému v § 403 odst. 1, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta. (nahrazeno: § 260)

Trestného činu podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka podle § 261 TZ **[projevu sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka podle § 404 tr. zákoníku]** se dopustí ten, kdo veřejně projevuje sympatie k hnutí uvedenému v § 260 TZ **[§ 403 tr. zákoníku]**. Za spáchání tohoto trestného činu zákon hrozí trestem odnětí svobody na šest měsíců až tři léta. Toto ustanovení je **subsidiární** v poměru k ustanovení § 260 TZ, takže jejich jednočinný souběh je vyloučen. Obě ustanovení mají shodný **objekt i subjekt**.

Objektivní stránka

spočívá ve veřejném projevu sympatií k hnutí uvedenému v § 260 TZ **[§ 403 tr. zákoníku]**. Projevem sympatií je nutno rozumět vyjádření pozitivního vztahu či obdivu k tomuto hnutí, na rozdíl od podpory či propagace ve smyslu § 260 TZ **[§ 403 tr. zákoníku]** však bez úmyslu získávat tomuto hnutí další přívržence či jinak posilovat jeho pozici. Z hlediska naplnění zákonných znaků trestného činu podle § 261 TZ **[§ 404 tr. zákoníku]** tedy není rozhodující, že jednání pachatele přímo nesměřuje k ovlivňování jiných osob.

Protože hnutí je v tomto případě definováno odkazem na ustanovení § 260 TZ **[§ 403 odst. 1 tr. zákoníku]**, je třeba jím rozumět konformně s výkladem ustanovení § 260 TZ **[§ 403 tr. zákoníku]** hnutí v době projevu sympatií **existující**.

Projevy sympatií k hnutí zaniklému (např. hitlerovský nacismus) budou zpravidla postižitelné jako trestný čin podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka podle § 261a TZ **[popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia podle § 405 tr. zákoníku]**. Trestní odpovědnost za projevy sympatií k zaniklému hnutí je však omezena jen na nejzávažnější aspekty jeho činnosti (genocidium, zločiny proti lidskosti), nikoli na projevy méně závažné.

K projevu sympatií musí dojít **veřejně**. Trestný čin je dle § 89 odst. 4 TZ spáchán veřejně, jestliže je spáchán:

- a) obsahem tiskoviny nebo rozšiřovaného spisu, filmem, rozhlasem, televizí nebo jiným obdobně účinným způsobem nebo
- b) před více než dvěma osobami současně přítomnými

Po dni 1. 1. 2010 viz § 117 tr. zákoníku.

§ 117 (§ 89 odst. 4)

Veřejné spáchání trestného činu

Trestný čin je spáchán veřejně, jestliže je spáchán

- a) **obsahem tiskoviny nebo rozšiřovaného spisu, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí** nebo jiným obdobně účinným způsobem, nebo
- b) **před nejméně třemi osobami současně přítomnými.**

Projevovat sympatie ve smyslu § 261 TZ **[§ 404 tr. zákoníku]** lze i tím, že pachatel nosí symboly takových hnutí (např. odznaky, nášivky, části oděvů s tištěnými znaky jako trička, čepice, ale i tetování či nápisy na holém těle). Typickým příkladem je užívání nacistických symbolů a hesel, jako je např. hákový kříž (svastika) nebo hitlerovský pozdrav.

K symbolice extremistických hnutí srov. Chmelík, J. Symbolika extremistických hnutí, Trivis, Praha 2000, nebo Mareš, M. Úvod do problematiky pravicově extremistických hudebních produkcí na území ČR (vstupní studie vědeckých a praktických poznatků).

Subjektivní stránka

Jedná se o trestný čin **úmyslný**, přičemž pachatel musí **vědět, že svým jednáním vyjadřuje sympatie k hnutí, které prokazatelně směřuje k potlačení práv a svobod člověka nebo hlásá národnostní, rasovou, náboženskou či třídní zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob**. Ne každé použití nacistických symbolů je tak trestné podle § 261 TZ [§ 404 tr. zákoníku]. Pachatel musí být veden úmyslem veřejně projevovat sympatie k určitému neonacistickému či jinému podobnému hnutí.

O **jiný záměr** půjde např. u **protestu proti určité politice státu, satirického nebo ironického zobrazení, šíření vědy, vzdělání a kultury**.

V mnoha případech údajného spáchání trestného činu podle § 261 TZ [§ 404 tr. zákoníku] by přílehavější právní kvalifikací byl trestný čin výtržnictví dle § 202 TZ, neboť úmysl pachatele směřoval spíše ke spáchání hrubé neslušnosti či výtržnosti (např. namalování hákového kříže na zeď) než vyjádření sympatie k nacismu.

§ 358 (§ 202)

Výtržnictví

(1) Kdo se dopustí veřejně nebo na místě veřejnosti přístupném hrubé neslušnosti nebo výtržnosti zejména tím, že napadne jiného, hanobí hrob, historickou nebo kulturní památku, anebo hrubým způsobem ruší přípravu nebo průběh organizovaného sportovního utkání, shromáždění nebo obřadu lidí, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta. **(vypuštěno: „hrob nebo jiné pietní místo“)**

(2) Odnětím svobody až na tři léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) **opětovně, nebo**

b) **jako člen organizované skupiny.**

Při prokazování subjektivní stránky trestného činu dle § 261 TZ [§ 404 tr. zákoníku] bude důležitý **znalecký posudek** či **odborné vyjádření** ke shodě vyobrazení s historickými nacistickými symboly. Nicméně kladné ani záporné stanovisko znalce nezbavuje orgány činné v trestním řízení povinnosti zkoumat úmysl projevovat sympatie k hnutí dle § 260 TZ [§ 403 odst. 1 tr. zákoníku]. Nelze-li činit jednoznačné závěry ze samotného skutkového děje, lze nepřímý úmysl pachatele dovozovat i z příslušnosti pachatele k hnutí či jiné extremistické skupině. Tato příslušnost musí být v trestním řízení prokázána, například zdokumentovanou účastí na neonacistických akcích nebo vyhodnocením ostatních symbolů na oblečení. Složitější je činnost policie tehdy, kdy je použit některý ze zástupných symbolů. U těchto znaků je třeba prokazovat jejich skrytý význam (některé z nich mají vazbu na nacismus mnohem slabší) a zejména míru identifikace s tímto skrytým významem a obsahem symbolu. Pro trestní odpovědnost pak postačí obecné povědomí pachatele, že se znamená používá jako neonacistický symbol, aniž by musel znát jeho přesný význam.

2. 9. 3. Trestný čin podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka podle § 261a trestního zákona⁵⁹ [popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia podle § 405 trestního zákoníku]

§ 405 (§ 261a)

Popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia

Kdo veřejně popírá, zpochybňuje, schvaluje nebo se snaží ospravedlnit nacistické, komunistické **nebo jiné** genocidium nebo jiné zločiny nacistů a komunistů proti lidskosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

Znění v § 261a TZ bylo pro srovnání následující: **Kdo veřejně popírá, zpochybňuje, schvaluje nebo se snaží ospravedlnit nacistické nebo komunistické genocidium nebo jiné zločiny nacistů nebo komunistů proti lidskosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.**

Objektivní stránka trestného činu spočívá v tom, že pachatel veřejně popírá, zpochybňuje, schvaluje nebo se snaží ospravedlnit

1. nacistické, komunistické nebo jiné genocidium nebo
2. jiné zločiny nacistů nebo komunistů proti lidskosti

Genocidium je definováno v **Úmluvě o zabránění a trestání zločinů genocidia (č. 32/1955 Sb.)**. **Genocidiem** se dle Úmluvy rozumí kterýkoli z níže uvedených činů spáchaných v úmyslu zničit úplně nebo částečně některou národní, etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu jako takovou:

- a) usmrcení příslušníků takové skupiny
- b) způsobení těžkých tělesných ublížení nebo duševních poruch členům takové skupiny
- c) úmyslné uvedení kterékoli skupiny do takových životních podmínek, které mají přivodit její úplné nebo částečné fyzické zničení
- d) opatření směřující k tomu, aby se v takové skupině bránilo rození dětí
- e) násilné převádění dětí z jedné skupiny do jiné.

Trestný čin má být dle Úmluvy nejen samotný zločin genocidia, ale i spolčení ke spáchání genocidia, přímé a veřejné podněcování ke spáchání genocidia, pokus spáchání genocidia a účastenství na genocidiu.

Zločiny proti lidskosti byly původně definovány v dokumentech mezinárodního práva trestního a považují se za ně např. vražda, vyhlazování, zotročování, deportace a jiné nelidské činy spáchané na civilním obyvatelstvu nebo perzekuce z politických, rasových nebo náboženských důvodů, jsou-li spáchány jako součást kteréhokoli zločinu proti míru nebo kteréhokoli válečného zločinu nebo v souvislosti s nimi, dále vyhnání obyvatelstva z půdy, kterou má v držbě, činy způsobené ozbrojeným útlakem nebo okupací, nelidské činy v důsledku apartheidu apod., a to i v případě, že by nebyly porušením vnitrostátního práva země, v níž byly spáchány.⁶⁰

⁵⁹ HERCZEG, J. Trestné činy z nenávisti, s. 113-121.

⁶⁰ V literatuře se ohledně zločinů proti lidskosti většinou odkazuje na čl. 6 písm. c) Statutu Norimberského vojenského tribunálu publikovaného pod č. 164/1947 Sb. (zejména vražda,

vyhlazování, zotročování, deportace nebo jiné nelidské činy spáchané proti jakémukoli civilnímu obyvatelstvu před válkou nebo za války, nebo pronásledování z příčin politických, rasových či náboženských spáchané v souvislosti s kterýmkoli zločinem proti míru nebo válečným zločinem, a to bez ohledu na to, zda bylo porušeno místní právo země, kde byly zločiny spáchány).

Podle toho, co se uvádí v příspěvcích ŠTURMY, P. Historie a charakter Mezinárodního trestního soudu, Problémy implementace Statutu Mezinárodního trestního soudu do právního řádu, Sborník příspěvků z konference pořádaného českou národní skupinou Mezinárodní společnosti pro trestní právo. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1 a n.; ŠTURMY, P. Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv. Praha: C. H. Beck, 2. vydání, 2003, s. 83 a n., úsilí o postih zločinů proti lidskosti má poměrně dlouhou historii a rozhodně nezačíná až Norimberským vojenským tribunálem; skutečností je, že zprvu převažovalo úsilí postihovat zločiny válečné nebo zločiny proti míru (byť i tam vyvstávaly někdy nepřekonatelné problémy).

Mezinárodní vojenské tribunály v Norimberku (a rovněž v Tokiu) byly svým vznikem a fungováním jedinečnými institucemi, které neměly přímé nástupce. Přesto zásady obsažené v jejich statutech a rozsudcích významně obohatily mezinárodní právo, a to jak materiální (katalog zločinů podle mezinárodního práva), tak princip individuální trestní odpovědnosti podle mezinárodního práva, v důsledku čehož se – jak P. Šturma výslovně uvádí – jednotlivec zabydlel v mezinárodním právu jako jeho subjekt, byť s dílčí až marginální způsobilostí. Od té doby se ovšem vývoj mezinárodního práva nezastavil, i když se na dlouhá léta (zejména období studené války) v institucionální oblasti velmi zpomalil. S mezinárodním trestním soudem sice počítaly čl. VI Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia (1948) a čl. 5 Mezinárodní úmluvy o potlačení a trestání zločinu apartheidu (1973), avšak ani v jednom případě ke zřízení takového soudu nedošlo.

Průlom přinesla až frustrace mezinárodního společenství z hromadného vraždění, „etnického čištění“ a dalších zločinů páchaných na území bývalé Jugoslávie v rámci konfliktů vzniklých po jejím rozpadu. Došlo tak ke zřízení Mezinárodního tribunálu pro stíhání osob odpovědných za vážná porušení mezinárodního humanitárního práva spáchaná na území bývalé Jugoslávie od roku 1991.

Tento tribunál s místně a časově omezenou jurisdikcí ovšem nevznikl na základě mezinárodní smlouvy, nýbrž byl zřízen rozhodnutím Rady bezpečnosti jednající na základě hlavy VII. Charty OSN. Obdobně byl zřízen v roce 1994 i Mezinárodní tribunál pro Rwandu (tam byla situace ohledně porušování i těch nejelementárnějších práv a svobod ještě o mnoho horší než na území bývalé Jugoslávie). Věcná působnost těchto tribunálů zahrnuje zločin genocidy, zločiny proti lidskosti a závažná porušení mezinárodního práva humanitárního aplikovatelného v mezinárodním i vnitřním ozbrojeném konfliktu.

Pokud jde o Statut ICC (Mezinárodního trestního soudu) z roku 1998 (Římská smlouva, kterou ČR dosud – jako jediný členský stát EU neratifikovala), P. Šturma v obou citovaných publikacích kromě jiného uvádí, že čl. 7 Statutu při vymezení „zločinů proti lidskosti“ na jedné straně potvrdil posun, ke kterému došlo od doby Norimberského tribunálu, v tom, že tento zločin může být spáchán i bez souvislosti s ozbrojeným konfliktem (tzv. war nexus). Na druhé straně však učinil součástí definice to, že kterýkoli z uvedených činů musí být spáchán „jako součást široce založeného nebo systematického útoku namířeného proti civilnímu obyvatelstvu“. Konečně oproti norimberské definici rozšířil výčet činů, jež za výše uvedených podmínek naplňují skutkovou podstatu zločinu proti lidskosti. Jedná se tedy o 1. vraždu, 2. vyhlazování, 3. zotročování, 4. deportaci nebo násilný přesun obyvatelstva, 5. zbavení svobody při porušení základních pravidel mezinárodního práva, 6. mučení, 7. znásilnění, sexuální otroctví, nucenou prostituci, nucené těhotenství a sterilizaci nebo jinou podobně závažnou formu sexuálního násilí, 8. perzekuci určité skupiny obyvatelstva z politických, rasových, národnostních, etnických, kulturních, náboženských a jiných důvodů, které mezinárodní právo nedovoluje, při páchaní jiného činu podléhajícího jurisdikci Soudu, 9. nedobrovolné mizení osob, 10. apartheid, 11. jiné podobné nelidské činy způsobující úmyslně velké utrpení.

Útok namířený proti civilnímu obyvatelstvu v kontextu tohoto článku Statutu znamená řadu jednání zahrnující opakované spáchání vyjmenovaných trestných činů proti civilnímu obyvatelstvu, na základě nebo na podporu politiky státu či nějaké organizace směřující ke spáchání takového útoku. Jinými slovy to znamená, že zločin proti lidskosti tvoří teprve složený akt, tedy více jednání v odlišných případech, pokud vyhovují obecné definici a zároveň naplňují některou z konkrétních skutkových podstat. Kromě toho zločinem proti lidskosti nejsou pouhé izolované činy jednotlivců, nýbrž musí jít o činy osob, které jednají oficiálně či jen de facto jménem státu, popř. organizace (bez bližšího určení, o jaký typ organizace může jít). Tato zužující kritéria jsou zvláště u zločinů proti lidskosti, aby nedošlo k jejich záměně s obecně kriminálními činy (vražda, mučení, znásilnění), jež nejsou součástí organizované politiky namířené proti určité části obyvatelstva.

V příspěvku ŠTURMY, P. Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2002, zejména s. 46 a n., se dále podrobněji zmiňuje celý vývoj mezinárodního práva veřejného, pokud jde o (mj.) posuzování obsahu pojmu „zločiny proti lidskosti“, a to i z hlediska kodifikačních snah v rámci OSN.

Již v roce 1947 byla Komise pro mezinárodní právo rezolucí Valného shromáždění OSN č. 177/II z 21. 11. 1947 pověřena úkolem vypracovat návrh dokumentu nazvaného „Kodex zločinů proti míru a bezpečnosti lidstva“. Uvedený dokument byl pak zpracováván, diskutován, podrobován připomínkám, atd., po celé následující období (pochopitelně značná přetřžka vznikla v období „studené války, jak již bylo zmíněno). Diskuse se jinak zaměřily především na otázku, zda se zásady stanovené v rozsudku a Statutu Norimberského tribunálu staly zásadami mezinárodního práva (Komise pro mezinárodní právo dospěla ke kladnému závěru a již v r. 1950 zformulovala Zásady mezinárodního práva, uznané v Chartě Norimberského tribunálu a jeho rozsudku). 7. zpráva zvláštního zpravodaje z roku 1989 již obsahovala návrh článků o zločinech proti lidskosti a o válečných zločinech. V roce 1990 byl návrh Kodexu poněkud pozměněn a doplněn, což se opakovalo i o rok později. Na svém zasedání v roce 1991 však již Komise přijala v prvním čtení ucelený návrh Kodexu.

Text obsahoval jak obecné zásady, tak i obsáhlý katalog skutkových podstat tří kategorií zločinů, a tedy i zločinů proti lidskosti (došlo k rozšíření o některé nové skutkové podstaty, byť jejich zařazení se mohlo tehdy jevit problematické, např. nedovolený obchod s drogami nebo úmyslné a těžké poškození životního prostředí). Komise zvolila pragmatické řešení, neboť očekávala připomínky států – po jejich vyhodnocení a zapracování přistoupila v roce 1994 k projednání a přijetí návrhu ve druhém čtení. V roce 1996 pak byla tato etapa završena přijetím celého návrhu článků Kodexu (Komisí pro mezinárodní právo).

Návrh Kodexu z roku 1996 např. v čl. 17 vymezoval zločin genocidy a v čl. 18 některé nelidské činy jako zločiny proti lidskosti. Jejich definice vycházela ze Statutu Norimberského tribunálu, vzala však v úvahu pozdější vývoj mezinárodního práva. Byla založena na obecnějším vymezení „Zločinem proti lidskosti se rozumí kterýkoli z níže uvedených činů spáchaných systematickým způsobem nebo ve velkém měřítku a podnícený či organizovaný vládou nebo nějakou organizací či skupinou...“. První dvě podmínky musely být splněny alternativně. V žádném případě však nestačilo pro tuto kvalifikaci to, že šlo o izolovaný čin pachatele, spáchaný z vlastní iniciativy a namířený proti jediné oběti. Definice zločinů proti lidskosti v čl. 18 návrhu Kodexu neobsahovala – na rozdíl od Statutu Norimberského tribunálu – požadavek, aby čin byl spáchán v době války nebo v souvislosti se zločiny proti míru či válečnými zločiny. Tato zásadní autonomie zločinů proti lidskosti jako kategorie zločinů, které nejsou vázány na průběh války, byla jedním z důležitých posunů v mezinárodním právu, k nimž od dob Norimberského procesu došlo.

Ohledně jednotlivých forem – zakázaných skutků, jednalo se o 1. vraždu, 2. vyhlazování, 3. mučení, 4. zotročování, 5. perzekuce z politických, rasových, náboženských nebo etnických důvodů. Zmíněné skutkové podstaty měly obdobnou povahu jako genocida, neboť základní lidská práva (především na život a lidskou důstojnost) jsou rovněž chráněna kogentními normami obecného mezinárodního práva. V tomto ohledu návrh Kodexu navazoval na některá ustanovení Mezinárodního paktu o občanských politických právech z roku 1966 jako dle jeho čl. 6 (právo na život), čl. 7 (zákaz mučení a podobného krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestu) a čl. 8 odst. 1 a 2 (zákaz otroctví a nevolnictví), kde se jednalo již v této době o kodifikaci obecně platných kogentních norem. Následovaly 6. institucionalizovaná diskriminace z rasových, etnických nebo náboženských důvodů, zahrnující porušování základních lidských práv a vedoucí k vážnému znevýhodnění částí obyvatelstva (fakticky šlo o zločin apartheidu zařazený pod obecnějším označením – vycházelo se tedy z Mezinárodní úmluvy o odstranění a trestání zločinu apartheidu z roku 1973). Další dvě skutkové podstaty – 7. svévolné deportace nebo násilné přesídlení obyvatelstva, a 8. svévolné věznění – nebyly v návrhu Kodexu zcela nové. Deportace představuje vyhoštění z území státu, k násilnému přesídlení může dojít uvnitř hranic daného státu. Deportace figurovala mezi zločiny proti lidskosti již ve Statutu Norimberského tribunálu a dále i ve Statutech ICTY i ICTR. Svévolné věznění je v rozporu s čl. 9 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a jako zločin proti lidskosti bylo kvalifikováno i ve statutech obou ad hoc mezinárodních tribunálů (ICTY i ICTR).

P. Šturma v příspěvku dále velmi podrobně zmiňuje problematiku vztahující se k realizaci (implementaci) Kodexu. Základní otázkou, která provázela přípravu návrhu Kodexu zločinů proti míru a bezpečnosti lidstva, proto bylo, zda svěřit postih těchto zločinů mezinárodnímu trestnímu soudu (k tomu účelu zřízenému), nebo vnitrostátním soudům. Vedle toho ovšem Komise pro mezinárodní právo zvažovala i různé varianty vycházející z těchto dvou základních koncepcí, popř. jejich kombinace. I když Komise ještě v době schvalování návrhu článků Kodexu v prvním čtení nevyloučila možnost

Zavedení trestnosti popírání nacistických zločinů směřovalo ve všech evropských zemích, kde bylo v průběhu 90 let zavedeno, především k postihu „osvětimské lži“, tzn. popírání pronásledování a masového vyhlazování Židů v Třetí říši.....“ Negativní jedinečnost holocaustu neospravedlňuje to, aby se schvalování či zlehčování jiných masových vražd, i když se staly v menším měřítku než holocaust, bralo méně vážně.....“. Jestliže se popírání nacistické a komunistické genocidy skutečně pokládá za tak společensky nebezpečné, bylo by na místě zvážit poskytnutí ochrany také obětem jiných státem prováděných genocid (Vietnam, Bosna, Chorvatsko, Arménie, Rwanda).

Nacistické a komunistické genocidium – nelidské zločiny nacistického režimu včetně plánovitého masového vyhlazování lidí platí v celé Evropě jako všeobecně známé historické skutečnosti a odhlédneme-li od zanedbatelné menšiny, nejsou nikým vážně zpochybňovány. Jiné genocidium – nelidské zločiny obdobné povahy jako nacistické nebo komunistické genocidium (např. v Somálsku, Sudánu, Rwandě atd.).

Popírání, schvalování, zpochybňování a snaha o ospravedlnění⁶¹

Popírání nacistických nebo komunistických zločinů se pachatel dopustí, jestliže bude tvrdit, že k určitým historickým událostem, o jejichž realitě není žádných pochyb, které naplňují znaky genocidia nebo zločinů proti lidskosti podle mezinárodního práva a které byly nesporně spáchány nacisty nebo komunisty, vůbec nedošlo.

Popíráno může být tedy jen to, co je pravda – nesporná historická skutečnost. Pokud jsou historické události v jednotlivých případech vědecky sporné, nemohou být popírány ve smyslu § 261a TZ **[§ 405 tr. zákoníku]**.

Vzhledem k tomu, že skutková podstata používá pojem nacistické a komunistické genocidium a nacistické a komunistické zločiny proti lidskosti, pak doslovný výklad vede k závěru, že trestné by mělo být i popírání kvalifikace takových jednání, t. j. popírání, že se jedná o zločin genocidia nebo zločin proti lidskosti. Takový závěr je neudržitelný i vzhledem k tomu, že definice genocidia či zločinů proti lidskosti dle příslušných konvencí je příliš neurčitá.

Veřejným zpochybňováním nacistických a komunistických zločinů bude za stejných podmínek relativizování jejich závažnosti, zlehčování, tvrzení, že k těmto událostem sice došlo, ale ne za takových podmínek a v takovém rozsahu apod...

Schvalování bude veřejné vyjádření souhlasu s těmito zločiny. Pachatel tak dává najevo svůj souhlas se spáchaným činem, a tím se staví na stranu pachatele. Za předpokladu, že schvalované jednání je trestným činem genocidia podle § 259 TZ **[§ 400 tr. zákoníku]**, popř. jiným trestným činem proti lidskosti **[včetně útoku proti lidskosti podle § 401 tr.**

---

jurisdikce mezinárodního trestního soudu, v této fázi založila svůj přístup na obecné úpravě jurisdikce národních soudů v kombinaci s extradicí. V období pěti let mezi přijetím návrhu Kodexu v prvním a druhém čtení (1991 – 1996) však došlo v mezinárodním společenství států – a tudíž i v rámci Komise – k zásadní proměně postojů vůči mezinárodnímu trestnímu soudnictví – tato změna byla spojena jak se vznikem a pozitivním vkladem dvou mezinárodních tribunálů zřízených OSN ad hoc, tak zejména s přípravou statutu stálého Mezinárodního trestního soudu.

Shodou výše zmíněných okolností se pak stalo, že mandát Komise byl rozšířen tak, že paralelně pracovala na vlastním návrhu Kodexu i na návrhu Statutu Mezinárodního trestního soudu. Před přijetím Kodexu ve druhém čtení ovšem Komise dokončila svůj návrh statutu MTS (1994), takže do návrhu z r. 1996 zapracovala i skupinu článků procesní a jurisdikční povahy, které již zohledňovaly nové okolnosti vztahující se k implementaci Kodexu.

⁶¹ HERCZEG, J. Trestné činy z nenávisti, s. 123.

zákoníku] dle hlavy desáté trestního zákona, byl možný postih dle § 165 TZ již za předchozí právní úpravy.

Snahy o ospravedlnění budou poukazy na historickou situaci, poukazy na to, že např. spojenci páchali tytéž zločiny, popř. ještě horší, apod.

Po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl. Vzhledem k tomu, že popírat lze pouze něco, co je pravda, co je nespornou historickou skutečností, u úmyslného popírání by se muselo jednat o výroky, o jejichž nepravdivosti pachatel ví, nebo je s jejich možnou nepravdivostí srozuměn, bez ohledu na to, že pro jiného je tato otázka naprosto zřejmá. Pouhé popírání z nevědomosti pro naplnění skutkové podstaty nestačí.

Možnost důkazu pravdy při popírání holocaustu

Další zajímavou otázkou bude rozsah dokazování v případě popírání nacistických nebo komunistických zločinů a zejména přípuštění důkazu pravdy v případech, kdy obžalovaný bude tvrdit, že se určitý zločin nestal, nebo že se nestal způsobem, který je obecně prezentován, nebo že není zločinem genocidia ani zločinem proti lidskosti, a předloží znalecký posudek dokazující, že jeho výroky jsou v souladu s dostupnými historickými důkazy.

U genocidia a dalších nacistických a komunistických zločinů proti lidskosti musí jít o činy, jejichž spáchání bylo spolehlivě prokázáno, a to v řízení před soudem, neboť český trestní řád nezná notoriety ve smyslu § 121 o. s. ř., tj. skutečnosti obecně známé nebo známé soudu z jeho činnosti, které není třeba dokazovat. Pouze za podmínek § 314b odst. 2 TR je možno za souhlasu obviněného neprovádět dokazování skutečností, které sám mj. obviněný označí za **nesporné**.

Ustanovení § 110a tr. ř. ukládá soudu povinnost provést důkaz znaleckým posudkem předloženým stranou stejně, jako by šlo o posudek vyžádaný orgánem činným v trestním řízení, je proto povinností soudu takový důkaz provést.

3. Základní typy extremistického jednání spjaté s podezřením z trestného činu a možnosti jejich právní kvalifikace

Na základě vyhodnocení situačních zpráv Policie ČR vymezujeme následující typy extremistického jednání. Metodický materiál je sestaven tak, že:

- **název podkapitoly** označuje **modelový typ extremistického jednání**,
- poté následují **příklady skutečných případů**, které se odehrály v době přibližně jednoho roku před zpracováváním tohoto materiálu,
- následuje uvedení **základních a rozhodujících právních úvah pro právní kvalifikaci jednotlivých reálných případů**,
- v závěru podkapitoly je potom uvedeno, jaká **základní pravidla pro možnosti právní kvalifikace** jsou dány.

V návaznosti na výše uvedené nelze zmiňovat všechny možnosti právní kvalifikace, ale pouze základní možnosti.

Každá podkapitola vždy obsahuje určitý typ extremistického jednání.

3. 1. Letákové a plakátové akce

Jedná se například o následující **typy jednání**:

1/ v době od 14.11.2007 do 15.11.2007, v Ch., v centru města na různých místech, pachatel vylepoval na kryty plynoměrů, sloupy elektrického osvětlení, na okapové roury letáky s

nápisem COMBAT 18 s vyobrazením keltského kříže, který symbolizuje neonacistickou teroristickou organizaci s titulním nadpisem „Nadešel čas bojovníků za rasu a národ! I ty můžeš do ruky vzít zbraň, svoji rasu a zem pak chraň“, kdy z textu nápisů vyplývá hanobení vietnamského národa a etnické skupiny rómského původu,

2/ 31.7.2008 v T., v ulicích P. L.P., H. N. S, došlo na rozvaděčích, stěnách starých budov, stromech a odpadkových koších, k vylepení celkem 12 ks plakátů s nápisem „good night israel pride“, „svobodu Palestině, www.dovedutopochopit.wordpress.com, dále byly na plakátech vyobrazeny 2 osoby, z nichž jedna kope do druhé, která leží a na hrudníku má izraelskou hvězdu,

K možností právní kvalifikace:

Pokud jde o jednání nastíněné pod **bodem 1/**, je třeba uvést zejména následující:

Z popisu skutku, tak jak se podává v situační zprávě Policie ČR, je patrné, že na letácích byl vyobrazen **keltský kříž symbolizující neonacistickou teroristickou organizaci**. To znamená, že pachatel se dopustil jednání spočívajícího ve veřejném podněcování k nenávisti k národu (vietnamskému národu) a k rase, přičemž tak **činil za účelem propagace neonacistické teroristické organizace**. Proto se nabízí právní kvalifikace tohoto jednání jako trestného činu podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod občanů podle § 260 odst. 1 TZ **[§ 403 tr. zákoníku]**. Pro takový případ ustanovení § 260 odst. 1 TZ **[§ 403 tr. zákoníku]** konzumuje mírnější skutkovou podstatu trestného činu podle § 198 TZ **[§ 355 tr. zákoníku]**. Avšak jistý aplikační problém týkající se takové právní kvalifikace založil ve svých rozhodnutích Nejvyšší soud ČR svým výkladem hnutí konkrétně v rozhodnutí sp. zn. **5 Tdo 337/2002**.

Jde o problém vymezení pojmu **hnutí** ve smyslu § 260 TZ **[§ 403 tr. zákoníku]**. Vymezení tohoto pojmu je podstatné i pro možnost právní kvalifikace jiných obdobných jednání podle § 260, § 261 TZ **[§ 403, § 404 tr. zákoníku]**.

V tomto svém rozhodnutí se Nejvyšší soud postavil na názor, že hnutí, které je propagováno jednáním popsaným v § 260 odst. 1 TZ **[§ 403 odst. 1 tr. zákoníku]** musí v době spáchání činu skutečně existovat a působit. Pokud by tedy se nepodařilo v rámci procesu dokazování prokázat, že **pachatel svým činem propagoval hnutí směřující k potlačení práv a svobod občanů, které prokazatelně existuje a působí**, bylo by na místě použít na popsané jednání skutkovou podstatu trestného činu hanobení národa, rasy a přesvědčení podle § 198 odst. 1 TZ **[hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob podle § 355 tr. zákoníku]**. Vzhledem k tomu, že není dostatečně znám ani rozsah jednání pachatele, např. množství vylepených letáků, zřejmě by byla na místě právní kvalifikace podle citovaného ustanovení.

Níže pak popisujeme názor Nejvyššího státního zastupitelství, které zastává názor, že **jednání spočívající ve veřejné prezentaci názorů či idejí, jejichž praktická realizace by znamenala porušování lidských práv a svobod, přičemž pachatel se současně odvolává na ideologii, ideology či symboly německého nacismu, případně z těchto zjevně vychází, naplňuje skutkovou podstatu trestného činu podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod občanů podle § 260 odst. 1 TZ [§ 403 odst. 1 tr. zákoníku]**.⁶²

Dále je nutno v obecné rovině uvést, že za hnutí ve smyslu § 260 TZ **[§ 403 tr. zákoníku]** nelze bez dalšího pokládat jako celek hnutí skinheads. Tohoto problému se dotýká další rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. Tdo 563/2004. Podle právního názoru Nejvyššího soudu ČR **hnutí skinheads nelze jako celek zařadit do hnutí prokazatelně směřujících k potlačení práv a svobod člověka a hlásající národnostní, rasovou, náboženskou či třídní zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob tak, jak předpokládá**

⁶² MÁDR, J., RŮŽIČKA, M. K trestné činnosti spojené s extremismem z pohledu státního zastupitelství (a to na pozadí dvou rozhodnutí Nejvyššího soudu), s. 6

základní skutková podstata trestného činu podle § 260 odst. 1 TZ [§ 403 odst. 1 tr. zákoníku]. Za takové hnutí lze označit pouze některé vnitřní směry či skupiny existující v rámci hnutí skinheads.⁶³

Pokud jde o jednání pod **bodem 2/**, je třeba uvést zejména následující:

Je na místě jednání právně kvalifikovat jako trestný čin podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod podle § 198a odst. 1 TZ **[podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod podle § 356 odst. 1 tr. zákoníku]**. Je zřejmé, že jde o jednání spočívající ve veřejném podněcování k nenávisti k izraelskému národu, nejde jen o pouhé hanobení jiného národa postížitelné skutkovou podstatou trestného činu podle § 198 TZ **[§ 355 tr. zákoníku]** a nejde ani o propagaci konkrétního hnutí, které směřuje k potlačení práva a svobod občanů.

Pokud pak jde o **extremistické symboly**, zde blíže odkazujeme na kapitolu 3. 3.

Základní pravidla pro možnost právní kvalifikace tohoto typu jednání:

- právní kvalifikace musí vycházet z obsahu letáků a plakátů,
- pokud obsahem letáku či plakátu pachatel směřuje k tomu, aby **propagoval a podporoval hnutí, které skutečně v dané době reálně existuje a vyvíjí činnost, a přitom takové hnutí směřuje k potlačení práv a svobod občanů**, je na místě přistoupit k právní kvalifikaci pro trestný čin podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod občanů podle § 260 odst. 1 TZ **[založení, podpory a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka podle § 403 odst. 1 tr. zákoníku]**,
- pokud pachatel směřuje obsahem letáků a plakátů **k podněcování k nenávisti k národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě, skupině osob, nebo k omezování práv a svobod jejich příslušníků, a nečiní tak za účelem propagace hnutí existujícího a vyvíjejícího činnost, která směřuje k potlačení práv a svobod občanů**, je na místě právní kvalifikace trestného činu podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod podle § 198a odst. 1 TZ **[podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod podle § 356 odst. 1 tr. zákoníku]**,
- pokud pachatel směřuje k tomu, aby jen hanobil národ, rasu, jazyk, etnickou skupinu, skupinu obyvatel kvůli politickému přesvědčení, vyznání, nebo proto, že jsou bez vyznání **[pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání]**, avšak nepodněcuje svým jednáním k nenávisti, je na místě právní kvalifikace trestného činu hanobení národa, rasy a přesvědčení podle § 198 odst. 1 TZ **[hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob podle § 355 odst. 1 tr. zákoníku]**.

3. 2. Publikační a vydavatelská činnost

- 28.2.2008 v N. M. n M., pachatel šířil tiskovinu opatřenou pořadovým číslem 2/2008, která svým obsahem prokazatelně hlásá národnostní a rasovou zášť.

K možnostem právní kvalifikace

Je třeba předně zvažovat, u koho lze dovozovat trestněprávní odpovědnost. Tuto trestněprávní odpovědnost lze dovozovat u třech v úvahu připadajících subjektů:

- u **autora** konkrétního textu, pokud jednal s cílem, aby text byl přístupný dalším osobám,
- u **vydavatele tiskoviny**, pokud lze dovést alespoň srozumění s obsahem tiskoviny, kdy v úvahu připadá více možných jednání,

⁶³ MAREŠ, M. Symboly používané extremisty na území ČR v současnosti, s. 53.

- u **toho, kdo tiskovinu roznáší či distribuuje**, pokud je u něj dána požadovaná subjektivní stránka, je-li tedy nejméně srozuměn s obsahem tiskoviny a takto činí s vědomím, že jde o trestný čin, a fakticky předpokládá spáchání trestného činu, byť toto zřejmě připadá v úvahu jen ve specifických případech.

Vydávání periodického tisku se řídí zákonem č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon). Periodickým tiskem se rozumí noviny, časopisy a jiné tiskoviny vydávané pod stejným názvem, se stejným obsahovým zaměřením a v jednotné grafické úpravě nejméně dvakrát v kalendářním roce. Za vydavatele se pokládá fyzická nebo právnická osoba, která vydává periodický tisk. Z ustanovení § 4 cit. zákona vyplývá, že za obsah periodického tisku odpovídá vydavatel.

Vydávání neperiodických publikací se řídí zákonem č. 37/1995 Sb., o neperiodických publikacích. Neperiodickými publikacemi jsou rozmnoženiny literárních, vědeckých a uměleckých děl určené k veřejnému šíření, které jsou vydávány jednorázově, nejvýše jednou ročně anebo po částech i častěji, tvoří-li obsahově jeden celek. Zákon neobsahuje ustanovení od odpovědnosti za obsah neperiodické publikace.

Popis skutku v konkrétním případě naznačeném výše je nedostatečný, neboť neobsahuje bližší údaje k obsahu tiskoviny. Právní kvalifikace přitom bude zcela zásadně odvislá od obsahu textu.

Pokud tiskovina bude obsahovat text, který bude projevem sympatie k hnutí uvedenému v § 260 TZ **[§ 403 tr. zákoníku]**, pak je možné použít právní kvalifikaci trestného činu podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka podle § 261 TZ **[§ 404 tr. zákoníku]**. Zde však musí být naplněn znak hnutí, jak je vymezen v kapitole 2. 1.

Pokud bude obsah tiskoviny směřovat k popírání, schvalování, ospravedlnění extremistické činnosti v podobě nacistického, komunistického či jiného genocidia, zločinů nacistů nebo komunistů proti lidskosti, půjde o trestný čin podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka podle § 261a TZ **[§ 405 tr. zákoníku]**.

K možnostem právní kvalifikace je zapotřebí odkázat na závěry kapitoly 2. 1. Avšak zde se uplatní tyto následující odchylky. Pokud byl počet výtisků takové tiskoviny **ve větším množství nežli jen v jednotlivých kusech, ale nejméně v desítkách kusů**, nabízí se možnost využití kvalifikované skutkové podstaty, a to podle § 260 odst. 1, 2 písm. a) TZ **[§ 403 odst. 1, 2 písm. a) tr. zákoníku]**, ev. podle § 198a odst. 1, 3 písm. a) TZ **[§ 356 odst. 1, 3 písm. a) tr. zákoníku]**.

Základní pravidla pro právní kvalifikaci:

- vyřešení otázky, kdo je trestně odpovědný, když tato odpovědnost může být dána u:
  - a) autora textu
  - b) vydavatele textu
  - c) distributora tiskovinypříčemž u osob ad b) a c) jen, jsou-li srozuměni s obsahem tiskoviny.
- **právní kvalifikace je závislá na obsahu tiskoviny,**
- pokud pachatel svým úmyslem směřuje k **projevům sympatie k hnutí**, které skutečně v dané době reálně existuje a vyvíjí činnost, a přitom takové hnutí směřuje k potlačení práv a svobod občanů, půjde o trestný čin podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod občanů podle § 261 TZ **[projevu sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka podle § 404 tr. zákoníku]**,
- pokud pachatel **popírá, zpochybňuje, schvaluje, nebo se snaží ospravedlnit nacistické, komunistické nebo jiné genocidium**, půjde o trestný čin podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod občanů podle § 261a TZ

[popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia podle § 405 tr. zákoníku],

- pokud pachatel směřuje k tomu, aby **propagoval a podporoval hnutí, které skutečně v dané době reálně existuje a vyvíjí činnost a přitom takové hnutí směřuje k potlačení práv a svobod občanů**, je na místě přistoupit k právní kvalifikaci pro trestný čin podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod občanů podle § 260 odst. 1 TZ **[založení, podpory a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka podle § 403 odst. 1 tr. zákoníku],**
- pokud pachatel směřuje obsahem letáků a plakátů k **podněcování k nenávisti k národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě, skupině osob, nebo k omezování práv a svobod jejich příslušníků**, a **nečiní** tak za účelem propagace hnutí existujícího a vyvíjejícího činnost, které směřuje k potlačení práv a svobod občanů, je na místě právní kvalifikace trestného činu hanobení národa, rasy a přesvědčení podle § 198a odst. 1 TZ **[§ 356 odst. 1 tr. zákoníku],**
- pokud pachatel směřuje k tomu, aby **jen** hanobil národ, rasu, jazyk, etnickou skupinu, skupinu obyvatel kvůli politickému přesvědčení, vyznání, nebo proto, že jsou bez vyznání **[pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání]**, avšak nepodněcuje svým jednáním k nenávisti, je na místě právní kvalifikace trestného činu hanobení národa, rasy a přesvědčení podle § 198 odst. 1 TZ **[hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob podle § 355 odst. 1 tr. zákoníku],**
- je nutno se zabývat možností použití kvalifikovaných skutkových podstat, a to pokud by počet výtisků takové tiskoviny byl **ve větším množství než jen v jednotlivých kusech, ale nejméně v desítkách kusů**, nabízí se možnost využití kvalifikované skutkové podstaty, a to podle § 260 odst. 1, 2 písm. a) TZ **[§ 403 odst. 1, 2 písm. a) tr. zákoníku]**, ev. podle § 198a odst. 1, 3 písm. a) TZ **[§ 356 odst. 1, 3 písm. a) tr. zákoníku]**.

3. 3. Veřejné demonstrace a propagační prostředky, včetně transparentů a hesel

Mezi taková jednání náleží například:

- v přesně nezjištěné době v prosinci 2007 v P. u symbolického hrobu Anežky Hrušové se sešli osoby a zde hajlovali,
- dne 1.3.2008 v P. u židovské synagogy procházel pochod neonacistů a jeden z účastníků zvedal ruce k hajlování a vykřikoval „židi do plynu“,
- dne 29.3.2008 v P., na křižovatce ulic Kartouzská a Štefánikova skupina 20 osob pronášela fašistická hesla,
- dne 25.2.2008 v P. proběhlo oznámené shromáždění Komunistického svazu mládeže, kterého se účastnilo nejméně 150 osob,
- dne 1.5.2008, kolem 15,00 hod, v P, na náměstí J. z Poděbrad, se L. B. účastnil pochodu v souvislosti se svátkem 1. máje, přitom procházel veřejně na uvedeném místě oblečen do trika s krátkým rukávem a s tím, že má na předloktí pravé ruky vytetovaný nápis RAHOWA (Racist Holy War - Rasová svatá válka) a na vnější části pravé ruky znak Totenkopf (smrtihlav, umrlčí lebka), které dával veřejně na obdiv,

K možností právní kvalifikace.

Pokud jde **o povahu a význam tzv. hajlování**, pak jde o pozdrav používaný v nacistickém režimu a v nacistickém hnutí. Pozdrav „Heil Hitler“ doplněný o šikmé zdvihnutí pravé paže s

nataženou rukou a i dlaní byl užíván nacistickým hnutím od roku 1925 (při osobním setkání s Adolfem Hitlerem se používalo znění „Heil mein Führer“). Jako stranické a masové heslo doplněné o šikmé zdvižení pravé ruky bylo používáno i zvolání „Sieg Heil.“ Takové pozdravy a hesla jsou používány i soudobými neonacisty.⁶⁴ Zde je třeba zvažovat právní kvalifikaci takového jednání především jako trestného činu podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod občanů podle § 261 TZ **[projevu sympatií k hnutí směřujícím k potlačení práv a svobod člověka podle § 404 tr. zákoníku]**. Z pohledu popisované rozhodovací praxe Nejvyššího soudu ČR je však nutno dokazovat vazbu symboliky na určité hnutí, reálně existující a vyvíjející činnost. **Právní kvalifikací hajlování se zabýváme podrobněji v kapitole 3.6.**

K nacistickým i soudobým neonacistickým pozdravům a heslům náleží i zvolání Heil. Pozdrav zdviženou pravou rukou převzali němečtí nacisté od italského fašismu. Současní neonacisté používají také pozdravu použitím šikmo vztyčené ruky nebo zvoláním „Vítězství zdar“ Jde zpravidla o snahu zakrýt tím bezprostřední návaznost na pozdravy nacistického hnutí a režimu.⁶⁵

Neonacisty jsou však od sedmdesátých let používány i **jiné pozdravy, hesla a písně**. Tyto zde zmiňujeme, neboť jsou způsobilé při svém provolávání a veřejném prezentování rovněž naplnit skutkovou podstatu trestného činu podle § 261 TZ **[§ 404 tr. zákoníku]**. Mezi ně náleží:

- pozdrav odporu, který je totožný s původním nacistickým pozdravem, pouze prsty jsou zdviženy tak, že vytvářejí písmeno W (německy je odpor Widerstand)
- „Věrnost je mou ctí“ používaný i v plurálu je bývalé motto jednotek SS,
- „Německo, probud' se!“ je heslo SA, dnes se často jeho modifikace používá „Evropo, probud' se!“
- „Jeden vůdce, jeden lid, jedna říše“ bylo obecným heslem NSDAP
- „Chcípni Rudá fronto“ bylo protikomunistickým heslem nacismu, dnes je namířeno proti krajní levici
- „Krev a čest“ bylo heslem Hitlerjugend
- „Židi ven!“ bylo užíváno nacisty a následně neonacisty při antižidovských akcích
- „Píseň Horsta Wessela“
- „Kupředu, kupředu“, což byla píseň Hitlerjugend
- „Již se chvějí ztrouchnivělé kosti“, což byla píseň NSDAP
- „Německo, Německo, nade všecko“ známá též jako Německá píseň byla hymnou nacistického Německa.

Pokud jde o vykřikování „židi do plynu“ a to veřejně, pak takové jednání by bylo možno právně kvalifikovat jako trestný čin podněcování k nenávisti vůči skupině osob anebo k omezování jejich práv a svobod podle § 198a odst. 1 TZ **[§ 356 odst. 1 tr. zákoníku]**.

Dále je nutno na tomto místě pojednat o **právním režimu shromažďovacího práva**, odkud pak lze odvodit závěry pro odpovědnost za pořádání a účast na takovém shromáždění.

Základní právní úprava práva shromažďovacího je stále obsažena v **zákoně č. 84/1990 Sb., o sdružování občanů**.

Právo shromažďovací je obecně postaveno na principu ohlašovací a k výkonu práva shromažďovacího, včetně pouličních průvodů a manifestací není třeba povolení. Shromáždění musí mít svého svolavatele, což je občan starší 18-ti let nebo právnická osoba. Ohlášení se činí zpravidla u obecního úřadu, v jehož územním obvodu se má shromáždění konat, a to ve lhůtě alespoň pět dnů předem. V oznámení shromáždění musí být uvedeno zejména:

⁶⁴ MAREŠ, M. Symboly používané extremisty na území ČR v současnosti. s. 19.

⁶⁵ MAREŠ, M. Symboly používané extremisty na území ČR v současnosti. s. 19.

- účel, den a místo, doba zahájení, a jde-li o shromáždění na veřejném prostranství i doba ukončení,
- předpokládaný počet účastníků,
- opatření, aby shromáždění bylo v souladu se zákonem, zejména pořadatele starší 18 let
- označení svolavatele a toho, kdo je zmocněn jednat za svolavatele.

Ohlášení však není třeba, jde-li o shromáždění:

- jmenovitě pozvaných osob v uzavřených prostorách
- v obydličích občanů
- pořádaných církvemi
- pořádaných právníckými osobami, jež jsou přístupné jen jejím členům a pracovníkům.

Pokud ohlášení nemá všechny náležitosti je svolavatel úřadem, na který doručil oznámení, upozorněn, že je musí odstranit, jinak nejde o platné oznámení.

Platí základní pravidlo: svolavatel je oprávněn činit všechny úkony ke svolání shromáždění, s výjimkou případu:

- kdy není platně splněna oznamovací povinnost
- kdy je shromáždění zakázáno.

Shromáždění je zakázáno obecním úřadem, kam bylo ohlášeno zejména tehdy, jestliže:

- účel shromáždění směřuje k popírání osobních, politických nebo jiných práv občanů pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání, sociální postavení, k rozněcování a nesnášenlivosti, k násilí, k hrubé neslušnosti, k porušování ústavy a zákonů.

Vydává se **písemné rozhodnutí o zákazu shromáždění.**

Zákon dále věnuje pozornost vlastnímu průběhu shromáždění.

Základní povinnosti svolavatele s pomocí pořadatelů je dbát na pokojný průběh shromáždění.

Již sám svolavatel je oprávněn požádat útvar Policie ČR o poskytnutí ochrany shromáždění.

Rovněž úřad, kterému bylo shromáždění oznámeno, je oprávněn vyslat svého zástupce na shromáždění.

Pokud se svolavateli nedaří sjednat pokojný průběh shromáždění, může požádat o pomoc Policii ČR a úřad, kam bylo shromáždění oznámeno.

Účastníci shromáždění jsou povinni dbát pokynů svolavatele a pořadatelů a zdržet se všeho, co by narušilo pokojný průběh shromáždění. Účastníci nesmějí mít obličej zakrytý způsobem, který znemožní jejich identifikaci. Nesmějí mít u sebe zbraně nebo výbušniny.

Jestliže se shromáždění koná, ač bylo zakázáno, zástupce obce a není-li přítomen, pak zástupce úřadu vyzve svolavatele, aby shromáždění neprodleně ukončil. Pokud takto svolavatel neučiní, sdělí zástupce obce účastníkům shromáždění, že shromáždění je rozpuštěno, vyzve je, aby se pokojně rozešli a sdělí jim i důvody a následky při neuposlechnutí výzvy. Pokud není zástupce obce přítomen pak může shromáždění rozpustit tímto postupem i příslušník Policie ČR.

Jestliže se koná shromáždění, které nebylo oznámeno, lze takto postupovat k rozpuštění shromáždění, pokud nastala některá z okolností, která by způsobovala zákaz shromáždění.

Jestliže se koná shromáždění, které bylo ohlášeno a nebylo zakázáno, může být rozpuštěno výše naznačeným způsobem, jestliže se podstatně odchýlilo od oznámeného účelu a v jeho průběhu nastaly okolnosti, které by odůvodnily jeho zákaz.

Neoznámené shromáždění, nebo shromáždění, které bylo ohlášeno a nebylo zakázáno, ale odchyluje se od oznámeného účelu, může být takto rozpuštěno, jestliže účastníci páchají trestné činy a zákrokem proti jednotlivým účastníkům se nepodařilo sjednat nápravu.

Kroky k rozpuštění shromáždění činí Policie ČR.

Konečně pak zákon č. 84/1990 Sb. obsahuje **přestupky** proti právu shromažďovacímu. Přestupku se dopustí ten, kdo svolává nebo pořádá shromáždění, aniž by splnil oznamovací povinnost, nebo kdo pořádá shromáždění, které bylo zakázáno. Přestupku se dále dopustí mimo jiné ten, kdo neuposlechne pořádkových opatření svolavatele, kdo má u sebe střelnou zbraň, kdo má obličej zakrytým způsobem, který ztěžuje identifikaci. Výše pokut činí 5-10.000,-Kč.

Z uvedených skutečností vyplývá, že trestně postižen může být nejen ten, kdo hajluje, kdo provolává neonacistická hesla, ale i ten, kdo organizuje **shromáždění** (v rozporu se zákonem č. 84/1990 Sb.) **směřující k nenávistnému cíli, např. k propagaci neonacistického hnutí**. Avšak samotné organizování shromáždění v rozporu se zákonem č. 84/1990 Sb. je jen přestupkem. Pokud by však takové jednání směřovalo k podpoře či propagaci existujícího neonacistického hnutí aktivně činnému, pak by se mohlo jednat dokonce o trestný čin podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod občanů podle § 260 TZ **[založení, podpory a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka podle § 403 tr. zákoníku]**. Avšak v praxi bude dovozování trestní odpovědnosti u takové osoby velmi obtížné.

Vedle pozdravů, hesel a písní může dojít i k prezentaci různých **neonacistických symbolů**, například na transparentech.

Takových symbolů je celá řada a zde lze odkázat alespoň na ty nejznámější. Mezi ně patří:

- **Hákový kříž**, neboli svastika, avšak kromě hákových křížů se často objevují i podobné symboly se zaoblenými rameny, kdy se hovoří o symbolu tzv. slunečního kotouče. Hákový kříž byl zvolen v roce 1920 symbolem NSDAP a později se stal symbolem nacistického Německa. Hákový kříž je důležitým symbolem současného neonacismu, stejně jako symbol slunečního kotouče. Často jsou zakomponovány do dalších symbolů a zobrazení. Soudobí neonacisté se snaží často použití hákového kříže zdůvodnit vazbami na sféru mimo nacismus, avšak často jde jen o snahu zakrýt skutečnou návaznost.⁶⁶
- **Železný kříž** má význam pro soudobý neonacismus. Byl symbolem Pruska i Německé říše. Byl výsostným označením u Bundewehru, kde je používán i nyní, a to i na letadlech současné Luftwaffe. Železný kříž bývá užíván neonacisty i v souvislosti s jinými symboly, i bez hákového kříže. Užívá ho také neonacistická organizace působící v ČR „Iron Cross“ při pořádání koncertů. Avšak někdy bývá užíván i bez souvislosti s ideologií, např. ve skupinách motorkářů nebo skejťáků.
- **Nacistická orlice** byla státním symbolem nacistického Německa. Neonacisté užívají různých provedení orlice. V ČR se užívá například slezské, nebo moravské orlice.
- **Totenkopf** neboli smrtihlav byl jeden z hlavních symbolů SS. Někdy se však používá i neideologicky, například ve skupinách motorkářů.
- **Runy** mají svůj základ ve starogermánském písmu. Nejznámější je tzv. Sig Rune. Spojení dvou Sig Rune bylo symbolem SS a využívají je neonacisté, avšak někdy dojde k jejich využití i neideologicky.

Ze sdělovacích prostředků vyplývá často informace, že se uskutečnil pochod extremistů určité strany nebo určitého hnutí. Proto je na tomto místě dále pojednáno o **právním režimu sdružovacího práva**.

⁶⁶ MAREŠ, M. Symboly používané extremisty na území ČR v současnosti. s. 23.

Základním právním předpisem na tomto úseku je zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů. Občané mají právo se svobodně sdružovat. K výkonu tohoto práva není třeba povolení státu. Právní úprava stojí na registračním principu.

Zákon č. 83/1990 Sb. se netýká sdružování občanů v **politických stranách a politických hnutích, sdružování k výdělečné činnosti nebo k zajištění řádného výkonu určitých povolání, v církvích a náboženských společnostech.**

Za sdružení ve smyslu zákona č. 83/1990 Sb., se pokládají spolky, společnosti, svazy, hnutí, kluby, jiná občanská sdružení i odborové organizace.

Sdružení ve smyslu zákona č. 83/1990 Sb., jsou právnickými osobami.

Nejsou dovolena sdružení:

- jejichž cílem je popírat, omezovat osobní, politická nebo jiná práva občanů pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání, sociální postavení, rozněcovat nenávist, nesnášenlivost, podporovat násilí, nebo jinak porušovat ústavu a zákony,
- která sledují dosahování svých cílů způsoby, která jsou v rozporu s ústavou a zákony,
- ozbrojená nebo s ozbrojenými složkami, s výjimkou těch, která užívají zbraně ke sportovním účelům nebo k výkonu práva myslivosti.

Sdružení vznikají registrací.

Návrh na registraci se podává Ministerstvu vnitra.

Návrh na registraci mohou podat nejméně 3 občané, z nichž alespoň jeden musí být starší 18 let.

K návrhu se připojují stanovy sdružení.

Ministerstvo vnitra registraci odmítne, jestliže ze stanov vyplývá, že jde o sdružení:

- která nepodléhají režimu zákona č. 83/1990 Sb.,
- jde o sdružení nedovolená,
- které nutí ke sdružování, nutí ke členství, nutí k účasti na činnosti, ze sdružení nelze svobodně vystoupit, nebo pokud by bylo členu sdružení občansky na újmu, že se sdružuje,
- sdružení mají za cíl vykonávat funkci státních orgánů, řídit státní orgány, ukládat povinnost nečlenům sdružení.

Ministerstvo vnitra rozhodne o odmítnutí registrace do 10 dnů ode dne doručení návrhu na registraci. Proti rozhodnutí o odmítnutí registrace mohou členové přípravného výboru podat ve lhůtě 60 dnů od doručení rozhodnutí o odmítnutí opravný prostředek k Nejvyššímu soudu.

Pokud Ministerstvo vnitra nezjistí do 10 dnů ode dne doručení návrhu důvody k odmítnutí, provede v téže lhůtě registraci. Do 7 dnů po registraci oznámí ministerstvo vnitra registraci sdružení Českému statistickému úřadu, které vede seznam sdružení.

Zákon pak obsahuje **ustanovení o odstranění nedostatků návrhu.**

Jiný režim pak platí pro odborové organizace, u nichž se podává návrh na evidenci.

Za podstatné je zapotřebí považovat ustanovení zákona o možnosti vydání rozhodnutí Ministerstva vnitra o **rozpuštění sdružení**. Tento institut je upraven v ustanovení § 12 odst. 3 zákona.

Pokud Ministerstvo vnitra zjistí, že sdružení:

- vyvíjí činnost, která je vyhrazena politickým stranám, politickým hnutím nebo organizacím sdružujícím občany k výdělečné činnosti, nebo k vykonávání náboženství, nebo víry v církvích a náboženských společnostech,
- porušuje zásady, že nikdo nesmí být nucen ke sdružování, k členství ve sdružení, k účasti na činnosti sdružení a že každý může ze sdružení vystoupit a že nikomu nesmí

být občansky na újmu to, že stojí mimo sdružení, že se účastní jeho činnosti, podporuje je nebo že stojí mimo ně,

- má za cíl popírat nebo omezovat osobní, politická nebo jiná práva občanů pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání a sociální postavení, rozněcovat nenávisť nebo nesnášenlivost z těchto důvodů, podporovat násilí nebo jinak porušovat ústavu a zákony, nebo která sledují dosahování svých cílů způsoby, které jsou v rozporu s ústavou a zákony, nebo jde-li o ozbrojená nebo s ozbrojenými složkami, nebo že sdružení usiluje o výkon funkce státních orgánů, o řízení státních orgánů a ukládání povinností občanům, kteří nejsou jejich členy,

tak ministerstvo vnitra vyzve sdružení, aby od této činnosti upustilo. Pokud však v činnosti pokračuje, ministerstvo vnitra sdružení rozpustí. Proti takovému rozhodnutí je přípustný opravný prostředek k Nejvyššímu soudu ČR.

Tyto výklady je namístě doplnit o **stručný exkurz k právní úpravě politických stran a hnutí.**

Základ právní úpravy je v **zákoně č. 424/1991 Sb. o sdružování v politických stranách a v politických hnutích.** Občané mají právo se sdružovat v politických stranách a hnutích. Strany a hnutí podléhají registraci podle tohoto zákona.

Strana a hnutí vznikají **registrací. Návrh na registraci** se podává ministerstvu vnitra. **Strany a hnutí jsou právními osobami.**

Vznikat a vyvíjet činnost nemohou strany a hnutí, které porušují ústavu a zákony nebo jejichž cílem je odstranění demokratických základů státu, které nemají demokratické stanovy nebo demokraticky ustanovené orgány, které směřují k uchopení a držení moci zamezujícím druhým stranám a hnutím ucházet se ústavními prostředky o moc nebo které směřují k potlačení rovnoprávnosti občanů, jejichž program nebo činnost ohrožují mravnost, veřejný pořádek nebo práva a svobodu občanů.

Návrh na registraci podává nejméně tříčlenný přípravný výbor strany a hnutí, členy přípravného výboru mohou být pouze občané, kteří dosáhli věku 18 let.

Zákon obsahuje postup ministerstva, pokud návrh na registraci nemá zákonem požadované náležitosti.

Ministerstvo provede registraci nebo rozhodne o jejím odmítnutí do 15 dnů ode dne zahájení řízení o registraci.

Nebylo-li zmocněnci přípravného výboru do 30 dnů od zahájení řízení o registraci doručeno rozhodnutí ministerstva o odmítnutí registrace, strana a hnutí vzniknou dnem následujícím po uplynutí této lhůty.

Proti rozhodnutí o odmítnutí registrace může podat přípravný výbor opravný prostředek k Nejvyššímu soudu České republiky.

Vznik strany a hnutí oznámí ministerstvo do 7 dní ode dne registrace Českému statistickému úřadu.

Ministerstvo vede rejstřík stran a hnutí, který je veřejným seznamem, do kterého se zapisují nebo vyznačují zákonem stanovené údaje týkající se stran a hnutí.

Zákon dále obsahuje úpravu institutu **zrušení strany a hnutí a pozastavení činnosti** strany a hnutí. Ke zrušení strany a hnutí může dojít buď vlastním rozhodnutím, nebo pokud nepředloží Poslanecké sněmovně finanční zprávu ve lhůtě podle tohoto zákona (§ 18 odst. 1, 2 zákona č. 424/1991 Sb.), nebo rozhodnutím soudu o jejich rozpuštění.

Činnost strany nebo hnutí může být také **pozastavena**, a to rozhodnutím soudu, jestliže je činnost strany v rozporu se stanovami, nebo jestliže je činnost strany a hnutí v rozporu s § 1 až 5, § 6 odst. 5 a § 17 až 19 zákona.

Základní pravidla pro právní kvalifikaci:
--

- veřejné hajlování lze postihnout především jako trestný čin podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod občanů podle § 261 TZ **[projevu sympatií k hnutí směřujícím k potlačení práv a svobod člověka podle § 404 tr. zákoníku]**,
- veřejné používání i jiných nacistických symbolů, pozdravů a písní lze postihnout rovněž jako trestný čin podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod občanů podle § 261 TZ **[projevu sympatií k hnutí směřujícím k potlačení práv a svobod člověka podle § 404 tr. zákoníku]**.

Je však třeba v obou naznačených případech prokazovat vždy vazbu takové činnosti na konkrétní aktivně činné hnutí v době jednání pachatele.

- veřejné svolávání při shromáždění hesel proti určité skupině osob s cílem podnítit nenávist vůči nim, či s cílem podnítit omezování jejich práv, lze právně kvalifikovat jako trestný čin podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod podle § 198a odst. 1 TZ **[§ 356 odst. 1 tr. zákoníku]**,

- veřejné svolávání při shromáždění hesel proti určité skupině osob s cílem znevážit takové občany lze právně kvalifikovat jako trestný čin hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení podle § 198 odst. 1 TZ **[hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob podle § 355 odst. 1 tr. zákoníku]**,

- organizování shromáždění v rozporu se zákonem č. 84/1990 Sb., je však pouze přestupkem, trestní odpovědnost by bylo možno dovozovat až pokud by tímto jednáním pachatel úmyslně směřoval:

- k hanobení určité skupiny obyvatel (§ 198 TZ - **§ 355 tr. zákoníku**)

- k podněcování k nenávisti nebo k omezování práv určité skupiny obyvatel (§ 198a TZ - **§ 356 tr. zákoníku**)

- k podpoře a propagaci hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka (§ 260 TZ - **§ 403 tr. zákoníku**)

- k projevům sympatie vůči takovému hnutí (§ 261 TZ - **§ 404 tr. zákoníku**).

3. 4. Přednášky, školení, výstavy

Situační zprávy Policie ČR nepřinesly za období posledního jednoho roku zprávu o jednání spočívajícím v přednáškové činnosti nebo v pořádání školení s extremistickou tematikou.

Pokud jde o výstavy, pak je nutno zmínit jednání popsané v rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 9. 2002, sp. zn. 3 Tdo 651/2002, jež se týkalo jednání pachatele, který - od počátku roku 2001 do 15.6.2001 na různých místech v ČR, nabízel k prodeji a za tímto účelem veřejně vystavoval repliky i originály nášivek vojenských uniforem a výstrojních součástí německé armády z dob druhé světové války, vojenských odznaků, vyznamenání, výstrojních součástí a nášivek, praporek zločinecké organizace SS a Hitlerjugend a dalších věcí obsahujících nacistické symboly, některé z těchto věcí sám vyráběl, takto jednal, ač si byl vědom toho, že jde o předměty užívané v období druhé světové války organizacemi, jejichž činnost byla zaměřena k potlačení práv a svobod lidí jiných etnických skupin, ras, národností a jiného náboženského vyznání.

K možnostem právní kvalifikace:

Skutek popsaný v souvislosti s rozhodnutím Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 3 Tdo 651/2002, byl právně kvalifikován jako trestný čin podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod občanů podle § 260 odst. 1 TZ **[§ 403 odst. 1 tr. zákoníku]**. Nejvyšší soud ČR podané dovolání odmítl a potvrdil tak i správnost použité právní kvalifikace. V odůvodnění tohoto rozhodnutí Nejvyšší soud ČR konstatoval, že **nacistické (fašistické hnutí)**

lze nepochybně zahrnout mezi znaky objektivní stránky skutkové podstaty trestného činu podle § 260 TZ **[§ 403 tr. zákoníku]**. Pro předmětné hnutí byly specifické některé symboly, jež jsou obecně známé a nacismus je s nimi dodnes spojován. Za propagaci takového hnutí ve smyslu § 260 TZ **[§ 403 tr. zákoníku]** je proto třeba považovat mimo jiné i to, jestliže někdo předměty opatřené nacistickými symboly veřejně vystavuje a nabízí za účelem jejich výměny nebo prodeje. Mezi uvedené předměty lze zahrnout i předměty vojenské (**tzv. militárie**). Z hlediska subjektivní stránky (úmyslného zavinění) pak postačí, věděl-li pachatel, že nabízené předměty mají shora uvedený charakter a že je zpřístupňuje většímu okruhu osob.

Jak poukazují M. Růžička a J. Mádr, pokud jde o termín hnutí, pak je odlišně chápán Nejvyšším soudem ČR v tomto rozhodnutí a v rozhodnutí téhož soudu ze dne 24. 7. 2002, sp. zn. 5 Tdo 337/2002. Zde totiž Nejvyšší soud při výkladu pojmu hnutí uvádí, že se musí jednat o **hnutí, které existuje a působí v době, kdy mělo dojít ke spáchání trestného činu**, což podle názoru Nejvyššího soudu podporuje i jazykový, logický a systematický výklad citovaného ustanovení. Nemusí se přitom jednat o hnutí splňující podmínky registrace ve smyslu zákona č. 424/1991 Sb. o sdružování v politických stranách a hnutích.

M. Růžička a J. Mádr při řešení tohoto střetu právních názorů vycházejí ze skutečnosti, že je třeba postihovat rovněž jednání, kdy dochází k propagaci myšlenek a názorů vycházejících ze zrádné ideologie německého nacismu, přičemž osoba jednající tímto způsobem se výslovně odvolává na oficiální stanoviska, představitele či autory tohoto režimu. Nejvyšší státní zastupitelství vychází z názoru, že **jednání spočívající ve veřejné prezentaci názorů či idejí, jejichž praktická realizace by znamenala porušování lidských práv a svobod, přičemž pachatel se současně odvolává na ideologii, ideology či symboly německého nacismu, případně z těchto zjevně vychází, naplňuje skutkovou podstatu trestného činu podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod občanů podle § 260 odst. 1 TZ [založení, podpory a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka podle § 403 odst. 1 tr. zákoníku]**.⁶⁷

Současně je však třeba pečlivě posuzovat právě to, zda samotné sběratelství je trestným činem, kdy je třeba uvést, že samotné sběratelství není samo o sobě dostatečně způsobilé k naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu.

Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu České republiky ze dne 13. 12. 2006, sp. zn. Tpjn 302/2005 (č. 11/2007 Sb. rozh. tr.)

Za hnutí ve smyslu § 260 odst. 1 TZ [založení, podpory a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka podle § 403 odst. 1 tr. zákoníku] se považuje skupina osob alespoň částečně organizovaná, byť třeba formálně neregistrovaná, směřující k potlačení práv a svobod člověka nebo hlásající národnostní, rasovou, náboženskou či třídní zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob. Pro naplnění znaků této skutkové podstaty je nutné, aby hnutí existovalo v době, kdy je pachatel podporoval či propagoval, a to byť v jeho modifikované podobě (např. neofašistické nebo neonacistické hnutí apod.).

Propagace hnutí prokazatelně směřujícího k potlačení práv a svobod člověka, které v době jeho propagace pachatelem neexistovalo, může podle okolností případu naplňovat znaky pokusu trestného činu podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka podle § 8 odst. 1, § 260 odst. 1 TZ [§ 21 odst. 1, § 403 odst. 1 tr. zákoníku], pokud pachatel svým jednáním zamýšlel iniciovat vznik nebo obnovení takového hnutí, anebo znaky trestného činu podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka podle § 261a TZ [popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia

⁶⁷ MÁDR, J., RŮŽIČKA, M. K trestné činnosti spojené s extremismem z pohledu státního zastupitelství (a to na pozadí dvou rozhodnutí Nejvyššího soudu), s. 6.

podle § 405 tr. zákoníku], popř. znaky trestného činu hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení podle § 198 TZ [hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob podle § 355 tr. zákoníku] či trestného činu podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod podle § 198a tr. zák. [§ 356 tr. zákoníku], které nejsou svou dikcí vázány na existenci tohoto hnutí.

Základní pravidla právní kvalifikace

1/ Je nutno vycházet z obsahu přednášky, školení, či z charakteru vystavených a nabízených věcí.

2/ Vystavování předmětů a jejich veřejné nabízení, a to replik i originálů nášivek vojenských uniforem a výstrojních součástí německé armády z dob druhé světové války, vojenských odznaků, vyznamenání, výstrojních součástí a nášivek, praporek zločinecké organizace SS a Hitlerjugend a dalších věcí obsahujících nacistické symboly, umožňuje zvažovat právní kvalifikaci takového jednání jako trestného činu podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod občanů podle § 260 odst. 1 TZ [založení, podpory a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka podle § 403 odst. 1 tr. zákoníku].

3/ Prezentování názorů, idejí odvolávajících se na ideologii, ideology či symboly německého nacismu, umožňuje právní kvalifikaci trestného činu podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod občanů podle § 260 odst. 1 TZ [založení, podpory a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka podle § 403 odst. 1 tr. zákoníku].

4/ Samotná sběratelská činnost není způsobila k naplnění znaků žádného trestného činu.

5/ V úvahu připadají právní kvalifikace všech trestných činů spjatých s extremismem (§ 198, § 198a, § 260, § 261, § 261a TZ - § 355, § 356, § 403, § 404, § 405 tr. zákoníku). Zde odkazují na výklad použitelnosti těchto skutkových podstat trestných činů provedený výše.

3. 5. Koncerty

K typům takových jednání náleží:

- dne 30.8.2008, v P, v ABC Braník vinárně, v komplexu sportovišť byly v některých textech písní prezentovány projevy propagující neonacismus, fašismus a podněcující rasovou nenávist,
- dne 8.3.2008 v K., okr. Ch., v restauraci Na rychtě, proběhl koncert příznivců hnutí Skinheads,
- v době od 8.3.2008 do 9.3.2008, v T., v restauraci New End proběhl koncert anarchistické skupiny,
- v době od 28.3.2008 do 29.3.2008, v T., v soukromém klubu v ul. Horská č.p. 135, proběhla produkce pravicových extremistických skupin,
- dne 26.4.2008 v V.B., okr. Jihlava, v restauraci Na Jelitě, proběhl koncert hudebních skupin, přičemž v textech písní se objevily vyjádření podněcující k nenávisti k některému národu, etnické skupině, rase.
- dne 3.11.2007, v N. H., okr. Karlovy Vary, v hotelu Zív bylo uskutečněno setkání příznivců Skinheads, docházelo k živé hudební produkci, k vystoupení skupin Nomisterion, která prezentovala skladbu Rež a rubaj z původní produkce dnes již zakázané slovenské hudební skupiny, obsahující antisemitské texty a prvky rasové a národnostní nesnášenlivosti,

K možnostem právní kvalifikace:

Je zapotřebí se zabývat možnostmi právní kvalifikace jak ve vztahu k vystupujícím účinkujícím, tak ve vztahu k pořadatelům takových koncertů a rovněž tak i k zúčastněným divákům.

Pokud jde o **pořadatele**, je nezbytné pro dovozování trestní odpovědnosti prokázat, že koncert pořádal:

- s cílem hanobit národ, jazyk etnickou skupinu nebo rasu, nebo skupinu obyvatelů republiky pro jejich politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou bez vyznání (§ 198 TZ **[hanobit národ, jazyk etnickou skupinu nebo rasu, skupinu osob pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání - § 355 tr. zákoníku]**, nebo pak s cílem podněcovat k nenávisti k některému národu, etnické skupině, rase, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo k omezování práv a svobod jejich příslušníků (§ 198a TZ - **§ 356 tr. zákoníku]**)

- nebo s cílem podporovat nebo propagovat hnutí, které prokazatelně směřuje k potlačení práv a svobod člověka nebo hlásá národnostní, rasovou, náboženskou či třídní zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob (§ 260 TZ - **§ 403 tr. zákoníku]**).

V případě, že je prokazována taková subjektivní stránka, nemusí k samotnému koncertu ani dojít a přitom již lze dovozovat trestní odpovědnost pořadatele.

Pokud jde o **účinkující**, pak jejich trestní odpovědnost lze zakládat na:

- **textu** pronášeném při koncertu, kdy je nezbytné vycházet z konkrétního obsahu tohoto textu,
- **pronášených slovních projevech**, které mohou být výrazně extremistické, je proto třeba postupovat případ od případu a zaměřit se na obsah těchto slovních projevů, případně i z dalšího souvisejícího jednání, např. hajlování,
- **jiných projevech**, například z obsahu nášivek na oblečení a podobně.

V případě účinkujících může již podle povahy jejich jednání a vystupování opět o trestné činy zejména § 198, § 198a, § 260, § 261 TZ, resp. podle **§ 355, § 356, § 403, § 404 tr. zákoníku**.

Pokud jde o **diváky**, je nezbytné hodnotit jejich projevy, k nimž náleží zejména:

- **skandování extremistických hesel, hajlování, o nošení extremistických symbolů** na svém oblečení apod.

V jejich jednání lze dovozovat především trestný čin podle § 261 TZ **[§ 404 tr. zákoníku]**, či podle § 198a TZ **[§ 356 tr. zákoníku]** a také podle § 198 TZ **[§ 355 tr. zákoníku]**.

K problematice **koncertů** je zapotřebí uvést, že hudba je jedním z tradičních symbolů extremismu. V první polovině 20. století šlo především o bojové a pochodové písně. V současné době jde o hudbu zahrnovanou do souhrnné kategorie „**white power music**“. Její kořeny jsou ve Velké Británii a byla úzce provázána se skinheadskou kulturou. Toto propojení trvá, avšak v poslední době část neonacistů přestala být skinheady. White power music zahrnuje nacionálně socialistický black metal, pegan metal, ultrapravicový gothic rock, techno-scénu, i neofolk. Řada skupin z White power music je vázána na národní ultrapravicové sítě, především Blood and Honour, Hammerskins Nations a další. Ve světě již existuje několik labelů, tedy firem, které zajišťují nahrávání, výrobu, distribuci hudebních nosičů, často i distribuci oblečení, nášivek, odznaků, vlajek a literatury. Skupiny jsou často spojeny s konkrétními labely.⁶⁸

Pokud jde o koncerty v České republice, je časté, že koncerty pořádá **pobočka větší organizace**. Jedná se především o koncerty:

- pořádané Blood a Honour Division Bohemia
- pořádané Národním odporem

⁶⁸ Mareš, M. Úvod do problematiky pravicově extremistických hudebních produkcí na území ČR (vstupní studie vědeckých a praktických poznatků), s. 7.

- pořádané Bohemia Hamerskins.

Blood a Honour Bohemia vznikla v ČR v roce 1996. Vedle ní se na pořádání koncertů podílí i její militantní křídlo C 18 Division Bohemia. Původ organizace Blood a Honour je v roce 1987 ve Velké Británii. Samotný název znamená - krev a čest, což bylo bojové heslo Hitlerjugend. Symbolem je trojramenná svastika. Vznikaly národní pobočky. Ve Velké Británii vznikla v roce 1992 i teroristická organizace Combat 18, která je propojena s touto organizací. Ve Spolkové republice Německo byla německá divize této organizace zakázána v roce 2000 pro rozpor s ústavním pořádkem. Teoretikem byl Ian Stuart a nyní je jím Max Hammer.

Národní odpor se vydělil nejpozději v roce 1999 z Blood a Honour Division Bohemia. V Národním odporu se vyskytují proudy, které jsou nakloněny tradičnímu nacismu, jiné pak prosazují českou identitu.

Určení pořadatelů je velmi významné z toho pohledu, do jakého extremistického proudu lze koncert zařadit. Koncerty oslovují vždy převážně stejně smýšlející občany. Monitoring koncertů provádí nadace Tolerance a občanská společnost. Koncerty však pořádají i další skupiny, včetně nepojmenovaných part.

Vedle pořadatelství koncertů je významné, zda je jejich pořádání zařazeno do určité kampaně. To pak svědčí o charakteru koncertů. K takovým kampaním náleží:

- Anti Antifa, která vznikla ve Spolkové republice Německo a k jejím cílům patří shromažďovat data a násilím útočit proti nepřátelům ultrapravice,
- Good Night White Pride, která je levicovou aktivitou,
- Good Night Left Pride, která je pravicovou aktivitou,
- P.O.W. směřující k podpoře vězněných a stíhaných neonacistů a rasistů,
- ZOG je antisemitským hnutím.

Koncerty jsou pořádány i na podporu událostí, které mají vztah k extremistické scéně, přičemž jde například o následující události:

- **24. 9.**, kdy v roce 1993 zahynul Ian Stuart,
- **17. 8.**, kdy v roce 1987 zemřel nacistický válečný zločinec Rudolf Hess,
- **20. 4.**, kdy v roce 1889 se narodil Adolf Hitler,
- **30. 1.**, kdy v roce 1933 uchoopil moc Adolf Hitler.

Většina extremistických koncertů je konána jen pro zvané. Charakter koncertů prozrazují i takové znaky na divácích, jako je tetování, nášivky na oblečení, skandování hesel, hajlování apod.⁶⁹

Konečně je třeba uvést alespoň některé **ze skupin považované za extremistické**. Za úplně nejstarší lze považovat skupinu Orlík s vrcholem činnosti do let 1989-1991. Více rasistické texty pak prezentovala skupina **Bráník**.

Na počátku 90. let šlo například o skupiny: **Diktátor, Buldok, Vlajka, Prinz Eugen, Moravská jednota**.

V polovině 90. let pak šlo o skupiny, které se prezentují dodnes, nebo na ně navazující projekty. Jedná se například o **Agresi 95ř, Conflict 88 Excalibur, Under the Runes, Hlas Krve**.

Na přelomu tisíciletí pak Ortel, Adler, Blizzard, White Loads.

Nověji pak jde o skupiny: **Squad 96, Randall Gruppe, Tatooed Bastards, Pražští uličníci, Orlík Revival, Revolta**.⁷⁰

⁶⁹ Mareš, M. Úvod do problematiky pravicově extremistických hudebních produkcí na území ČR (vstupní studie vědeckých a praktických poznatků), s. 11-17.

⁷⁰ Mareš, M. Úvod do problematiky pravicově extremistických hudebních produkcí na území ČR (vstupní studie vědeckých a praktických poznatků), s. 9-10.

Základní pravidla pro právní kvalifikaci:

Trestní odpovědnost lze dovozovat u **pořadatelů, účinkujících i diváků**.

Trestní odpovědnost u pořadatelů je možno dovodit při dostatečném prokázání subjektivní stránky ještě dříve, než koncert proběhl.

U **pořadatelů** lze dovozovat následující podezření z trestného činu:

- zejména trestného činu podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod podle § 198a odst. 1 TZ **[§ 356 tr. zákoníku]**,
- případně trestného činu podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod občanů podle § 260 odst. 1 TZ **[založení, podpory a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka podle § 403 odst. 1 tr. zákoníku]**,
- lze zvažovat i právní kvalifikaci jednání pořadatelů jako trestného činu hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení podle § 198 odst. 1, příp. i odst. 2 TZ **[hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob podle § 355 odst. 1, příp. i odst. 2 tr. zákoníku]**.

Trestní odpovědnost u účinkujících je třeba dovozovat z **konkrétních projevů**, zejména z konkrétních obsahů textů, ze slovních projevů, jakož i z nášivek a nápisů na oblečení a pod.

Lze dovozovat především podezření z trestného činu:

- podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod občanů podle § 261 TZ **[projevu sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka podle § 404 tr. zákoníku]**,
- podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod občanů podle § 260 odst. 1 TZ **[založení, podpory a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka podle § 403 odst. 1 tr. zákoníku]**,
- podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod podle § 198a odst. 1 TZ **[§ 356 tr. zákoníku]**,
- hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení podle § 198 odst. 1, příp. odst. 2 TZ **[hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob podle § 355 odst. 1, příp. odst. 2 tr. zákoníku]**.

Trestní odpovědnost u diváků vyplývá z jejich konkrétních projevů, zejména **slovních projevů, hajlování, nášivek na oděvu a nápisů na oděvu**. Lze dovozovat především podezření z trestného činu:

- podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod občanů podle § 261 TZ **[projevu sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka podle § 404 tr. zákoníku]**,
- podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod občanů podle § 260 odst. 1 TZ **[založení, podpory a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka podle § 403 odst. 1 tr. zákoníku]**,
- podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod podle § 198a odst. 1 TZ **[§ 356 odst. 1 tr. zákoníku]**,
- hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení podle § 198 odst. 1, příp. odst. 2 TZ **[hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob podle § 355 odst. 1, příp. odst. 2 tr. zákoníku]**.

3. 6. Vykřikování, psaní a veřejné prezentování rasistických hesel, pozdravů, a kreslení symbolů

Jedná se například o následující jednání:

- dne 2.2.2008, v Č.B., v prostoru parkoviště před nákupním centrem Čtyři Dvory, M. V. opakovaně vykřikoval heslo „Sieg Heil!“, přičemž před sebe natahovat pravou ruku ve znamení nacistického pozdravu,

- dne 11.5.2008, v P., pachatel namaloval černou fixou na vstupní dveře bytu nacistický hákový kříž o velikosti 50x50 cm,
- v době od 7.12.2007, 22,00 hod. do 8.12.2007, 06,30 hod., ve S., sprejem černé barvy posprejoval venkovní bílou stěnu domu velkými tiskacími písmeny nápisem ANTIFA a vpravo a vlevo od něj pachatel nasprejoval emblém přeškrtnutého hákového kříže kruhu, nápis ANTIFA s nepřeškrtnutým hákovým křížem pak nasprejoval na další objekt, a to na objekt klubovny a na podezdívku taneční plochy, kde opět nasprejoval přeškrtnutý hákový kříž,
- dne 26.7.2008 a dne 30.7.2008, v M., na ulici Stará 5/458, opakovaně nastříkal na plechová vrátka od domu symbol židovské hvězdy a nápis JUDE,
- dne 27.11.2007, ve 20,46 hod., v Č.B., na náměstí Přemysla Otakara II., před domem č.p. 2, zvedal pravou ruku do vzduchu a vykřikoval „Sieg heil“
- v přesně nezjištěné době v září 2008, v J., v restauraci, u vlajky neoficiální neonacistické organizace Národní odpor, M.K. a D.M. měli zdviženou, nataženou pravou paži před sebe a hajlovali,
- dne 3.8.2008 v Ch., dva občané v areálu Kamencového jezera, na místě veřejnosti přístupném projevovali sympatie k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka tím, že zvedali pravici a pokřikovali Sieg Heil, přitom poškodili osobní vozidlo, na které hodili jiný předmět, a hodili skleněnou láhev po poškozeném A.B.,

K možnostem právní kvalifikace:

Již v kapitole 3. 3. jsme popsali, že základní extremistické hesla a symboly, včetně hajlování, mohou v případě jejich prezentace na veřejnosti zakládat podezření ze spáchání trestných činů podle § 261, případně § 198a TZ **[§ 404, resp. § 356 tr. zákoníku]**. Proto v této části na tuto kapitolu odkazujeme.

Pokud jde o konkrétní nápis Antifa, tento pojem jste osvětlili v předchozí kapitole 3.5.

K otázce **právní kvalifikace tzv. hajlování**. K tomuto fenoménu je třeba uvést, že se v praxi vyskytují přinejmenším dvě řešení pro právní kvalifikaci tohoto jednání. Jednak jako trestného činu podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka podle § 261 TZ **[projevu sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka podle § 404 tr. zákoníku]**, jednak jako trestný čin výtržnictví podle § 202 odst. 1 TZ **[§ 358 odst. 1 tr. zákoníku]**. Ustanovení § 261 TZ předpokládá vazbu pachatele na určité hnutí uvedené v § 260 TZ. Pojem **hnutí** je vymezen v kapitole 2. 1.

Je třeba zmínit rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky Tdo 559/2004, který se zabýval případem, kde soudy nižších stupňů kvalifikovaly hajlování pouze jako trestný čin výtržnictví podle § 202 odst. 1 TZ **[§ 358 tr. zákoníku]**. Tento svůj postup soudy nižších stupňů odůvodňovaly tím, že v konkrétním případě nešlo u obviněného o výraz sympatií k určitému hnutí, ale jen za pouhou součást jeho výtržnického jednání. Nižší soudy považovaly hajlování v konkrétním případě za pouhé předvádění mladých lidí, za jejich nevhodné chování plynoucí z rivality místních a přespolních.

Avšak Nejvyšší soud České republiky dospěl k závěru, že daným konkrétním jednáním byla **jasným a důrazným způsobem vyjádřena veřejná sympatie k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod občanů**. Šlo o projev veřejné sympatie k takovému hnutí. K tomu je nutno zvažovat i razantnost takového projevu v místě, kdy bylo přítomno větší množství lidí a užití výrazu spojeného s fyzickým projevem (vztyčení paže), který jako nejvlastnější výraz podporující nacismus je znám i mladé generaci. To i s ohledem na samotnou osobu obviněného, který byl pro podobnou trestnou činnost již v minulosti postižen.

Z rozhodnutí pak vyplývá, že nacismus je hnutím ve smyslu § 260 TZ [§ 403 tr. zákoníku].⁷¹

Pokud pak jde o další možnosti právní kvalifikace, je zapotřebí uvést, že i jiná jednání lze právně kvalifikovat jako trestný čin podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka podle § 261 TZ [projevu sympatií k hnutí směřujícím k potlačení práv a svobod člověka podle § 404 tr. zákoníku].

V případě sprejství je přípustný jednočinný souběh s trestným činem poškozování cizí věci podle § 257b TZ [poškození cizí věci podle § 228 odst. 2, 3 písm. b) tr. zákoníku].

Samotné (z)ničení cizí věci pro rasu, národnost, politické přesvědčení, vyznání [pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání] lze právně kvalifikovat jako trestný čin podle § 257 odst 1, 2 písm. b) TZ [§ 228 odst. 1, 2 písm. b) tr. zákoníku].

Do této kategorie jednání lze zahrnout i takové jednání, kterým je nošení oděvů na veřejnosti, na nichž jsou extremistické symboly.

Základní pravidla pro právní kvalifikaci:

Hajlování lze právně kvalifikovat především jako trestný čin podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka podle § 261 TZ [projevu sympatií k hnutí směřujícím k potlačení práv a svobod člověka podle § 404 tr. zákoníku].

Rovněž prezentaci jiných rasistických pozdravů, symbolů a hesel lze postihovat především jako trestný čin podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka podle § 261 TZ [projevu sympatií k hnutí směřujícím k potlačení práv a svobod člověka podle § 404 tr. zákoníku].

V případě sprejství je přípustný jednočinný souběh s trestným činem poškozování cizí věci podle § 257b TZ [poškození cizí věci podle § 228 odst. 2, 3 písm. b) tr. zákoníku].

Samotné (z)ničení cizí věci pro rasu, národnost, politické přesvědčení, vyznání [pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání] lze právně kvalifikovat jako trestný čin podle § 257 odst 1, 2 písm. b) TZ [§ 228 odst. 1, 2 písm. b) tr. zákoníku].

Pokud jde o podrobnosti k určování právní kvalifikace, pak odkazujeme na základní pravidla pro právní kvalifikaci v kapitole - 3. 3.

3. 7. Vyhrožování

Do této kategorie jsme pro účely této metodiky zahrnuli jednání, která na rozdíl od kategorie zahrnuté v kapitole 3. 6. směřují **vůči konkrétní osobě nebo vůči konkrétní skupině osob**.

Jde například o tato jednání:

- dne 10.12.2008, ve 23,58 hod. v B., vstoupil pachatel do prodejny potravin Večerka a prodávajícímu K. K. státnímu občanu Alžírka opakovaně sdělil, že by již měl být mrtvý, měl by umřít a to kvůli státní příslušnosti, vyhrožování doprovázel pozvednutím pravé ruky a zvoláním „Sieg Heil“, toto jednání vyvolalo u K.K. důvodnou obavu z těžké újmy na zdraví,
- dne 16.12.2007 v P, v restauraci Casino Bonver, pachatel napadl P.M. slovy „co ty černý tady hraješ, ty černá svině“

⁷¹ MAREŠ, M. Úvod do problematiky pravicově extremistických hudebních produkcí na území ČR (vstupní studie vědeckých a praktických poznatků), s. 29-30.

- 30.8.2008, v P., před prodejnou Kaufland, měl pachatel slovně napadnout J.B. slovy „vy cikáni, černé držky, co si myslíte“.

K možnostem právní kvalifikace:

Pro právní kvalifikaci je podstatné, zda popisovaná jednání spočívala ve vyhrožování smrtí, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého rozsahu.

Pokud by došlo k vyhrožování jednotlivci, nebo skupině osob pro jejich:

- politické přesvědčení,
- národnost,
- příslušnost k etnické skupině,
- rasu,
- vyznání,
- nebo pro to, že jsou bez vyznání **[pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání],**

a pokud toto vyhrožování spočívá ve **výhrůžkách usmrcením, ublížením na zdraví, nebo způsobením škody velkého rozsahu,**

je namístě právní kvalifikace takového jednání jako trestného činu násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 196 odst. 2 TZ **[§ 352 odst. 2 tr. zákoníku].**

Spolčení, nebo sročení ke spáchání takového trestného činu je trestné podle § 196 odst. 3 TZ **[§ 352 odst. 3 tr. zákoníku].**

Skupinou osob se míní skupina nejméně **3 osob.**

Pokud taková jednání spočívala v **hrubě urážlivém projevu směřujícím ke znevažování jazyka, rasy, národa, etnické skupiny,** pak taková jednání jsou postižitelná jako trestný čin hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení podle § 198 odst. 1 TZ **[hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob podle § 355 odst. 1 tr. zákoníku].**

Jednání může být i takového charakteru, z něhož vyplývá, že pachatel **směřuje ke snaze vzbudit nenávist vůči národu, rase nebo k omezování práv jejich příslušníků.** Taková jednání by bylo možno právně kvalifikovat jako trestný čin podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod podle § 198a odst. 1 TZ **[§ 356 odst. 1 tr. zákoníku].**

Základní pravidla pro právní kvalifikaci:

Vyhrožování jednotlivci nebo skupině osobě usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého rozsahu, pro politické přesvědčení, národnost, rasu, vyznání, nebo proto, že jsou bez vyznání **[pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání],** lze právně kvalifikovat jako trestný čin násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 196 odst. 2 TZ [§ 352 odst. 2 tr. zákoníku].

Pokud by šlo o jednání pachatele s cílem vzbudit nenávist vůči národu, rase nebo s cílem podněcovat k omezování jejich práv a svobod, jednalo by se o trestný čin podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod podle § 198a odst. 1 TZ [§ 356 odst. 1 tr. zákoníku].

Hrubě znevažující projev vůči jinému etniku kvůli příslušnosti k národu, rase, kvůli jazyku, etnické skupině, pro politické přesvědčení, vyznání, nebo proto že jsou bez vyznání, lze právně kvalifikovat jako trestný čin hanobení národa rasy a přesvědčení podle § 198 odst. 1 trestního zákona [hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob podle § 355 odst. 1 tr. zákoníku].

3. 8. Fyzické útoky

V praxi se vyskytují tato jednání spojená se slovními projevy.

Jde například o následující jednání:

- dne 5.7.2008, kolem 09,30 hod., v O., na Horním náměstí, I. S. a L. T. fyzicky napadli O.M., tak, že jej shodili z jízdního kola, poté do něj kopali za výkřiků „Sieg Heil“ a vztyčovali ruce k nacistickému pozdravu,
- dne 22.8.2008, kolem 12,00 hod., v R., R.4. vytáhl nůž a křičel na A.Č. „pojd' sem ty černá svině“ a přitom máchnul proti poškozenému nožem, dále křičel „bílá liga, pozabím vás černé huby a já tě zabiju, ty černá svině“, přitom šel proti poškozenému a nožem mával proti tělu poškozeného v úrovni břicha a kopal jej do nohou,
- dne 24.2.2008, v Č.B., v baru Mariner, po předchozí slovní rozepři J.B., J. H., M.V. společně zvedli ruce do úrovně očí a vykřikovali heslo „sieg heil“ a společně fyzicky napadli údery pěstí do hlavy a kopáním obutou zimní obuví do hlavy zejména do obličeje P.S., kterému způsobili zranění,
- dne 14.2.2008 ve V.H., J.Š. nadával A.G. do cikánů s tím, že „ať táhne do plynu a chcípne“, posléze jej shodil na zem a praštil pěstí do hlavy,
- dne 15.5.2008, kolem 08,00 hod., v S., mezi budovou ČD a budovou obchodního domu Billa, fyzicky a verbálně napadl D.H. kvůli jeho rómskému původu,
- dne 23.6.2008, kolem 14,00 hod., ve S., před restaurací U Zborova, pachatel slovně napadl O.P. slovy „co čumíš ty černá svině, černý negře, gumo, špíno cikánská, Sieg heil“ a několikrát ho udeřil pěstí do levého ucha,
- dne 16.4.2008, kolem 19,30 hod., v H., v prodejně Diskont plus při placení, K.Č. slovně napadl J. G., J.G., J. S., H. G., s tím, že kradou, že cikány nemá rád, že je vypálí, před prodejnou šla poškozená vrátit nákupní vozík, kdy K. Č. ji pronásledoval, nastříkal jí do očí slzný plyn, poté vytáhl pistoli a mířil na všechny čtyři poškozené ženy, pak namířil na poškozenou J. S. a vystřelil vedle jejího těla,
- dne 29.10.2007, v S., na ulici Mánesova, před domem č.p. 1782, M.B. fyzicky napadl opakovanými údery pěstí do obličeje a do hrudníku F.K., povalili jej na zem a opakovaně jej udeřil pěstí do obličeje, přitom používal rasově motivovaných nadávek a vyhrožoval mu zabitím, poškozený byl se zraněními hospitalizován v nemocnici,
- dne 26.10.2007, ve 23,50 hod., v H.K., před barem Eden, J.K. slovně a fyzicky napadl Š.R. úderem lahví do hlavy, kopy do oblasti břicha a obličeje, poškozeného Š.R., přičemž na něho vykřikoval - ty zasraný cikáne, černý svině byl zabit, jsem zástupcem bílé rasy, bílá liga, poškozenému způsobil zranění, která si vyžádala ošetření v nemocnici v Hradci Králové,
- dne 27.10.2007 v B., u vstupu do klubu Krokodýl skupina osob nadávala majiteli klubu A.J. (státnímu občanu Guinea Bissau) a ochrance do „negrů“, a následně ho fyzicky napadli baseballovou pálkou.

Dále tento výčet doplňujeme o uvedení případů, které směřují jak proti lidskému zdraví, tak i proti majetku. Do této kategorie shrnujeme tyto případy:

- dne 5.9.2008, v M. B., vhodil pachatel do domu 2 zápalné láhve do domu, který je obýván Romy, požár byl uhašen samotnými obyvateli,
- dne 29.6.2008, v O. vhodil pachatel do chodby domu č. 20, dvě zápalné láhve, od zápalných láhví začalo hořet křeslo, požár byl uhašen, dům je obýván občany romské národnosti.

K možností právní kvalifikace:

Je třeba rozlišit případy **pouhého** užití násilí vůči jinému pro politické přesvědčení, národnost, příslušnost k etnické skupině, rase, vyznání nebo proto, že jsou bez vyznání **[na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání]** a pak případy užití takového násilí z uvedených důvodů, jímž byl **způsoben anebo bezprostředně hrozí následek - ublížení na zdraví nebo těžká újma na zdraví, usmrcení.**

Případy užití násilí pro politické přesvědčení, národnost, příslušnost k etnické skupině, rase, vyznání nebo proto, že jsou bez vyznání **[pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání]**, je třeba právně kvalifikovat jako trestný čin násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 196 odst. 2 TZ **[§ 352 odst. 2 tr. zákoníku]**. Spolčení nebo sročení ke spáchání takového činu je trestné podle § 196 odst. 3 trestního zákona.

Případy užití násilí pro politické přesvědčení, národnost, příslušnost k etnické skupině, rase, vyznání nebo proto, že jsou bez vyznání **[na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání]**, jimiž bylo způsobeno **ublížení na zdraví, těžká újma na zdraví, usmrcení osoby, nebo jimiž tento následek bezprostředně hrozí**, je nutno právně kvalifikovat jako trestný čin:

- ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1, 2 písm. b) TZ, resp. **§ 146 odst. 1, 2 písm. e) tr. zákoníku,**
- ublížení na zdraví podle § 222 odst. 1, 2 písm. b) TZ, resp. **§ 145 odst. 1, 2 písm. f) tr. zákoníku,**
- vraždy podle § 219 odst. 1, 2 písm. g) TZ **[§ 140 odst. 1 nebo 2, odst. 3 písm. g) tr. zákoníku]**
- – je nutno vzít v úvahu při posuzování dané problematiky též skutkové podstaty trestných činů podle § 141 tr. zákoníku **[zabití]** a podle § 146a tr. zákoníku **[ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky],**

resp. jako **pokus takového trestného činu (§ 8 odst. 1 TZ, resp. § 21 odst. 1 tr. zákoníku).**

Je však nezbytné vždy prokázat požadované zaměření subjektivní stránky jednání pachatele.

Případy **vhazování zápalných lahví do obydlí obývaných Romy** se jeví způsobilé především a nejméně k naplnění skutkové podstaty trestného činu obecného ohrožení podle § 179 TZ **[§ 272 tr. zákoníku]**, kdy vždy bude na místě vyhodnotit **obsah konkrétního jednání pachatele.** Kvalifikovanou pohnutku jednání pachatele **[že byl spáchán na jiném na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání]** lze vyjádřit **jednočinným souběhem trestného činu obecného ohrožení nebo pokusem takového trestného činu s trestným činem podle § 196 odst. 2 nebo 3 TZ [§ 352 odst. 2 nebo odst. 3 tr. zákoníku].**

Trestné činy obecně ohrožující

§ 272 (§ 179)

Obecné ohrožení

(1) Kdo úmyslně **způsobí obecné nebezpečí tím, že** vydá lidi v nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví nebo cizí majetek v nebezpečí škody velkého rozsahu tím, že **zapříčiní** požár nebo povodeň nebo škodlivý účinek výbušnin, plynu, elektřiny nebo

jiných podobně nebezpečných látek nebo sil nebo se dopustí jiného podobného nebezpečného jednání, nebo (nahrazeno: „/obecné ohrožení/“, „způsobí“)

kdo **takové** obecné nebezpečí zvýší anebo ztíží jeho odvrácení nebo zmírnění, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až osm let.

(2) Odnětím svobody na osm až patnáct let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny,
- b) spáchá-li takový čin opětovně v krátké době,
- c) způsobí-li takovým činem škodu velkého rozsahu, nebo (vypuštěno: „nebo jiný zvlášť závažný následek“)
- d) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob nebo smrt. (nahrazeno: „více“)

(3) Odnětím svobody na dvanáct až **dvacet** let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán, (nahrazeno: 15)

- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 úmyslně smrt, nebo
- b) spáchá-li takový čin za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu.

(4) Příprava je trestná.

Z důvodové zprávy k návrhu trestního zákoníku [tisk 410 Poslanecké sněmovny – volební období 2006 – 2009]:

Základní skutkovou trestného činu obecného ohrožení (§ 272) přebírá osnova beze změny. U nejtěžších zvlášť přitěžujících okolností (úmyslné způsobení smrti a spáchání činu za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu) se v souladu s postihem vraždy zvyšuje trestní sazba odnětí svobody.

NS ČSSR - TsF 3/74 (č. 43/1974 Sb. rozh. tr.)

Jestliže pachatel úmyslně vydá lidi v nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví v úmyslu usmrtit jiného, tedy úmyslně vyvolá obecné nebezpečí za okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby podle § 179 odst. 3 písm. a) TZ [§ 272 odst. 3 písm. a) tr. zákoníku] zaviněné úmyslně, dopustí se trestného činu obecného ohrožení podle § 179 odst. 1, 3 písm. a) tr. zák. [§ 272 odst. 1, 3 písm. a) tr. zákoníku] a nikoli trestného činu vraždy podle § 219 TZ [§ 140 tr. zákoníku].⁷² V takovém případě je trestný čin obecného ohrožení podle § 179 odst. 1, odst. 3 písm. a) TZ vůči trestnému činu vraždy podle § 219 TZ [§ 140 tr. zákoníku] ve vztahu **speciality, a jednočinný souběh těchto činů je tedy vyloučen.**

NS ČSR - 7 To 55/81 (č. 39/1982 Sb. rozh. tr.)

Vydáním lidí v nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví ve smyslu znaků trestného činu obecného ohrožení podle § 179 odst. 1 TZ [§ 272 odst. 1 tr. zákoníku] se rozumí takové ohrožení **nejméně sedmi osob.** Zda v konkrétním případě byl jednáním pachatele ohrožen

⁷² Tento judikát [shodně jako judikát č. 44/1984 Sb. rozh. tr.] platí i pro právní stav, který nastal po novele č. 175/1990 Sb. i navazujících novelizacích trestního zákona, které upravily a posléze upřesňovaly kvalifikované skutkové podstaty trestného činu vraždy [jak známo, před dnem 1. 7. 1990 upravoval trestní zákon z roku 1961 toliko skutkovou podstatu vraždy bez kvalifikovaných skutkových podstat]. Plně platí i pro právní stav zakotvený v trestním zákoníku č. 40/2009 Sb. Proto se vztahuje – a v závorce by mohla být uvedena příslušná citace zákonných ustanovení – **i na právní kvalifikaci podle § 140 odst. 1 nebo odst. 2, odst. 3 písm. g) tr. zákoníku.**

větší počet osob na životě nebo zdraví, závisí na různých okolnostech, zejména pak na povaze místa, kde k ohrožení došlo, a způsobu, jakým k němu došlo.

NS ČSSR - 1 Tzf 1/84 (č. 44/1984 Sb. rozh. tr.)

K naplnění znaků pokusu trestného činu obecného ohrožení podle § 8 odst. 1, § 179 odst. 1, 3 písm. a) TZ [§ 21 odst. 1, § 272 odst. 1, 3 písm. a) tr. zákoníku] postačí za předpokladu, že základní skutková podstata je naplněna vydáním cizího majetku v nebezpečí škody velkého rozsahu, aby úmysl pachatele obecně nebezpečného jednání směřoval k **usmrcení i jen jedné osoby**. Toto ustanovení je pak **speciální** ve vztahu k ustanovení o pokusu trestného činu vraždy podle § 8 odst. 1, § 219 TZ [§ 21 odst. 1, § 140 tr. zákoníku], takže **jednočinný souběh s tímto trestným činem je vyloučen**.

Základní pravidla právní kvalifikace:

Úmyslné užití násilí proti jinému, nebo proti skupině obyvatelů pro politické přesvědčení, národnost, příslušnost k etnické skupině, rase, vyznání nebo proto, že jsou bez vyznání [**pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání**], je třeba právně kvalifikovat jako trestný čin násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 196 odst. 2 TZ [§ 352 odst. 2 tr. zákoníku].

Úmyslné ublížení na zdraví jinému pro jeho rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání, nebo proto, že je bez vyznání [**jinému pro skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání**], naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1, 2 písm. b) TZ [§ 146 odst. 1, 2 písm. e) tr. zákoníku].

Úmyslné způsobení těžké újmy na zdraví jinému pro jeho rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání, nebo proto, že je bez vyznání [**jinému pro skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání**], naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu ublížení na zdraví podle § 222 odst. 1, 2 písm. b) TZ [§ 145 odst. 1, 2 písm. f) tr. zákoníku].

Úmyslné usmrcení jiného pro jeho rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je bez vyznání [**jiného pro skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání**], naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu vraždy podle § 219 odst. 1, 2 písm. g) TZ [§ 140 odst. 1 nebo odst. 2, odst. 3 písm. g) tr. zákoníku].

Vhození zápalné láhve do domu, který je obýván občany určitého etnika, či národnosti, je způsobilé k naplnění skutkové podstaty trestného činu obecného ohrožení podle § 179 TZ [§ 272 tr. zákoníku].

Kvalifikovanou pohnutku jednání pachatele [**že byl spáchán na jiném na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání**] lze vyjádřit jednočinným souběhem trestného činu obecného ohrožení nebo pokusem takového trestného činu s trestným činem podle § 196 odst. 2 nebo 3 TZ [§ 352 odst. 2 nebo odst. 3 tr. zákoníku].

3. 9. Divácké násilí

Jde o součást extremistického jednání, a takovou kategorii extremismu uvádí i kriminologická literatura, jak bylo uvedeno výše.

Konání zejména fotbalových utkání je spojeno s bezpečnostními opatřeními. Situační zprávy Policie ČR dokumentují například následující jednání:

- dne 31.8.2008 ve 21,45 hod., dorazil do B. vlak s pražskými fanoušky, kdy ze strany jednoho z fanoušků mělo dojít ve vlaku mimo jiné k propagaci fašismu,
- dne 15.3.2008, v O. , na Andrově stadionu, v průběhu utkání I. Gambrinus ligy došlo ke spáchání více trestných činů mj.j. k propagaci hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka a hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení,
- dne 16.2.2008, v Z., na ulici Vývoz, během fotbalového utkání uchopil pachatel papírový karton, na němž byl vyobrazen hákový kříž a tento nad hlavou ukazovat ostatním osobám.

K možnostem právní kvalifikace:

Z výše naznačených případů, které se odehrály v období posledních 12-ti měsíců vyplývá, že jde o velmi různorodá jednání.

Proto je zapotřebí vždy vycházet z posouzení konkrétního jednání, které se odehrálo.

Pokud je přítomnosti osob využíváno ze strany pachatele k vykřikování a prezentaci rasistických hesel, pozdravů a symbolů, pak je zapotřebí ve věcech právní kvalifikace takového jednání odkázat na kapitulu **3. 6.**, která shrnuje tyto případy.

Vyhrožování skupině obyvatelů usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého rozsahu je zapotřebí právně posuzovat jako trestný čin násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 196 odst. 1 TZ **[§ 352 odst. 1 tr. zákoníku]**.

Základní pravidla pro právní kvalifikaci:

Jednání konkrétního pachatele je nezbytné posuzovat podle jeho charakteru.

Pokud dochází k vykřikování rasistických hesel, pozdravů, symbolů tak je třeba postupovat podle závěrů učiněných v kapitole **3.6.**

Zejména je třeba zdůraznit následující.

Hajlování učiněné veřejně lze právně kvalifikovat především jako trestný čin podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka podle § 261 TZ **[projevu sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka podle § 404 tr. zákoníku]**.

Rovněž prezentaci jiných rasistických pozdravů, symbolů a hesel lze postihovat především jako trestný čin podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka podle § 261 TZ **[projevu sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka podle § 404 tr. zákoníku]**.

3. 10. Internet

Internet se stal fenoménem zneužívaným rovněž k páčání trestné činnosti spojené s extremismem. Jde například o následující jednání:

- dne 13.10.2007, v 19,27 hod., neznámý pachatel odeslal na hlavní redakční server ČTK výhrůžný e-mail, týkající se občanů ČR, které označil za národ vepřů, poslušných prasátek a odpadu, dále uvedl, že všichni demokraté a kapitalisté budou popraveni a že je třeba zbourat všechny synagogy a kostely,

- 25.10.2007 ve 12,30 hod. neznámý pachatel odeslal na e-mailovou adresu sekretariátu Židovské obce v Praze a Federace židovských obcí výhrůžný dopis s výhrůžným textem, v němž vyhrožuje smrtí vyznavačům židovské víry, v závěru dopisu je oslavován Himmler a je zde prezentován pozdrav - sieg heil,
- 3.10.2007 se na internetových stránkách SK S. O. objevil text od neznámé osoby s přezdívkou Danny, končící pozdravem „Sieg heil“,
- 4.3.2008 na internetu v diskusi podněcoval další osoby k nenávisti, zášti a porušování práv druhých tak, že ve svých příspěvcích m.j. uvedl „člen židovské komunity by se neměl dostávat do mezistátních závodů“, „nejši potomek židovské kurvy?“, „zase dopoval! židovská špína to je“, „však se dostane NSDAP zpátky k moci a pak uvidíte!“

K možnostem právní kvalifikace:

Z uvedeného přehledu je patrné, že prostřednictvím sítě Internet dochází jednak k šíření rasově motivovaných výhrůžek vůči určitým osobám nebo skupině osob, jednak k prezentaci názorů hanobících národ, jazyk, etnickou skupinu nebo rasu, skupinu obyvatelů, či podněcujících k nenávisti vůči nim. Současně s tím, pak dochází i k projevům sympatií vůči hnutím směřujícím k potlačení práv a svobod člověka a k podpoře a propagaci takového hnutí.

Dochází tedy k **širokému okruhu jednání**. Z toho vyplývá, že i rozsah právní kvalifikace je poměrně široký. Proto nelze v následujícím textu vymezit přesná pravidla pro právní kvalifikaci.

Pokud jde o výhrůžky, pak je v otázce možností právní kvalifikace nezbytné odkázat na závěry činěné v kapitole 3. 7.

Je-li trestná činnost páchaná **prostřednictvím internetu**, dovozuje trestněprávní teorie, že je páchaná **veřejně** ve smyslu § 89 odst. 4 TZ.⁷³ **[§ 117 tr. zákoníku]**.

Proto je možno slovy trestního zákona - pomocí internetu veřejně projevovat sympatie ke hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka.

Přípustná je i podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod občanů [§ 260 či spíše § 261 TZ – **403 či spíše § 404 tr. zákoníku]**.

Základní pravidla pro právní kvalifikaci:

Vyhrožování jednotlivci nebo skupině osobě usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého rozsahu, pro politické přesvědčení, národnost, rasu, vyznání, nebo proto, že jsou bez vyznání **[pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání]**, lze právně kvalifikovat jako trestný čin násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci **podle § 196 odst. 2 TZ [§ 352 odst. 2 tr. zákoníku]**.

Pokud by šlo o jednání pachatele s cílem vzbudit nenávist vůči národu, rase nebo s cílem podněcovat k omezování jejich práv a svobod, jednalo by se o trestný čin podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod **podle § 198a odst. 1 TZ [§ 356 odst. 1 tr. zákoníku]**.

Hrubě znevažující projev vůči jinému etniku kvůli příslušnosti k národu, rase, kvůli jazyku, etnické skupině, pro politické přesvědčení, vyznání, nebo proto že jsou bez vyznání, lze právně kvalifikovat jako trestný čin hanobení národa rasy a přesvědčení **podle § 198 odst. 1 trestního zákona [hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob podle § 355 tr. zákoníku]**.

⁷³ ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. Trestní zákon. komentář - díl I (6. vydání), s. 655.

Veřejné projevy sympatií k hnutí, které směřuje k potlačení práv a svobod člověka naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka podle § 261 TZ **[projevu sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka podle § 404 tr. zákoníku]**.

Je třeba zvažovat i právní kvalifikaci trestného činu podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka podle § 260 TZ **[§ 403 tr. zákoníku]**.

3. 11. Ničení majetku

V situačních zprávách jsou zachycena následující jednání:

- dne 30.11.2008, v 0,30 hod., v S., v ulici Na Káčku, po rasově motivované výhrůžce vůči Romům rozbil baseballovou pálkou 8 oken u čtyř bytů,
- v době od 7.10.2007 do 22.10.2007, v H., na židovském hřbitově, povalil žulové náhrobky u 13 ks hrobů.

K možnostem právní kvalifikace:

Pokud dojde k úmyslnému poškození cizího majetku a to pro rasu, národnost, politické přesvědčení, vyznání jiného nebo proto, že je bez vyznání **[pro skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání]**, lze dovozovat podezření z trestného činu poškození cizí věci podle § 257 odst. 1, 2 písm. b) TZ **[poškození cizí věci podle § 228 odst. 1, 3 písm. b) tr. zákoníku]**. Předpokladem je způsobení škody nejméně nikoli nepatrné, kterou se ve smyslu § 89 odst. 11 TZ **[§ 138 tr. zákoníku]** rozumí škoda dosahující částky nejméně 5.000,-Kč.

§ 138 (§ 89 odst. 11)

Hranice výše škody, prospěchu, nákladů k odstranění poškození životního prostředí a hodnoty věci a jiné majetkové hodnoty

(1) Škodou nikoli nepatrnou se rozumí škoda dosahující částky nejméně 5 000 Kč, škodou nikoli malou se rozumí škoda dosahující částky nejméně 25 000 Kč, větší škodou se rozumí škoda dosahující částky nejméně 50 000 Kč, značnou škodou se rozumí škoda dosahující částky nejméně 500 000 Kč a škodou velkého rozsahu se rozumí škoda dosahující částky nejméně 5 000 000 Kč.

(2) Částek uvedených v odstavci 1 se užije obdobně pro určení výše prospěchu, nákladů k odstranění následků poškození životního prostředí, hodnoty věci a jiné majetkové hodnoty.

Podle charakteru takového jednání je zapotřebí zvažovat, zda jednání pachatele neznamena **závažnější útoku proti klidnému občanskému soužití narušujícímu veřejný klid a pořádek**. Jednání spočívající v tom, že se někdo veřejně, nebo na místě veřejnosti přístupném dopustí hrubé neslušnosti nebo výtržnosti zejména tím, že napadne jiného, hanobí historickou, kulturní památku, hrob, nebo jiné pietní místo anebo hrubým způsobem ruší přípravu nebo průběh organizovaného sportovního utkání, shromáždění nebo obřadu lidí, lze právně kvalifikovat jako trestný čin výtržnictví podle § 202 odst. 1 TZ **[§ 358 tr. zákoníku]**.

Základní pravidla pro právní kvalifikaci:

Úmyslné ničení cizího majetku pro rasu, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je bez vyznání **[pro skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání]**, umožňuje právní kvalifikaci trestného činu poškozování cizí věci podle § 257 odst. 1, 2 písm. b) TZ **[poškození cizí věci podle § 228 odst. 1, 3 písm. b) tr. zákoníku]**.

Současně je nutno zvažovat, zda není naplněna i skutková podstata trestného činu výtržnictví podle § 202 odst. 1 TZ **[§ 358 tr. zákoníku]**.

3. 12. Vydírání

- dne 29.10.2007 v B., byl na podatelnu Nejvyššího soudu ČR doručen dopis vyhrožující usmrcením osob, pokud bude povolen pochod pražským Židovským městem pořádaným českými neonacisty,

K možnostem právní kvalifikace:

Situační zprávy Policie ČR nepřinesly za období posledního jednoho roku poznatky o jiném jednání, které by bylo možno právně kvalifikovat jako trestný čin vydírání.

Znakem kvalifikované skutkové podstaty vydírání podle § 235 odst. 1,2 písm. f) TZ **[§ 175 odst. 2 písm. f) tr. zákoníku]** je, pokud pachatel jiného násilím, pohrůzkou násilí, pohrůzkou jiné těžké újmy nutí, aby něco konal, opominul a trpěl, a to na jiném pro jeho rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, přesvědčení, vyznání nebo proto, že je bez vyznání **[pro skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání]**.

Základní pravidla pro právní kvalifikaci:

Vydírání pro příslušnost pro rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, přesvědčení, vyznání, nebo proto, že je bez vyznání **[pro skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání]**, lze právně kvalifikovat jako trestný čin vydírání podle § 235 odst. 1,2 písm. f) TZ **[§ 175 odst. 2 písm. f) tr. zákoníku]**.

4. Vztah trestných činů spojených s extremismem k přestupkovému právu

Přestupek je v zákoně o přestupcích (200/1990 Sb.) definován jako **zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v zákoně o přestupcích, nebo v jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin.**

Přestupky jsou **typově méně závažnější protispolečenská jednání než trestné činy a tvoří jednu z podskupin správních deliktů.**

Správní delikty se v teorii správního práva trestního zpravidla člení na přestupky, tzv. jiné správní delikty fyzických osob, veřejné správní disciplinární delikty, tzv. pořádkové

K pojmovým znakům přestupků náleží: **protiprávnost, společenská škodlivost, zavinění, skutečnost, že je určité jednání za přestupek označeno v zákoně a skutečnost, že se nejedná o jiný správní delikt či trestný čin.** K odpovědnosti za přestupek **postačí zavinění z nedbalosti, nestanoví-li zákon výslovně, že je třeba úmyslného zavinění.** Podmínkou odpovědnosti za přestupek je **dovršení patnáctého roku věku a přičetnost pachatele.**

Ke korespondujícím přestupkům k trestným činům spojeným s extremismem náleží **přestupky proti občanskému soužití** uvedené v § 49 odst. 1 písm. d), e) zákona o přestupcích.

Přestupku proti občanskému soužití podle § 49 odst. 1 písm. d) zákona č. 200/1990 Sb., se dopustí ten, kdo omezuje nebo znemožňuje příslušníku národnostní menšiny výkon práv příslušníků národnostních menšin.

Přestupku proti občanskému soužití podle § 49 odst. 1 písm. e) zákona č. 200/1990 Sb., se dopustí ten, kdo působí jinému újmu, pro jeho příslušnost k národnostní menšině nebo pro jeho etnický původ, pro jeho rasu, barvu pleti, pohlaví, sexuální orientaci, jazyk, víru nebo náboženství, pro jeho politické nebo jiné smýšlení, členství nebo činnost v politických stranách nebo politických hnutích, odborových organizacích nebo jiných sdruženích, pro jeho sociální původ, majetek, rod, zdravotní stav nebo pro jeho stav manželský nebo rodinný.

Za přestupky výše uvedené lze uložit **pokutu do 5.000,-Kč.**

Všechny výše uvedené přestupky může policejní orgán projednat též v blokovém řízení (nejde-li o návrhový přestupek podle § 68 zákona o přestupcích).

Kromě sankcí umožňuje zákon o přestupcích uložit pachateli přestupku též ochranná opatření, kterými jsou omezující opatření a zabrání věci.⁷⁵

Vedle výše uvedené problematiky pak uvádíme, že lze zvažovat i použití dalších **přestupků proti občanskému soužití podle § 49 odst. 1 písm. a) až c) zákona o přestupcích a přestupků proti veřejnému pořádku podle § 47 zákona č. 200/1990 Sb.** Tyto nyní uvedené přestupky však neobsahují skutkovou podstatu, která by výslovně pokrývala protiprávní jednání spočívající v rasově motivovaném útoku nebo v projevu diskriminace menšin.

⁷⁴ Srov. publikaci Mates, P. a kol. Základy správního práva trestního. 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2008, s. 16.

⁷⁵ Srov. Právní ochrana národnostních menšin v ČR. Závěrečná zpráva z výzkumu. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 2002.

Část třetí - procesněprávní problematika

1. K procesu dokazování trestné činnosti spojené s extremismem

V metodickém návodu je věnována pozornost rovněž problematice **procesněprávní, tedy problematice postupu orgánů činných v trestním řízení při odhalování, dokumentování trestné činnosti a vlastního procesu dokazování.**

Toto je zapotřebí vzhledem k nárůstu této trestné činnosti.

Jde o **trestnou činnost, v níž se velmi obtížně ustanovují pachatelé trestného činu, zejména ve skupinových věcech a problém je i ve zjišťování svědků. Poškození často na předvolání k výsledku nereagují. Ani rychlost řízení není zcela přijatelná.**

Poškození často **odmítají svědčit z obavy** před dalším násilím a jsou často poměrně úzce spjati s pachateli trestné činnosti. Poškození často odmítají stát a jeho instituce.

1. 1. K odhalování trestné činnosti spojené s extremismem

Jak již bylo uvedeno výše, jedná se o trestnou činnost, u níž je obzvlášť obtížné její odhalování.

Různorodému charakteru této trestné činnosti, jak byl naznačen v kapitole 2., odpovídá i různorodý charakter prostředků k odhalování této trestné činnosti.

V případech, kde dojde k vyhrožování konkrétní osobě či skupině osob, k fyzickému ataku na konkrétní osobu či skupinu osob, či k poškozování cizího majetku, **může být věc oznámena zpravidla poškozeným, nebo v případě lékařského ošetření zdravotnickým zařízením.** Takové věci jsou následně prověřovány ve standardním trestním řízení běžnými prostředky.

Ve většině případů se o podezření z této trestné činnosti dozvídají policejní orgány z oznámení učiněného ústně nebo telefonicky obětí útoku.⁷⁶

Jinak tomu bude v případě koncertů, veřejných demonstrací, propagačních materiálů, vydavatelské činnosti apod.

U tzv. mediální formy páchaní útoků jsou podněty k trestnímu řízení výsledkem **operativně pátrací činnosti.**

Operativně pátrací činnost v nejobecnějším pojetí (a v nejširším smyslu) představuje ucelený systém postupů, používání operativně pátracích prostředků, podpůrných operativně pátracích prostředků, uskutečňovaný pověřeným policejním orgánem podle ustanovení trestního řádu, zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 13/1993 Sb., celního zákona, ve znění pozdějších předpisů, a z nich vycházejících interních aktů řízení, převážně utajovaným způsobem, zaměřený k ochraně zájmů chráněných zákony a mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána, v trestněprávní oblasti a spočívající v soustavném získávání, shromažďování, prověřování, případně rozpracovávání operativních informací. Dále je třeba poukázat i na § 3 písm. f) a 21a zákona č. 124/1992 Sb., o Vojenské policii, pokud jde o nástrahové prostředky a zabezpečovací techniku využívané orgány Vojenské policie podle zákona č. 124/1992 Sb., o Vojenské policii, ve znění pozdějších předpisů, § 7, § 8, jakož i § 9 až § 15 zákona č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě, ve znění pozdějších předpisů – zpravodajské prostředky a zpravodajská technika.

⁷⁶ CHMELÍK, J. Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty. s. 68.

Významným prostředkem je i **záchyt různých tiskovin, ilegálně tištěných časopisů svědčících o rasově motivované trestné činnosti.**

Jde tu často i o problém tzv. **latentní kriminality**. Osoby páchající tuto trestnou činnost se často scházejí utajeně před ostatní veřejností. Jedná se o plně utajovaná setkání, srazy, burzy extremistických skupin.

Velmi významnou úlohu plní tzv. **vyhledávací činnost policie**. Jde o činnost policie, kterou se naplňuje úkol policie vyjádřený v ustanovení § 2 zákona o policii.

§ 2 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky

Policie slouží veřejnosti. Jejím úkolem je chránit bezpečnost osob a majetku a veřejný pořádek, předcházet trestné činnosti, plnit úkoly podle trestního řádu a další úkoly na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti svěřené jí zákony, přímo použitelnými předpisy Evropských společenství nebo mezinárodními smlouvami, které jsou součástí právního řádu (dále jen „mezinárodní smlouva“).

Jde o **vyhledávání prvotních signálů o mnohdy zatím pouze latentní kriminalitě.**

Pokud dojde k oznámení této trestné činnosti, tak je zapotřebí od občana zjistit:

- charakter rasově motivovaného útoku a jeho následek,
- **co nejpřesnější charakteristiku verbálních projevů pachatele,**
- **komu byly verbální útoky určeny,**
- **reakce a chování napadených,**
- **popis a chování jednotlivých pachatelů.**⁷⁷

K charakteristickým počátečním úkonům policejního orgánu náleží:

- **výslech poškozeného (popis útoku a jeho intenzita, způsob vedení útoku, použití zbraně, na jakou část těla byl útok veden, intenzitu útoku a jeho následek, obsah verbálních projevů, způsob vniknutí do objektu a rozsah škody, podíl jednotlivých pachatelů na útoku, oblečení a doplňky oděvu pachatelů)**
- **výslech očitých svědků (k obdobným otázkám),**
- **prohlídka těla poškozeného,**
- **ohledání místa činu,**
- **pátrání po pachateli, zpravidla na základě identifikace pachatele obětí,**
- **operativně pátrací činnosti (tyto jsou popsány dále)**
- **další potřebné úkony (domovní prohlídky, prohlídky jiných prostor a pozemků, zajištění věcí důležitých pro trestní řízení zejm. písemností, zadržení podezřelého, výslech, odborném posouzení materiálů a tiskovin z hlediska jejich rasového motivu a obsahu).**

Konkrétní forma těchto úkonů je odvislá od charakteru šetření trestné činnosti.

Takto páchaná trestná činnost si vyžaduje rovněž nasazení operativní techniky, to je zejména:

- operativně pátracích prostředků,
- odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu,
- zjišťování údajů o uskutečněném telekomunikačním provozu.⁷⁸

⁷⁷ CHMELÍK, J. Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty. s. 68

⁷⁸ MÁDR, J. RÚŽIČKA, M. K některým problémům vztahujícím se k dokazování trestných činů spojených s extremismem. s. 2.

Pro účely trestního řízení je nutno jednání konkrétních osob, které se má stát předmětem trestního řízení, **procesním způsobem zachytit a zadokladovat**. Ze strany policejního orgánu bude vhodné využití **videozáznamu, fotografií a zvukového záznamu**.

S ohledem na shora uvedené je vhodné využití institutu **sledování osob a věcí podle § 158d trestního řádu**.

Jde o **operativně pátrací prostředek**. Takového prostředku lze použít jen tehdy, **nelze-li jeho účelu dosáhnout jinak nebo bylo-li by jeho dosažení podstatně ztížené (§ 158b odst. 2 věta druhá tr. ř.)**. Zvukové, obrazové a jiné záznamy při použití operativně pátracích prostředků způsobem odpovídajícím ustanovením tohoto zákona lze použít jako důkaz (§ 158b odst. 3 tr. ř.).

Toto sledování provádí policejní orgán. Z ustanovení § 158d odst. 7 trestního řádu vyplývá, že má-li být záznam pořízený při sledování použit jako důkaz, je třeba k němu připojit **protokol** s náležitostmi uvedenými v § 55 a 55a trestního řádu.

Sledování, při kterém mají být pořizovány zvukové, obrazové nebo jiné záznamy, lze uskutečnit pouze na základě **písemného povolení státního zástupce** (§ 158d odst. 2 trestního řádu). Pokud má být sledováním zasahováno například do nedotknutelnosti obydlí, lze je uskutečnit jen na základě **povolení soudce** (§ 158d odst. 3 trestního řádu). Nesnese-li však věc odkladu a nejde-li o případy uvedené v § 158d odst. 3 trestního řádu, lze sledování zahájit i bez povolení. Policejní orgán je však povinen o povolení bezodkladně požádat, a pokud je do 48 hodin neobdrží, je povinen sledování ukončit, případný záznam zničit a informace, o nichž se dozvěděl nepoužít (§ 158d odst. 5 trestního řádu).

Ohledně opatřování důkazů je třeba zmínit ustanovení § 89 odst. 2 a 3 trestního řádu.

Za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci, zejména výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání. Každá ze stran může důkaz vyhledat, předložit nebo jeho provedení navrhnout. Skutečnost, že důkaz nevyhledal nebo nevyžádal orgán činný v trestním řízení, není důvodem k odmítnutí takového důkazu.

Důkaz získaný nezákonným donucením nebo hrozbou takového donucení nesmí být použit v řízení s výjimkou případu, kdy se použije jako důkaz proti osobě, která takového donucení nebo hrozby donucení použila.

Dokazováním v trestním řízení je zákonem upravený postup orgánů činných v trestním řízení, jehož účelem je umožnit těmto orgánům poznání skutečností důležitých pro jejich rozhodnutí, vyhledat důkazy o nich, důkazy provést a zjištěné poznatky procesně zajistit, prověřit a zhodnotit.

Význam dokazování je dán zejména tím, že výlučně prostřednictvím dokazováním orgány činné v trestním řízení jsou oprávněny opatřit si skutkový podklad pro rozhodnutí ve věci, popřípadě pro jiný postup.

Předmětem trestního řízení je skutek, který se stal v minulosti a který orgány činné v trestním řízení, jež o něm mají rozhodovat, samy osobně nepozorovaly, ani se ho neúčastnily (pokud by jej pozorovaly nebo se ho účastnily, byly by z důvodu podjatosti vyloučeny z možnosti jeho nestranného posouzení).

Orgány činné v trestním řízení se mohou se **skutkem**, pro který se trestní řízení vede - v tomto případě pro skutek, který je **procesně relevantním způsobem** - **1. popisem skutkových okolností v záznamu o zahájení úkonů trestního řízení** dle § 158 odst. 3 věty první tr. ř. a **fakultativním údajem** o právní kvalifikaci, **2. popisem skutku v usnesení o**

zahájení trestního stíhání a zákonným označením trestného činu, který je ve skutku spatřován, **3.** popisem skutku, pro který byla podána **obžaloba**, která musí obsahovat i údaj o právním posouzení skutku – obdobně je tomu ve vztahu k **návrhu na potrestání**, předcházel-li zkrácené přípravné řízení, **4.** popisem skutku v **jiném rozhodnutí**, jímž **skončilo přípravné řízení**, **5.** popisem skutku v rozsudku nebo **jiném rozhodnutí soudu**) popsán v odpovídajícím rozhodnutí činěným v rámci daného stadia či fáze procesu, seznámit pouze **nepřímo** na základě zprostředkujících právně relevantních skutečností (důkazů). (Viz Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. Díl I (§ 1 - § 179h). Praha: C. H. Beck, 5. vydání, 2005, s. 693).

Dokazování se provádí ve všech stadiích trestního řízení. V každém tomto stadiu (**přípravném řízení, předběžném projednání obžaloby, hlavním líčení a odvolacím řízení**) má dokazování určité zvláštnosti, které jsou důsledkem rozdílného účelu jednotlivých stadií trestního procesu, i když některé **principy** jsou pro všechna stadia **společné**.

Cílem dokazování je zjistit skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a v rozsahu nezbytném pro rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení (§ 2 odst. 5 první věta tr. ř. - **zásada zjištění skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti**). (Novotný, F., Růžička, M. a kol. Trestní kodexy (trestní zákon, trestní řád) a související předpisy (komentář). Praha: Eurounion, 2. doplněné vydání, 2002, s. 735).

Předmět dokazování zahrnuje okruh skutečností, jež je nezbytné v trestním řízení dokazovat.

Předmětem dokazování jsou všechny **důležité okolnosti případu** (Císařová, D. Předmět dokazování, Stát a právo 1967, č. 13, ČSAV, Praha 1967, s. 70). Jde o okolnosti **relevantní, tj. okolnosti, na kterých přímo či nepřímo závisí rozhodnutí** (Storch, F. Řízení trestní rakouské, II. díl, Praha: J. Otto, 1897, s. 66). Za **relevantní okolnosti** lze považovat především ty okolnosti, ve kterých docházejí splnění obecné i zvláštní podmínky stanovené pro konkrétní případ právem hmotným. Dále sem patří i okolnosti procesní, které jsou podmínkou rozhodnutí, a další opatření procesního rázu. Nejen pro trestní řízení, ale dokonce pro všechna řízení (občanské soudní, správní, atd.), bez zřetele na to, zda jsou ovládána zásadou vyhledávací nebo projednací, platí, že dokazovat se mají jen **skutečnosti závažné** (Císařová, D. Předmět dokazování, Stát a právo 1967, č. 13, ČSAV, Praha 1967, s. 71 a 88 - 89).

NS ČR - 3 Tz 62/1991 (č. 10/1993 Sb. rozh. tr.)

I. Jestliže je již zřejmé, jak je nutno ve věci rozhodnout, **nelze provádět další důkazy**, byť by měly vztah k projednávané věci, neboť by se zbytečně oddalovalo její včasné rozhodnutí.

na straně druhé ovšem:

Krajský soud v Plzni - 4 To 167/1963 (č. 14/1964 Sb. rozh. tr.)

Výrok o vině může být založen jen na takových důkazech, které zcela vylučují pochybnost, že se stal skutek, který je předmětem trestního stíhání. To platí tím spíše, když je věrohodnost jediného přímého svědka pochybná.

Předmět dokazování (a také jeho rozsah – srov. níže) je obecně stanoven v § 89 odst. 1 tr. ř.

Z hlediska **pozitivního vymezení** se jedná o:

- a) okolnosti důležité pro rozhodnutí ve věci samé** (významné z hlediska trestního práva hmotného);
- b) okolnosti důležité pro postup trestního řízení;**

c) okolnosti, které vedly k trestné činnosti nebo umožnily její spáchání, a okolnosti důležité pro rozhodnutí o uplatnění nároku na náhradu škody (Růžek, A. a kol. Československé trestné konanie. Bratislava: Obzor, 1977, s. 146 – 147).

Ve všech uvedených okruzích dokazování lze dokazovat i okolnosti důležité pro hodnocení **věrohodnosti důkazů** a skutečnosti představované **nepřímými důkazy** (k praktickým zkušenostem při jejich využívání ve věcech trestných činů proti životu a zdraví viz *Košnář, A. Vražda a nepřímé důkazy*, Kriminologický sborník 1995, č. 1, s. 22). Skutkový stav musí být spolehlivě prokázán i ve vztahu k okolnostem, které – existují-li – vyvolávají nutnost jiného rozhodnutí než o **vině a trestu (o náhradě škody)**. Týká se to jak rozhodnutí o zastavení či přerušení trestního stíhání a o postoupení věci jinému orgánu, tak i rozhodnutí činěných v rámci odklonu, resp. i rozhodnutí zcela odlišných.

Za podstatné považujeme zmínit následující problémy, které mohou nastat v procesu odhalování a následném dokazování této trestné činnosti.

- **policejní orgán sepíše úřední záznam, že na základě osobní znalosti byla v určité době a na určitém místě spatřena a poznána konkrétní osoba, která činila určité kroky k protiprávnímu jednání**

Je třeba usilovat o to, aby takové poznatky policejního orgánu mohly sloužit jako **důkaz** v soudním řízení trestním. Pro tento případ je tedy nezbytné, aby policejní orgán, který sepisoval takový úřední záznam, byl alespoň dodatečně požádán o podání vysvětlení. Takový policista by pak mohl být vyslýchán k věci jako svědek.

Za správnější lze pro tento případ považovat, aby s takovým policistou byla za splnění zákonných podmínek § 104b tr. ř. byla provedena rekognice, v níž policejní orgán osvědčí svoji osobní znalost ohledně určité osoby.

- **policejní orgán doloží bez dalšího do spisu fotografie zachycující určitou osobu při určité činnosti, což policejní orgán spojuje s protiprávním jednáním, které je předmětem trestního řízení**

Ze spisu musí být pro tento případ zřejmé, kdy, kde a za jakých podmínek takové fotografie skutečně pořídil. Je-li takový důkaz jediným, či rozhodným, vzniká nebezpečí, že dokazování bude mít spekulativní povahu. Nemusí být pak ani zřejmé, zda se takového jednání pachatel dopustil na území republiky, nebo zda za takové jednání nebyl pachatel již postižen.

- **policejní orgán uvede do trestního spisu, že určitý poznatek, nebo určitá fotografie byly získány od osoby jednající ve prospěch policie**

Takový institut - osoba jednající ve prospěch policie - není v trestním řádu upraven. Je nutno zvažovat využití institutu použití agenta podle § 158e trestního řádu, avšak za splnění všech podmínek uvedených v tomto institutu.

- **lze použít odposlech a záznam telekomunikačního provozu**

Použití institutu odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu je v těchto případech **přípustné [viz mezinárodní smlouvy zmíněné v úvodu]. Výše trestní sazby proto nehraje až tak zásadní roli.**

1. 2. K účasti státního zástupce při prvotních úkonech policejního orgánu

Je třeba odlišit případy úkonů policejního orgánu ve stadiu, které předchází samotnému trestnímu řízení. **Úkoly a prostor pro práci státního zástupce nastávají v okamžiku, kdy začne přípravné řízení, tj. okamžikem provádění neodkladných či neopakovatelných úkonů, nebo sepisem záznamu o zahájení úkonů trestního řízení podle § 158 odst. 3 trestního řádu.**

Ani po novele trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb. neexistuje žádný prostor pro výkon působnosti státního zástupce ve stadiu předcházejícímu samotnému trestnímu řízení. V takovém stadiu je naopak prostor pro odpovědnost jednotlivých služebních funkcionářů, kteří musí vyhodnotit příslušné poznatky a rozhodnout o tom, zda služební zákrok bude nebo nebude vykonán.⁷⁹

Proto není žádoucí účast státního zástupce při úkonech policejního orgánu ve stadiu, které předchází samotnému trestnímu řízení. Naopak státní zástupce je oprávněn zúčastnit se úkonů, které jsou prováděny policejním orgánem v průběhu přípravného řízení [§ 174 odst. 2 písm. c) trestního řádu].

Policie při plnění úkolu ve smyslu § 2 zákona o policii realizuje tzv. „předprocesní činnost“, která **není upravena trestním řádem, nýbrž policejními zákony.**⁸⁰

Přípravnému řízení výše zmiňovaná činnost policie předchází pouze v některých případech, u některých forem trestné činnosti, které takový přístup policie vyžadují.⁸¹ Tato preventivní a odhalovací činnost policie – jak např. uvádí J. Musil⁸² – má za cíl získat první signály (indikátory) o spáchaných trestných činech, které jsou prozatím skryté (latentní); někdy si dokonce klade za cíl opatřit informace o teprve připravovaných trestných činech a zabránit jejich spáchání.⁸³

⁷⁹ MÁDR, J., RŮŽIČKA, M. K některým problémům vztahujícím se k dokazování trestných činů spojených s extrémismem. s. 1.

⁸⁰ Samostatný problém by pak mohla tvořit otázka, zda tyto předprocesní policejní aktivity lze nebo nelze zahrnout do předsoudního stadia trestního řízení. Jen velmi stručně je možno konstatovat, že nejen podle úpravy dříve účinné (před velkou novelou trestního řádu č. 265/2001 Sb.), ale i dnes (tj. po dni 1. 1. 2002, kdy citovaná novela nabyla účinnosti) **předprocesní činnost** (jakkoli tento výraz může vyvolávat dojem, že je spíše součástí nějakého žargonu a ne dokonalou právníkovou formulací, přesně odráží obsah tohoto pojmu) je **činností předcházející vlastní procesní činnosti**, procesním úkonům vykonávaným v přípravném řízení. Na tomto závěru nemůže nic změnit ani skutečnost, že některé aspekty této činnosti (zejména se to týká postupu při přijímání a vyřizování signálů o trestné činnosti zvenčí, tj. trestních oznámení) mohou být upravovány i trestním řádem (a nikoli zákonem o policii a zmiňovanými interními předpisy).

⁸¹ Typicky se může jednat o organizovanou kriminalitu, terorismus, závažnou ekonomickou a finanční kriminalitu, trestnou činnost spojenou s korupcí, atd. Nemusí vždy jít jen o formy kriminality velmi závažné, ale např. i o trestnou činnost majetkovou nebo trestnou činnost páchanou z rasových, národnostních nebo jiných nenávistných pohnutek. Policie nemůže ovšem zcela stejným způsobem přistupovat k trestné činnosti vysoce závažné a trestné činnosti méně závažné, protože nemá obecně dostatek sil, zdrojů i prostředků, aby shodné metody uplatňovala u veškeré trestné činnosti.

⁸² MUSIL, J. Přípravné řízení – stálé téma reformy trestního řízení, Ve službách práva, Sborník příspěvků k desátému výročí založení pobočky nakladatelství C. H. Beck v Praze. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 281.

⁸³ Jak J. Musil v příspěvku zmiňovaném v předcházející poznámce pod čarou (s. 281) dovozuje, existence latentní kriminality je nepopíratelným faktem a četné kriminologické výzkumy dosvědčují, že její četnost je značná, u některých druhů kriminality dokonce mnohonásobně převyšuje zjevnou (registrovanou) kriminalitu. Vzhledem k tomu, že se zde jedná o velmi závažnou trestnou činnost, zákonodárce ukládá policii, aby i tuto část skutečné kriminality z úřední povinnosti odhalovala (v tomto směru srov. i § 158 odst. 1 i. f. tr. ř.). Jinak k pojmu „latentní kriminalita“ viz např. KUČTA, J.,

Již zmiňovaná velká novela trestního řádu (č. 265/2001 Sb.) znamenala kromě jiného i výrazné posílení role státního zástupce v trestním a především v přípravném řízení.

Státní zástupce se měl – jak z toho vycházela mj. i důvodová zpráva k této novele nově dostat do oblastí, do kterých dosud nedohlédl,⁸⁴ do tzv. předprocesní činnosti policejních orgánů. Záměrem novely v tomto ohledu **bylo přivést státního zástupce na začátek případu, kde měl skutečně řídit a úkolovat policii, formovat věc od správného vymezení skutku přes přílehavou právní kvalifikaci až po vymezení potřebných důkazních prostředků a postupů vedoucích k jejich vyhledání, zajištění a případné provedení.**⁸⁵

Po formálně legislativní stránce byl zmíněný záměr novely z roku 2001 vyjádřen (kromě jiného) i změnou vymezení pojmu „přípravné řízení“ v ustanovení § 12 odst. 10 tr. ř.⁸⁶

To ve svých důsledcích znamenalo, že jestliže podle úpravy účinné před dnem 1. 1. 2002 státní zástupce vykonával dozor nad zachováváním zákonnosti postupu tehdejších vyšetřovatelů (tato instituce byla novelou z roku 2001 zrušena) a policejních orgánů až od momentu sdělení obvinění (§ 160 odst. 1 tr. ř., ve znění před novelou) nebo od provedení fakticky prvního neodkladného neopakovatelného úkonu ve věci, podle úpravy účinné po tomto dni byl dozor vykonáván po doručení záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo od doručení protokolu o neodkladném nebo neopakovatelném úkonu provedeném policejním orgánem v bezprostřední souvislosti s tímto záznamem. Zatímco podle trestního řádu účinného do konce roku 2001 muselo jít o neodkladné nebo neopakovatelné úkony provedené před zahájením trestního stíhání (sdělením obvinění), které mohly být vykonány policejním orgánem i poměrně dlouhou dobu před sdělením obvinění, trestní řád ve znění citované novely úzce váže provedení těchto úkonů na moment sepsání záznamu ve smyslu § 158 odst. 3 věty první tr. ř. Z obsahového hlediska však mohlo (resp. může) jít o úkony diametrálně odlišné. V prvním případě ohledání a zejména ohledání místa činu, ale i výslechy svědků či vyžádání odborného vyjádření nebo znaleckého posudku, rejstřík těchto úkonů mohl být poměrně široký, vyžadovalo se jen, aby byly splněny podmínky vymezení těchto úkonů uvedené v § 160 odst. 4 tr. ř., ve druhém případě pak úkony uvedené v § 158 odst. 3 písm. d) až f) tr. ř., podněty či žádosti policejního orgánu k vydání předchozího souhlasu nebo příkazu či povolení státního zástupce, podání návrhu na vydání rozhodnutí soudu, jakož i všechny úkony, k nimž je podle trestního řádu třeba takového předchozího souhlasu, příkazu nebo povolení státního zástupce nebo soudu, byly-li provedeny policejním orgánem bez souhlasu; dále úkony týkající se osob, které mohou být v době bezprostředně následující po předpokládaném provedení úkonu pro orgány činné v trestním řízení nedosažitelné.

I když tedy citovaná novela značně rozšířila rozsah dozoru státního zástupce nad policejními postupy (přesněji řečeno – nad postupy policejního orgánu), není možno to chápat

---

VÁLKOVÁ, H. a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 125 – 130, nebo NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. Kriminologie. Praha: Eurolex, 2001, s. 41 – 45.

⁸⁴ A to především proto, že i oproti úpravě předtím účinné mu to trestní řád (ve znění zákona č. 292/1993 Sb.) prakticky neumožňoval.

⁸⁵ BAXA, J. Reforma trestního řízení – geneze jejího vzniku a její cíle, Bulletin advokacie 2001, č. 11 – 12, s. 16 – 17, poukazyval ještě i na to, že nová role státního zástupce je nezbytným předpokladem jeho působení před soudem po podání obžaloby.

⁸⁶ Ve znění před novelou přípravné řízení začínalo zahájením trestního stíhání nebo provedením neodkladných nebo neopakovatelných úkonů před zahájením, ve znění po citované novele začínalo sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení (§ 158 odst. 3 věta první tr. ř.) nebo provedením neodkladných nebo neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně předcházejí. Význam pojmu „neodkladné nebo neopakovatelné úkony“ se podle procesní úpravy ve znění po novele poněkud změnil – ve smyslu posunu do tzv. předprocesního stadia (viz dále), jakkoli některé druhy úkonů byly shodné pro vymezení dle obou těchto procesních úprav (např. ohledání).

tak, že by veškerá činnost policie, která směřuje k odhalení trestného činu a zjištění jeho pachatele, podléhala kontrole ze strany státního zástupce. To platí právě ve vztahu k policejním aktivitám, jež se týkají latentní kriminality, případně trestné činnosti teprve připravované nebo již páchané.⁸⁷

Pokud by policie měla zmiňované postupy realizovat ve vztahu k aktivitám nejružnějších extremistických skupin nebo k hudebním shromážděním (stejně tak jako vůči takovým shromážděním, jež se takto jen označují),⁸⁸ pokud se zde páchá nějaká trestná činnost (trestné činy s rasovou nebo jinou motivací, drogová trestná činnost, atd.), mohla by vyžadovat součinnost státního zástupce již na místě konání takových akcí. Byla by pak např. oprávněna požadovat souhlas státního zástupce k provedení příslušného služebního zákroku.

Je nutné zdůraznit, že takové pojetí – jakkoli by nepochybně poskytlo policii výraznou právní podporu při řešení složité problematiky spojené s konáním těchto akcí a podmínkami, za kterých zasáhnout či nikoli – je zásadně nesprávné a především odporuje zákonu.

Je jistě nezpochybnitelným faktem, že **účinný postup při zajišťování dodržování příslušných zákonných předpisů na místech konání různých akcí, při kterých lze předpokládat páchaní nejružnější trestné činnosti** (např. právě projevy extremismu, obchodování s drogami nebo použití násilí vůči dalším osobám, atd.), a následně i při odhalování těchto nebo jiných forem kriminality, **vyžaduje zvýšená opatření a koordinovaných postup všech orgánů, které se na této činnosti podílejí.** Je však třeba rozlišovat, v jakém stadiu jsou tato opatření přijímána a dle jakého právního předpisu je postupováno, konkrétně při řešení dané problematiky, zda je postupováno dle zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, a navazujících interních předpisů Ministerstva vnitra, či dle trestního řádu. Při zabezpečování účasti na místě konání shora specifikovaných akcí a případných zákrocích orgánů Policie ČR v průběhu těchto akcí je postupováno dle zákona o Policii ČR a navazujících předpisů a účast státního zástupce v této fázi nepřichází v úvahu. Státní zástupce by bez zákonného oprávnění zasahoval do činnosti orgánů Policie ČR ve stadiu, kdy není postupováno podle trestního řádu, neboť zamýšlená pravidelná účast orgánů Policie ČR na místech předmětných akcí má především působit preventivně. Ze strany státního zástupce by nemohlo jít ani o úkony ve smyslu oprávnění vyplývajících z ustanovení § 157 odst. 2 věty první tr. ř. Toto oprávnění může vykonávat pouze v trestním řízení a nikoli při úkonech podle zákona o Policii ČR. I když novela trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb. posiluje postavení státního zástupce i v rámci prověřování a objasňování podezření z trestné činnosti, **ani tato novela neumožňuje státním zástupcům zasahovat do činnosti Policie ČR prováděné podle zákona o Policii ČR předtím, než policejní orgán sepiše záznam o zahájení úkonů trestního řízení (§ 158 odst. 3 věta první tr. ř.) nebo**

⁸⁷ Často se – v době předcházející nabytí účinnosti citované novely, ale i v době následující – vyskytovaly některé nesprávné názory, které jakoby zcela „vymazaly“ jakoukoli předprocesní činnost policie, jakoby vycházely z toho, že již neexistuje žádná operativně pátrací (vyhledávací) činnost policie zaměřená na signály o skryté (připravované nebo již páchané) trestné činnosti. Jestliže by tato „předprocesní fáze“ předcházející vlastnímu přípravnému řízení neexistovala, znamenalo by to právě důsledek shora naznačený.

⁸⁸ Tímto výrazem se nemají rozhodně na mysli akce typu „Czech-tek“, kde není pochyb o tom, že se jedná o hudební produkci (ani se tím nevyslovuje nějaký apriorní odsudek těchto akcí). Zároveň se tu nehodnotí to, zda dochází či nedochází při těchto či podobných akcích k páchání trestné činnosti – k tomu uvedený dotaz nesměřuje. Rozhodující při posouzení, zda se stal nebo nestal trestný čin, bude stanovisko státního zástupce, který s konečnou platností rozhodne o stíhání konkrétních osob pro trestný čin (srov. zásadu legality - § 2 odst. 3 TrŘ), a soudu, který rozhoduje o vině a trestu za jednání, pro které popř. bude podána obžaloba. Obdobně to platí i pro případy eventuální trestné činnosti, již se mohou dopustit příslušníci pořádkových sil při zákroku na takové akci.

provede neodkladné či neopakovatelné úkony dle úpravy obsažené v § 158 odst. 3 větě třetí tr. ř.⁸⁹

Z praktického hlediska nelze pominout ani to, že státní zástupce přítomný na místě v době páchaní trestného činu by se zpravidla stal svědkem ve smyslu trestního řádu a již z tohoto důvodu by následně nemohl v předmětné věci působit jako státní zástupce. Z uvedeného důvodu není možné zajišťovat pravidelnou účast státního zástupce na místě konání předmětných akcí; nepřichází v úvahu ani to, aby se státní zástupce přímo na místě podílel na koordinování postupu orgánů Policie ČR. To je úkolem příslušných služebních funkcionářů a nikoli státního zástupce. **Jen pro úplnost je třeba uvést, že pokud by byl na místě takové akce prováděn úkon podle trestního řádu, např. ohledání ve smyslu § 113 tr. ř., nic by účasti státního zástupce při takovémto úkonu pochapitelně nebránilo.**

2. K procesu dokazování u extremistických trestných činů

Dokazování objektivní stránky je nutné vztahovat ke konkrétním formálním znakům skutkové podstaty. Vzhledem k tomu, že základním znakem většiny dotčených skutkových podstat je násilí v různých formách, je nutno vždy prokázat formu násilí, zda směřovalo vůči tělesné integritě osoby, skupiny osob nebo zda směřovalo proti věci.

Pohnutka u rasově motivovaných trestných činů je povýšena na znak základní skutkové podstaty.

Důraz je nutno klást na objasnění i **subjektivní stránky** trestného činu. I v případech této trestné činnosti páchané skupinou pachatelů je nezbytné prokazovat zavinění a podíl na jednání každé konkrétní osoby - pachatele. V té souvislosti je nutné posoudit i míru zavinění a podíl pachatele na provedení a na následku.

Za hlavní důkazní prostředky jsou považovány u extremistických trestných činů následující:

- 1. výslech obviněného**
- 2. výslech svědků a poškozených**
- 3. domovní prohlídka**
- 4. rekognice**
- 5. znalecké posudky nebo odborná vyjádření.⁹⁰**

Tyto zde dále popisované důkazní prostředky mají význam pro práci státního zástupce, když zde uváděné zaměření důkazních prostředků se týká rovněž řízení před soudem, navíc pro kvalifikovaný výkon dozoru je zapotřebí znalost správného zaměření postupů policejních orgánů.

2. 1. Výslech obviněného

Výslechem obviněného je třeba objasnit zejména:

- **způsob spáchání trestného činu a**
- **motiv obviněného.**

⁸⁹ Především za takové úkony není možno považovat služební zákrok policie na místě konání akce, kde může být páchána trestná činnost.

⁹⁰ CHMELÍK, J. Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty. s. 72-76.

Z tohoto důvodu je třeba, aby výslech obviněného byl **dostatečně podrobný**, neboť je třeba zjistit i přípravnou fázi jednání obviněného, včetně motivu v jeho jednání.

Vedle zjištění vlastního způsobu spáchání trestného činu je významné zjistit i to, zda a jak pachatel své jednání utajoval.

V případě, že čin byl páchan **organizovaně**, je třeba zjistit i **organizátory, podíl pachatelů na útoku i na následku**, který byl způsoben.

2. 2. Výslechy svědků a poškozených

Zaměření výslechu je třeba provádět na dva okruhy otázek:

a) **obecné informace ke skutku**

b) **zvláštní okolnosti případu**

Pokud jde o **obecné informace ke skutku**, pak je zapotřebí zjistit následující:

- **zda se svědek události zúčastnil přímo, nebo ji sledoval z povzdálí,**
- **zda o události ví z doslechu a kdo mu o události vyprávěl,**
- **kdy a kde k události došlo a její popis**
- **co sám na místě dělala, zda byl sám, co viděl, slyšel, vnímal,**
- **jaká byla situace na místě činu po jeho příchodu,**
- **jaký má vztah k pachateli.**

Pokud jde o **otázky směřující ke zvláštním okolnostem případu**, pak je zapotřebí zjistit:

- **počet útočníků a jejich identifikaci,**
- **způsob vedení útoku a čím byl útok činěn důraznějším, nebezpečnějším,**
- **jazykový projev útočníků - nadávky, hanlivé výroky, verbální útoky,**
- **přezdívky útočníků.**

V případech **verbálních projevů** například u srazu příznivců skinheads je třeba zjistit:

- **kdo pořádal akci,**
- **místo konání akce,**
- **vystupující osoby a obsah jejich vystoupení,**
- **vůdčí osobnosti akce,**
- **zajištění věcných důkazů z akce.**

V případech **tiskovin** je třeba zjistit:

- **obsah článků,**
- **obsah tiskovin,**
- **kde se tiskoviny vyrábějí,**
- **kdo tiskoviny šíří,**
- **jakým způsobem je tiskovina šířena.**

V případě **nášivek či prezentace nápisů** je třeba zjistit:

- **jaké nášivky měli pachatelé na oděvu,**
- **specifikace nápisů,**
- **grafické a barevné provedení.**

Je nezbytné zvažovat důvody pro utajení totožnosti a podoby osoby podávající vysvětlení či svědka ve smyslu § 55 odst. 2 a § 158 odst. 7 poslední věty trestního řádu.

2. 3. Prohlídky [domovní, jiných prostor, popř. osobní]

Vhodnost jejich provedení nastává zejména u **grafické (mediální) formy páchaní trestné činnosti**. Cílem domovní prohlídky je zejména zajistit tiskoviny, nášivky a další znaky typické pro extremistickou skupinu.

Mezi zajišťované věci náleží:

- **materiály charakterizující příslušnost k určité extremistické skupině,**
- **typické zbraně,**
- **zbraně a střelivo, výbušniny a věci k výrobě zápalných lahví,**
- **tiskoviny propagující extremistickou ideologii,**
- **počítačové databáze k výrobě tiskovin a dalších zástupných znaků,**
- **CD nosiče, audiozáznamy a videozáznamy vystoupení,**
- **písemnosti charakterizující extremistické hnutí,**
- **reprografická technika.**

2. 4. Rekognice

V praxi dochází k tomu, že v počáteční fázi prověřování [šetření] **není znám přesný popis pachatelů**. Dochází tedy k vytipování možných pachatelů a k následné rekognici se svědky nebo poškozenými.

Rekognice je považována zpravidla za **neopakovatelný úkon**.

S ohledem na konkrétní okolnosti případu je zapotřebí zvažovat možnost **utajení** poznávací osoby.⁹¹

2. 5. Znalecké posudky

Viz **nový způsob přibírání znalců** v přípravném řízení zakotvený novelou provedenou zákonem č. 274/2008 Sb. s účinností od 1. 1. 2009.⁹²

Pro tento typ trestné činnosti jsou podle J. Chmelíka nezbytné znalecké posudky (případně odborná vyjádření) z těchto oborů:

- **politologie,**
- **historie,**
- **sociologie a lingvistika.**

V tomto případě jde o znalce přibírané „ad hoc“ podle § 24 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících. Tyto obory nezřídka nejsou uvedeny ve stávajícím seznamu oborů vedených ministerstvem spravedlnosti.⁹³

M. Mareš pak uvádí, že doporučuje využívání znalců **z oboru kriminalistika, specializace společenská závadnost textů a zástupné symboly a z oboru kriminalistika specializace pravicový extremismus**.⁹⁴

V oblasti **extremistické symboliky** jsou doporučovány následující dotazy na znalce:

k trestnému činu podle § 260, § 261 TZ [§ 403, § 404 tr. zákoníku]:

- stručně charakterizujte posuzovaný symbol,
- vysvětlíte původ a historický vývoj symbolu a jeho případnou vazbu na neonacismus či neofašismus, případně na jiné obdobné hnutí,

⁹¹ CHMELÍK, J. Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty. s. 72-76.

⁹² Blíže srov. RŮŽIČKA, M. K problematice přibírání znalců po novele trestního řádu provedené zákonem č. 274/2008 Sb., Státní zastupitelství, 2009, č. 5, s. 12; COUFAL, P.: Ještě k problematice přibírání znalců po novele trestního řádu, Státní zastupitelství, 2009, č. ..., s. ...

⁹³ CHMELÍK, J. Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty. s. 75.

⁹⁴ MAREŠ, M. Úvod do problematiky pravicově extremistických hudebních produkcí na území ČR (vstupní studie vědeckých a praktických poznatků), s. 6.

- má tento symbol i jiné využití mimo oblast zmiňovanou v předešlé otázce, **k trestnému činu podle § 261a TZ [§ 405 tr. zákoníku]:**
- stručně charakterizujte posuzovaný symbol,
- je posuzovaný symbol spjat s popíráním, zpochybňováním, schvalováním nebo ospravedlňováním nacistické nebo komunistické genocidy a pokud ano, uveďte jakým způsobem,
- má tento symbol i jiné využití mimo oblast zmiňovanou v předešlé otázce, **k trestnému činu podle § 196 odst. 2, 3, § 198, § 198a, § 219 odst. 2 písm. g), § 235 odst. 2 písm. f), § 257 odst. 1, 2 písm. b) TZ [§ 352 odst. 2 a 3, § 355, § 356, § 140 odst. 1 nebo 2, odst. 3 písm. g), § 145 odst. 1, 2 písm. f), § 146 odst. 1, 2 písm. e), § 175 odst. 1, 2 písm. f), § 228 odst. 1 nebo 2, odst. 3 písm. b) tr. zákoníku]:**
- stručně charakterizujte posuzovaný symbol,
- zhodnoťte posuzovaný symbol z hlediska jeho významu pro vyjádření etnické, rasové, politické nebo náboženské nenávisti,
- má tento symbol i jiné využití mimo oblast zmiňovanou v předešlé otázce.⁹⁵

Při znaleckém zkoumání je třeba zodpovědět zejména následující otázky:

- zda písemnosti předložené ke zkoumání obsahují myšlenky rasové výlučnosti, nesnášenlivosti a zášti k jinému národu, národnosti, etniku či rase,
- zda jde o otevřený projev těchto myšlenek, v čem lze spatřovat rasový motiv,
- zda a do jaké míry jsou rasové projevy schopny navodit negativní až nepřátelské veřejné mínění majoritní části obyvatelstva vůči napadené minoritě a do jaké míry jsou tyto projevy schopny vyvolat u obyvatel emotivní nepřátelské reakce,
- posoudit historický původ a vývoj použité symboliky, její smysl a obsah,
- zda použitá symbolika nebo jiný zástupný znak otevřeně nebo skrytě vyjadřují rasový motiv,
- posoudit ze sociologického hlediska chápání grafického symbolu mládeží,
- posoudit povahu textů z hlediska lingvistiky.

U **násilné** formy trestné činnosti je nezbytné:

- zpracovat **znalecký posudek z oboru soudního lékařství,**
- **zpracovat znalecký posudek či odborné vyjádření k výši způsobené škody.**

V případě přibrání znalce z oboru soudního lékařství je třeba zjišťovat, zda zranění je způsobeno atypickým mechanismem, například úderem nůžky, řetězy, baseballovými pálkami, kopy či údery karate.

V rámci otázek je na místě se dotázat znalce z oboru soudního lékařství:

- uvést **alternativy útoku**, které by mohly přivodit zranění, jež utrpěl poškozený,
- stanovit, zda poranění bylo způsobeno kopem a rozvést mechanismus vzniku zranění,
- jakých zbraní nebo úderů bojových umění mohlo být s ohledem na poranění poškozeného použito,
- zda a za jakých okolností mohl být kop či úder smrtelný,
- jaká je intenzita kopu nebo úderu a jaké následky může přivodit.⁹⁶

Na potřebu znaleckého zkoumání navazují v poslední době **úvahy, že nikoli ve všech případech je třeba znaleckého posouzení.**

Jde o otázky na „notoriety“. K takovým nadbytečným otázkám náleží zejména **dotazy na význam hákového kříže, symboly SS, hajlování.** Proto na tyto pojmy reaguje již tento metodický návod.

⁹⁵ Mareš, M. Úvod do problematiky pravicově extremistických hudebních produkcí na území ČR (vstupní studie vědeckých a praktických poznatků), s. 7-8.

⁹⁶ CHMELÍK, J. Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty. s. 75-76.

Naproti tomu, na některé otázky **není znalec schopen odpovědět**. Jedná se o následující otázky:

- **jaká je obecná znalost symbolu,**
- **kdy lze jednoznačně říci, že určitá osoba je skinhead.**

Řada otázek je položena v rozporu s § 107 tr. ř. a **směřuje k hodnocení důkazů a k řešení právních otázek**. Jedná se zejména o následující otázky:

- zhodnoťte společenskou nebezpečnost činu **[škodlivost činu]**,
- posuďte, zda byl spáchán trestný čin podle § 260 trestního zákona,
- určete, zda některý ze zkoumaných symbolů či nápisů otevřeně či skrytě vyjadřuje rasový motiv, propaguje fašismus či jiné hnutí, které prokazatelně směřuje k potlačení práv a svobod občanů nebo hlásá národnostní, rasovou nebo třídní zášť.⁹⁷

---

⁹⁷ Mareš, M. Úvod do problematiky pravicově extremistických hudebních produkcí na území ČR (vstupní studie vědeckých a praktických poznatků), s. 7-8.

Část čtvrtá - závěr

Naším cílem bylo zpracovat ucelený materiál postihující fenomén extremismu **z pohledu státního zástupce.**

Metodický materiál obsahuje jak obecný úvod a teoretické souvislosti včetně vymezení pojmů, tak i aktuální situaci v oblasti extremismu v České republice. Základ práce však představuje část hmotněprávní a procesněprávní. V základu tato práce odpovídá na možnosti trestního práva při řešení této problematiky.

Šlo nám o vytvoření praktické metodické pomůcky, v níž se státní zástupce snadno zorientuje a v níž najde odpovědi na základní otázky spojené s aplikací trestního práva na zjištěný skutkový děj.

Největším oceněním naší práce by bylo, pokud by byla alespoň zčásti prospěšná aplikační praxi.

Zpracoval:
JUDr. Karel Šabata

Hlavní prameny

- ČERNÝ, P. Politický extremismus a právo, Eurolex Bohemia, Praha 2005.
- ČERNÝ, P. Právní ochrana před extremismem. Praha: C. H. Beck, 2008.
- HERCZEG, P. Trestné činy z nenávisti, Praha, ASPI Praha. ISBN 978-80-7357-311-9.
- CHARVÁT, J. Současný politický extremismus a radikalismus. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-098-6.
- CHMELÍK, J. Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty. Praha, Linde Praha, a.s., 2001, ISBN 80-7201-265-7.
- CHMELÍK, J.: Symbolika extremistických hnutí, Trivis, Praha 2000.
- Informace o problematice extremismu na území České republiky v roce 2007, č. j. MV-1820-44/OBP-K-2008.
- KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 490-498.
- MÁDR, J., RŮŽIČKA, M. K některým problémům vztahujícím se k dokazování trestných činů spojených s extremismem, uveřejněno v časopise Státní zastupitelství č. 11/2005, s. 2.
- MÁDR, J., RŮŽIČKA, M. K trestné činnosti spojené s extremismem z pohledu státního zastupitelství (a to i na pozadí dvou rozhodnutí Nejvyššího soudu), uveřejněno v časopise Státní zastupitelství, č. 9/2005, s. 2.
- MAREŠ, M. Symboly používané extremisty na území ČR v současnosti. Praha, Ministerstvo vnitra, 2006, ISBN neuvedeno.
- MAREŠ, M. Úvod do problematiky pravicově extremistických studií na území ČR (vstupní studie vědeckých a praktických poznatků), Brno, 2005, ISBN neuvedeno.
- MAREŠ, M. Soudobé problémy boje proti extremismu v trestně právní oblasti. Justiční akademie ČR, Praha, 19. 3. 2008, ISBN neuvedeno.
- NOVOTNÁ, R. Stanovisko k výkladu skutkových podstat trestných činů páchaných pravicovými extremisty a problémům souvisejícím s jejich dokazováním, Příloha č. 3 k č.j. OBP-4/P-2007.
- SOCIOKLUB, sdružení na podporu rozvoje teorie a praxe sociální politiky Praha. „Příčiny úspěchu Romů v České společnosti“, provedení výzkumného šetření pro odbor prevence kriminality Ministerstva vnitra, prosinec 2007.
- Souhrnné situační zprávy Ministerstva vnitra ČR - Extremismus, za období od 1.10.2007 do 30.9.2008.
- ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. Trestní zákon. Komentář - díl I a II (6. vydání).
- ŠTĚCHOVÁ, M. a kol. Právní ochrana etnických menšin v ČR. Závěrečná zpráva z výzkumu, Praha, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002, ISBN 80-86008-99-1.

Rejstřík vybraných klíčových pojmů

Anarchisté.....	9
Dokazování - problémy.....	79, 80, 83, 84
Hajlování.....	55, 64, 65, 66, 67, 68, 74, 91
Hesla.....	55, 56, 57, 67
Hnutí ve smyslu § 260 TZ [§ 403 tr. zákoníku].....	43, 44, 45, 46
Hnutí skinheads.....	12, 13, 52, 88
Etnická skupina.....	14, 31
Extremismus.....	4, 7, 8, 9
Národnost.....	15
Neonacismus.....	11, 58, 63, 90
Neonacistické symboly.....	45, 46, 52, 53, 58, 61, 62, 67, 90
Neperiodický tisk.....	54
Skupina.....	7, 19, 22, 25, 26, 43
Rasa.....	15, 20, 31
Organizace.....	17, 22, 23, 24, 25, 43
Organizátoři koncertů.....	64, 65
Periodický tisk.....	54
Písně.....	56, 64
Pozdravy.....	56
Právo sdružovací.....	58, 59
Právo shromažďovací.....	56
Romové.....	12, 22, 76
Sdružení.....	25
Sdružování v politických stranách.....	60
Účast státního zástupce na prvotních úkonech.....	84
Veřejně pomocí internetu.....	75
Vyhledávací činnost policie.....	80, 81
Znalci a dotazy na znalce.....	90

